

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Εμμανουήλ Καραγιάννης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**« Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ»**

Δημήτριος Χατζίκος

Δεκέμβριος 2022

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηξα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης ότι όπως απαιτείται από τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Δημήτριος Χατζίκος

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΣΥΝΟΨΗ

Ο πόλεμος της Ουκρανίας με την Ρωσία αποτέλεσε την πρώτη σύγχρονη μάχη μεταξύ δύο συμβατικών στρατών μετά από πολλές δεκαετίες. Η διάρκεια και η ένταση της σύγκρουσης είναι πρωτόγνωρη για τα χρονικά, ενώ τα αποτελέσματά του ακόμα και μετά από τόσους μήνες συγκρούσεων δεν είναι προοδεδικασμένο. Η ένταση των συγκρούσεων εκτός από τα πεδία των μαχών έχει μεταφερθεί και εντός των αστικών ιστών θέτοντας υπό αμφισβήτηση τις αρχές προστασίας του άμαχου πληθυσμού του διεθνούς δικαίου. Η τοποθέτηση των αμάχων ως κύριο «όπλο» των Ρώσων για να αναγκάσουν τους Ουκρανούς να αποδεχθούν τις ρωσικές θέσεις επανατοποθετούν τον άνθρωπο, τις πόλεις και τις υποδομές που υποστηρίζουν την σύγχρονη διαβίωση ως τον νούμερο ένα στόχο του επιτιθέμενου.

Ο σύγχρονος μελετητής της σύγκρουσης καλείται να αναλύσει και να διαπιστώσει, πως εφαρμόζονται οι κλασικές αρχές του πολέμου σε συνδυασμό με την ανάπτυξη νέων δογμάτων και τακτικών διεξαγωγής και αντιμετώπισης υβριδικών επιθέσεων. Στα ανωτέρω θα πρέπει να συμπεριληφθεί η χρήση των νέων τεχνολογιών στο αστικό περιβάλλον, ιδιαίτερα των αυτόνομων συστημάτων, τα οποία τείνουν να επικρατήσουν των κλασικών μέσων προσβολής του εχθρού με πυρά.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των βίαιων μαχών και της σημασίας που έχει η απόκτηση του ελέγχου επί μιας κατοικημένης περιοχής, αποτελεί το παράδειγμα της μεταλλουργίας του Αζοφστάλ. Η διατήρηση του ελέγχου από τους Ουκρανούς μιας μικρής περιοχής στην Μαριούπολη που οροθετούνταν εντός του βιομηχανικού συγκροτήματος εκτροχίασε τον επιχειρησιακό σχεδιασμό των Ρώσων στην Νότια Ουκρανία αναγκάζοντας τους να αφιερώσουν πολλούς πόρους και μέσα για την κατάληψη της.

Παράλληλα η αποδυνάμωση της ισχύς των διεθνών οργανισμών, οι οποίοι δεν διαθέτουν τα μέσα για την επιβολή της ειρήνης έχει αυξήσει την διάθεση των αναθεωρητικών κρατών ώστε να επιβάλλουν τις θέσεις τους με την ισχύ των όπλων. Η αυξημένη τουρκική προκλητικότητα σε συνδυασμό με τις καθημερινές απειλές Τούρκων αξιωματούχων αναγκάζει την Ελλάδα να μελετήσει τη σύγκρουση και να προετοιμαστεί κατάλληλα προκειμένου να αντιμετωπίσει την απειλή. Αναπόφευκτα οι ελληνικές πόλεις της παραμεθορίου θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε μία ενδεχόμενη ελληνοτουρκική σύρραξη. Η εξαγωγή συνεπώς συμπερασμάτων και προτάσεων από την μελέτη του αστικού αγώνα στην Ουκρανία, είναι επιβεβλημένη για την καλύτερη οργάνωση και προετοιμασία της αμυντικής θωράκισης της πατρίδας μας.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΟΡΙΣΜΟΙ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	5
ΔΟΓΜΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΤΟΠΩΝ.....	5
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΤΟΠΩΝ.....	5
ΑΡΧΕΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΟΓΜΑ.....	6
ΡΩΣΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΤΟΠΩΝ.....	13
Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝΓΚΡΑΝΤ ΟΡΟΣΗΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΡΩΣΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ.....	13
ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΙΑΣ ΤΟΥ 1990.....	17
ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΣΕΤΣΕΝΙΑ.....	18
ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΩΣ.....	19
ΡΩΣΙΚΟΣ ΥΒΡΙΔΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	24
ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΓΕΡΑΣΙΜΟΦ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	29
Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΤΟ 2014.....	29
ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ.....	29
Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΜΑΙΑ.....	31
ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	36
Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΤΟ 2022.....	36
ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ.....	36
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	36
ΥΒΡΙΔΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	38
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΥ.....	45
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ.....	50
ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ - ΕΚΡΗΚΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ.....	55
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ.....	56
ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ.....	58
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	64
ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ «ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΑΖΟΝΣΤΑΛ».....	64
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	64

Η ΜΕΤΑΛΟΥΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ DONETSK.....	64
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ.....	66
ΡΩΣΙΚΗ «ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ».....	71
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ.....	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	84
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	84
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	89

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από αρχαιοτάτων χρόνων οι κατοικημένοι τόποι και οι περιτοιχισμένες πόλεις διέθεταν αξιοσημείωτη αξία για τους αντιμαχόμενους που μάχονταν για την απόκτηση κυριαρχίας, ενώ η αποτυχία κατάληψης τους συνεπαγόταν με την αποτυχία ολοκλήρωσης της εκστρατείας. Το πρώτο αναγνωρισμένο ιστορικό παράδειγμα αποτελεί ο δεκαετής πόλεμος για την κατάληψη της Τροίας, όπως περιγράφεται από τον Όμηρο στην Ιλιάδα.

Ανατρέχοντας στο κείμενο αυτό ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες που ενέχει η απευθείας επίθεση σε μια οχυρωμένη πολιτεία και τις μεγάλες απώλειες που ένα τέτοιο εγχείρημα εγκυμονεί. Από την ανάλυση των κειμένων μπορούμε να κατανοήσουμε ότι τα πρώτα χρόνια της εκστρατείας αναλώθηκαν στην προσπάθεια αποκοπής των Τρώων από τις πηγές του ανεφοδιασμού τους, ενώ υπήρχαν και μεγάλες μάχες εκ παρατάξεως, με σκοπό την απομείωση της δύναμης των αμυνομένων και των συμμάχων τους στην ευρύτερη περιοχή της Τρωάδας. Επιστέγασμα της αποτυχίας της στρατηγικής των Αχαιών να καθυποτάξουν τους Τρώες με τα παραδοσιακά μέσα της εποχής αποτέλεσε το στρατήγημα της δημιουργίας του δούρειου ίππου, με τον οποίο κατάφεραν να διεισδύσουν εντός των τειχών της πόλης και να την καταλάβουν ολοκληρώνοντας την εκστρατεία τους.

Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η μεγέθυνση των πόλεων επέφεραν αλλαγές στις τακτικές διεξαγωγής του αγώνα εντός του κατοικημένου ιστού, τα πρώτα σύγχρονα διδάγματα του οποίου αποτυπώθηκαν κατά τις μάχες του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Η σύγκρουση που διεξάγεται μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας θέτει νέα πλαίσια και νέους όρους στον αγώνα εντός του κατοικημένου ιστού. Στη διαμάχη αυτή παρακολουθούμε τη σύγκρουση του ρωσικού δόγματος, το οποίο εξελίχθηκε μέσω των μαχών του Στάλιγκραντ και του Γκρόζνι σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του δόγματος υβριδικού πολέμου Γερασίμοφ, με τη προσέγγιση που εφαρμόζουν οι Ουκρανοί και οι διεθνείς μαχητές που έχουν προστρέξει για την ενίσχυση τους. Η διείσδυση στη διαμάχη της αλματώδους τεχνολογικής ανάπτυξης των υπολογιστών και της τεχνητής νοημοσύνης σε συνδυασμό με την αύξηση της ακρίβειας του πλήγματος των σύγχρονων οπλικών συστημάτων έχουν επιφέρει ήδη τεράστιες αλλαγές στην

εξέλιξη των επιχειρήσεων εντός των κατοικημένων τόπων, οι οποίες διαφοροποιούν και εξελίσσουν τον αγώνα σε αυτήν την σύγκρουση. Η αναζήτηση ακριβώς αυτών των διαφοροποιήσεων θα αποτελέσει το ζητούμενο της παρούσης εργασίας

Επιπρόσθετα το αντικείμενο της παρούσας εργασίας θα περιλάβει μόνο τις επιχειρήσεις που διεξάγονται σε πόλεις, καθώς μικρότερης εκτάσεως κατοικημένοι τόποι, όπως χωρία και γραμμικοί τόποι είναι εύκολα να καταληφθούν με συμβατικές μεθόδους ή να παρακαμφθούν από τις χερσαίες δυνάμεις, χωρίς να έχουν ιδιαίτερο ρόλο στην εξέλιξη των επιχειρήσεων.

ΟΡΙΣΜΟΙ

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Εκστρατείας 121-1 Α του Ελληνικού Στρατού, το οποίο βασίζεται στην αντίστοιχη ορολογία του Αμερικάνικου Στρατού παρατίθενται οι κάτωθι ορισμοί αναφορικά με τους Κατοικημένους Τόπους. (Γενικό Επιτελείο Στρατού, 2002)

Κατοικημένος τόπος

Κατοικημένος τόπος είναι ένα σύνολο κατασκευών, εγκαταστάσεων και ανθρώπων που συγκροτούν το οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο της περιοχής, η οποία τον περιβάλλει. Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες κατοικημένων τόπων, δηλαδή μεγαλουπόλεις, πόλεις και μικρές πόλεις, χωριά και γραμμικοί τόποι (εγκατεστημένοι κατά μήκος των δρόμων).

Στρατιωτικές Επιχειρήσεις Αστικού Εδάφους (ΣΕΑΕ)

Είναι οι στρατιωτικές ενέργειες που σχεδιάζονται και διεξάγονται σε έδαφος όπου οι τεχνικές κατασκευές επηρεάζουν τις διαθέσιμες τακτικές επιλογές του διοικητή. Διεξάγονται εναντίον ενός εχθρού που μπορεί να έχει αναμειχθεί με ομάδα πολιτών.

Λεπτομερείς ΣΕΑΕ

Διεξάγονται συνήθως από τις Ειδικές Δυνάμεις και περιλαμβάνουν αποστολές, όπως καταδρομές, περισυλλογές, διασώσεις και άλλες ειδικές επιχειρήσεις (για παράδειγμα διάσωση ομήρων).

ΣΕΑΕ Ακρίβειας

Διεξάγονται από συμβατικές δυνάμεις, εναντίον ενός εχθρού που έχει αναμειχθεί με άμαχους. Οι επιχειρήσεις αυτές απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή και αυστηρή εφαρμογή κανόνων εμπλοκής για τον περιορισμό των απωλειών αμάχων και έμμεσων ζημιών. Επίσης απαιτούνται ειδικές τακτικές, τεχνικές και διαδικασίες για τη χρήση της μαχητικής ισχύος με ακρίβεια.

Το εν λόγω εγχειρίδιο εκστρατείας δεν κάνει καμία αναφορά στους ορισμούς «Παγωμένη Σύγκρουση» και «Υβριδικός Πόλεμος», οι οποίοι έχουν αναζητηθεί από την διεθνή βιβλιογραφία του διαδικτύου.

Παγωμένη Σύγκρουση (Frozen Conflict)

Στις διεθνείς σχέσεις, είναι μια κατάσταση κατά την οποία έχει τελειώσει η ενεργός ένοπλη σύγκρουση, αλλά καμία ειρηνευτική συνθήκη ή άλλο πολιτικό πλαίσιο δεν επιλύει τη σύγκρουση προς ικανοποίηση των αντιμαχόμενων πλευρών. Οι παγωμένες συγκρούσεις οδηγούν μερικές φορές σε μερικώς αναγνωρισμένα κράτη (Frozen Conflicts and International Law p363 Thomas D Grant).

Υβριδικός Πόλεμος (Hybrid Warfare)

Ο πόλεμος κατά τον οποίο ένας δρώντας (κρατικός ή μη κρατικός) διενεργεί εναντίον του αντιπάλου του ένα σύνολο συμβατικών χαμηλής εντάσεως στρατιωτικών επιχειρήσεων, πολιτικού πολέμου, τρομοκρατίας, ανατροπής, αντάρτικου πολέμου, οργανωμένου εγκλήματος και, στη σύγχρονη εποχή κυβερνο-πολέμου. Ο δρώντας που χρησιμοποιεί τον υβριδικό πόλεμο προσπαθεί να αποκτήσει πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου, χωρίς να προκαλέσει την στρατιωτική αντίδραση αυτού. Όταν ο δρώντας δεν εμφανίζεται ως κρατικός ο υβριδικός πόλεμος μπορεί να περιλαμβάνει παραβιάσεις των διεθνών νόμων του πολέμου και του διεθνές δικαίου (περίπτωση του ISIS). (Μπαλτζώης, 2019)

Τεχνητή νοημοσύνη

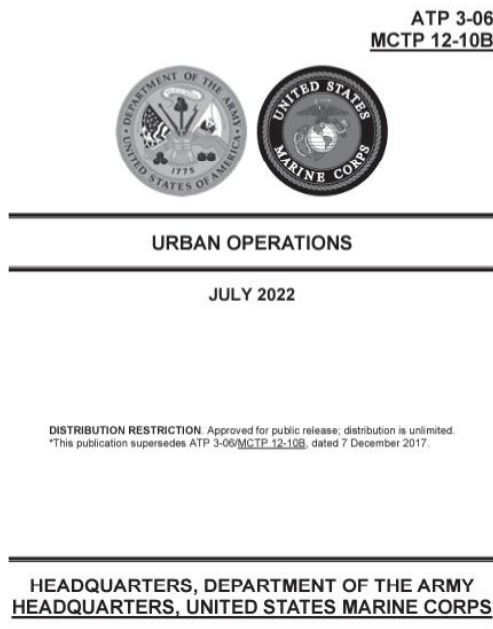
Η τεχνητή νοημοσύνη αναφέρεται στην ικανότητα μιας μηχανής να αναπαράγει τις γνωστικές λειτουργίες ενός ανθρώπου, όπως είναι η μάθηση, ο σχεδιασμός και η δημιουργικότητα. Η τεχνητή νοημοσύνη καθιστά τις μηχανές ικανές να «κατανοούν» το περιβάλλον τους, να επιλύουν προβλήματα και να δρουν προς την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου. Ο υπολογιστής λαμβάνει δεδομένα (ήδη έτοιμα ή συλλεγμένα μέσω αισθητήρων, π.χ. κάμερας), τα επεξεργάζεται και ανταποκρίνεται βάσει αυτών. Τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης είναι ικανά να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους, σε ένα ορισμένο βαθμό, αναλύοντας τις συνέπειες προηγούμενων δράσεων και επιλύοντας προβλήματα με αυτονομία. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο , 2022)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΟΓΜΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΤΟΠΩΝ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΤΟΠΩΝ

Πριν την προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία, το NATO είχε προσανατολίσει τις επιχειρήσεις σε κατοικημένες περιοχές με βάση τα διδάγματα, που είχε αποκτήσει ο Αμερικάνικος Στρατός κατά τις επιχειρήσεις του κυρίως στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στο Ιράκ, αλλά και των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Τα συμπεράσματα αυτών των επιχειρήσεων αποτυπώθηκαν το 2006 σε αντίστοιχο εγχειρίδιο εκστρατείας (Field Manual 3-06 Urban Operations), το οποίο αναθεωρήθηκε το 2017 επηρεάζοντας τον τρόπο διεξαγωγής αντίστοιχων επιχειρήσεων και των υπολοίπων συμμαχικών στρατών. (ARMY, 2017). Το εγχειρίδιο αυτό αποσκοπεί στην παροχή οδηγιών στα μάχιμα τμήματα για την εκπλήρωση της αποστολής, έχοντας ως γνώμονα την ελαχιστοποίηση των απωλειών.

Εικόνα 1 Το δόγμα κατοικημένων τόπων των Πεζοναυτών των ΗΠΑ
Πηγή US.army.lib

ΑΡΧΕΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΟΓΜΑ

Το αμερικάνικο δόγμα περιλαμβάνει έντεκα βασικές αρχές για την διεξαγωγή των επιχειρήσεων σε κατοικημένους τόπους, οι οποίες έχουν όπως παρακάτω:

1. Εκτέλεση Επιθετικών Επιχειρήσεων Συλλογής Πληροφοριών

Ο στόχος της πρώτης αρχής αποτελεί ο επηρεασμός της συνείδησης των μη στρατιωτικών δυνάμεων¹, οι οποίοι αποτελούν άλλωστε τη πλειοψηφία στις κατοικημένες περιοχές. Η συλλογή και η ανάλυση των πληροφοριών πραγματοποιείται τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, ώστε οι μη στρατιωτικές δυνάμεις να γνωρίζουν τι πληροφορίες ακριβώς χρειάζεται για να επηρεάσουν το άμαχο ακροατήριο και να αποφεύγεται η παραπληροφόρηση αυτού από εχθρικές στρατιωτικές ή άλλες πηγές. Στο ανωτέρω πλαίσιο εντάσσεται και η εκστρατεία ενημέρωσης και κατανόησης της αποστολής της φίλιας στρατιωτικής δύναμης από το τοπικό πληθυσμό, η οποία κρίνεται ζωτικής σημασίας για την ολοκλήρωση της αποστολής με επιτυχία και την αποφυγή δημιουργίας εστιών εντάσεως και αναταραχής στα φίλια μετόπισθεν.

2. Διατήρηση Ικανότητας Μάχης Πόλεων

Σε κάθε είδους επιχείρηση² εντός κατοικημένων τόπων οι στρατιωτικές δυνάμεις πρέπει να επιδεικνύουν ξεκάθαρα τις ικανότητες και δυνατότητες μάχης τους εντός κλειστών χώρων (ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ενέργειας σε οικοδομικά τετράγωνα) που διαθέτουν πριν την έναρξη των επιχειρήσεων³ τόσο σε ειρηνική περίοδο όσο και κατά την εξέλιξη των επιχειρήσεων. Αυτό το γεγονός αν και απαιτεί να δαπανηθούν μεγάλα έξοδα και χρόνος σε εκπαίδευση και εξοπλισμό από την άλλη προσδίδει ένα ξεκάθαρο μήνυμα ετοιμότητας και αποτελεσματικότητας στον εχθρό, κάτι που κρίνεται απαραίτητο για την επιτυχή εκτέλεση της αποστολής.

¹ Αποτελούνται από άτομα που δεν μετέχουν άμεσα στην σύγκρουση κυρίως άμαχους, παρατηρητές μέλη αναγνωρισμένων μη κυβερνητικών και διεθνών οργανισμών.

² *Επιθετικές, αμυντικές, υποστήριξης ειρήνης και πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας.*

³ Πραγματοποιείται μέσω πληροφοριακών επιχειρήσεων κατά τις οποίες τον κύριο ρόλο έχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Επιπρόσθετα οι σύγχρονες επιχειρήσεις πραγματοποιούνται με την συμμετοχή διακλαδικών ή πολυεθνικών τμημάτων καθιστώντας απαραίτητο όλοι όσοι υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις των συμμαχικών κυρίως χωρών να εκπαιδεύονται σε μάχη σε κατοικημένους τόπους, καθώς η κατάληψη και ο έλεγχος αυτών μακροπρόθεσμα προσφέρει μεγάλα στρατηγικά πλεονεκτήματα. Το βασικότερο πλεονέκτημα που προσφέρει η κοινή εκπαίδευση σε διακλαδικές ασκήσεις είναι ότι η διοίκηση γνωρίζει ανά πάσα στιγμή ότι το προσωπικό της λειτουργεί μεθοδικά και όχι συναισθηματικά, ενώ διαθέτει υψηλό ηθικό λόγω της αυτοπεποίθησης που έχει αποκτήσει από την μεταξύ του αλληλεπίδραση.

3. Αποφυγή Προσέγγισης Φθοράς

Παρότι οι περισσότερες κλασικές στρατιωτικές επιχειρήσεις βασίζονται στην υπεροχή όπλων και όγκου πυρός δεν ισχύει το ίδιο και για τις επιχειρήσεις σε κατοικημένους τόπους. Ο βασικός λόγος διαφοροποίησης των επιχειρήσεων αποτελεί η περιορισμένη περιοχή εμπλοκής, η οποία προκαλεί παράπλευρες απώλειες και αποτελεί εστία δημιουργίας αστάθειας στη τοπική κοινωνία. Επιπρόσθετα η ολοκλήρωση των επιχειρήσεων απαιτεί μακροχρόνιες επιχειρήσεις σταθεροποίησης, με αυξημένες ανάγκης διοικητικής μέριμνας για το στρατιωτικό και το μη στρατιωτικό προσωπικό, όσο και για τους αμάχους που βρίσκονται, ενεργούν και διαβιούν στην περιοχή επιχειρήσεων. Για τους ανωτέρω λόγους μια διοίκηση επιδιώκει την εκτέλεση στοχευμένων επιχειρήσεων με πολύ συγκεκριμένους στόχους και αποφασιστικές ενέργειες, ώστε οι επιχειρήσεις να είναι όσο το δυνατόν περιορισμένες χρονικά. Οι ενέργειες αυτές έχουν ως στόχο να ξεπεράσουν τη δυνατότητα αντίδρασης των εχθρικών δυνάμεων στα συνεχόμενα χειρουργικά χτυπήματα και στην εξέλιξη των επιχειρήσεων, μέχρι να τις εξουδετερώσουν μεμονωμένα ή τις αποδιοργανώσουν ολοκληρωτικά, ώστε να χάσουν την δυνατότητα δράσης τους εναντίον των φίλιων δυνάμεων.

4. Έλεγχος των Βασικών Σημείων εντός του Κατοικημένου Ιστού

Η αρχή αυτή βασίζεται στο γεγονός, ότι λόγω της φύσης των πόλεων είναι αδύνατον σε μία στρατιωτική δύναμη να αποκτήσει τον απόλυτο έλεγχο μίας περιοχής. Ωστόσο, διατηρώντας τον έλεγχο βασικών

εγκαταστάσεων τακτικών σημείων και κτιρίων ειδικού ενδιαφέροντος και αξίας μπορεί να αποκτήσει τον έλεγχο σχεδόν όλης της περιοχής χρησιμοποιώντας τις ελάχιστες απαραίτητες δυνάμεις. Τέτοιες περιοχές αποτελούν λειτουργικές εγκαταστάσεις (εργοστάσια, υπηρεσίες ύδρευσης και ενέργειας), σημεία πολιτικής (δημαρχία και οργανισμοί) ή οικονομικής δράσης (κτίρια τραπεζών και οικονομικοί οργανισμοί) καθώς και περιοχές ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας (θρησκευτικό λατρευτικό σημείο). Χαρακτηριστικά αποτελούν τα λόγια του Αντιστράτηγου Ουίλιαμ Σ. Ουάλας, Διοικητή του V Αμερικάνικου Σώματος κατά την Επιχείρηση Ιρακινή Ελευθερία στις 11 Σεπτεμβρίου του 2003 *«Μιλάω για επίθεση στα πράγματα από τα οποία το καθεστώς αντλεί δύναμη αλλά με πάρα πολύ προσοχή ώστε να μη φέρει πολλά νεκρά σώματα νέων Αμερικανών που θα σκοτωθούν στις εκκαθαρίσεις σπίτι-προς-σπίτι σε ένα σενάριο τύπου Βερολίνου στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.»*

5. Ελαχιστοποίηση Παράπλευρων Απωλειών

Η αρχή αυτή στηρίζεται στην ανάγκη ύπαρξης μιας ισορροπίας στη χρήση βίας και στην προστασία των αμάχων κατά τον σχεδιασμό των επιχειρήσεων σε κατοικημένους τόπους. Φυσικά οι παράπλευρες απώλειες σε ένα πόλεμο θα υφίστανται όμως η φίλια διοίκηση θα πρέπει να χρησιμοποιεί όλα τα δυνατά μέσα που έχει στην διάθεση της για την ελαχιστοποίηση τους. Μερικά από τα μέσα αυτά αποτελούν η χρησιμοποίηση μη φονικών όπλων ή όπλων μικρής φονικότητας, η ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού πριν και κατά τις επιχειρήσεις, η ύπαρξη αυστηρών κανόνων εμπλοκής κατά περίπτωση, ώστε να μην κλιμακώνεται η βία. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να αποφεύγονται επιθέσεις με όπλα μεγάλης ισχύος, οι οποίες καταστρέφουν τον αστικό ιστό καθώς έχουν αρνητικό αντίκτυπο τόσο στο τοπικό πληθυσμό και στην διεθνή κοινότητα, όσο και στο στράτευμα αλλά και στη διοίκηση. Τα φίλια στρατεύματα θα πρέπει να ενεργήσουν εντός των συντριμμιών των πόλεων, ενώ μετά το τέλος των επιχειρήσεων η φίλια διοίκηση θα πρέπει να αναλάβει το δύσκολο έργο της ανακατασκευής των πόλεων και των κύριων υποδομών αυτών μετά το πέρας των επιχειρήσεων και του πολέμου, ώστε να μην κατηγορηθεί ως επιτιθέμενη δύναμη. Επιπρόσθετα οι επιχειρήσεις στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν έχουν δείξει ότι η αποτυχία ανακατασκευής των πόλεων

αποτελέσει παράγοντα που λειτούργησε υπέρ της επικράτησης των εχθρικών δυνάμεων.

6. Διαχωρισμός Άμαχων και Μάχιμων

Οι εχθρικές δυνάμεις σε κατοικημένες περιοχές διαθέτουν ένα ασύμμετρο πλεονέκτημα έναντι των φίλιων, αυτό είναι ότι μπορούν εύκολα να αναμιχθούν με τον φίλιο πληθυσμό και να προσποιηθούν ότι είναι άμαχοι. Το πλεονέκτημα αυτό γίνεται ακόμα πιο ισχυρό όταν ο εχθρός απολέσει την αμιγώς στρατιωτική του δομή και δημιουργήσει ομάδες ανταρτών χωρίς αυστηρή στρατιωτική δομή. Οι φίλιες δυνάμεις για να αντιμετωπίσουν το πλεονέκτημα του εχθρού πρέπει να δημιουργήσουν ένα προφίλ του «αμάχου» μέσω μιας διαδικασίας διαχωρισμού, που σύμφωνα με το εγχειρίδιο πρέπει να βασίζεται σε μια ψυχολογική και εμφανισιακά - φυσιολογική εικόνα που έχει ο κατά τόπους αντάρτης, ώστε να μην συγχέονται μεταξύ τους.

Επιπρόσθετα η διοίκηση πρέπει εφαρμόζοντας κατάλληλες ψυχολογικές και πληροφοριακές επιχειρήσεις, να οδηγήσει το τοπικό πληθυσμό στο διαχωρισμό του από τις εχθρικές δυνάμεις. Ο διαχωρισμός επιτρέπει την απομόνωση των ανταρτών από τις παραδοσιακές πηγές ανεφοδιασμού του, που αποτελεί ο άμαχος πληθυσμός. Στο σημείο αυτό ο Μαό Τσε Τουνγκ για να τονίσει την σύνδεση λαού - αντάρτη αναφέρει ότι *«Ο λαός αποτελεί τη θάλασσα μέσα στην οποία πλέουν ως ψάρια οι αντάρτες»*. Τέλος, οι στρατιώτες πρέπει να έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα προκειμένου να μη κάνουν άσκοπη χρήση υπερβολικής βίας σε άμαχο πληθυσμό, καθώς αυτό μπορεί να έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην εικόνα της συνολικής επιχείρησης τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές - πολυεθνικό επίπεδο.

7. Διατήρηση Κρίσιμων Εγκαταστάσεων

Ένας από τους πρώτους στόχους των φίλιων στρατιωτικών δυνάμεων πρέπει να αποτελεί η κατάληψη και προστασία κρίσιμων εγκαταστάσεων για τη λειτουργία της πόλης. Οι εγκαταστάσεις αυτές χρησιμοποιούνται τόσο για τη διατήρηση της καθημερινής ζωής και των συνηθειών των πολιτών, όσο και για την παροχή διευκολύνσεων διοικητικής μέριμνας στις φίλιες δυνάμεις. Όμως κατά περιπτώσεις μπορεί η αρχή αυτή να ανατραπεί, όπως για παράδειγμα στη περίπτωση όταν οι εχθρικές δυνάμεις

διαθέτουν τον έλεγχο τους ή στη περίπτωση κατά τις οποίες η καταστροφή τους προσφέρει ένα τεράστιο στρατηγικό πλεονέκτημα για τις φίλιες δυνάμεις. Σε κάθε άλλη περίπτωση, οι εγκαταστάσεις πρέπει να προστατεύονται, ενώ σε αρκετές φορές πρέπει να υπάρχει μέριμνα για την κατάληψη και προστασία τους οργανώνοντας ειδικές επιχειρήσεις, ώστε να επιτυγχάνεται η κοινωνική και η οικονομική ισορροπία και η σταθερότητα της τοπικής κοινότητας.

8. Επαναφορά Βασικών Υπηρεσιών

Οι φίλιες δυνάμεις πρέπει να εξασφαλίζουν ότι βασικές υπηρεσίες όπως το ρεύμα, η ύδρευση, η αποχέτευση, η ιατρική περίθαλψη και τα σώματα ασφαλείας συνεχίζουν να λειτουργούν κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων. Στην αποστολή τους αυτή, οι φίλιες δυνάμεις πρέπει να αναζητούν την βοήθεια Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), Διεθνών Οργανώσεων και Οργανισμών, καθώς και άλλων υπηρεσιών συμπεριλαμβανομένων των τοπικών αρχών και των δημόσιων – κυβερνητικών υπαλλήλων. Είναι σημαντικό αυτό να υπάρχει η διάδοση της πρόθεσης των φίλιων δυνάμεων στο τοπικό πληθυσμό όχι ως βασική υποχρέωση των δυνάμεων που ενεργούν αλλά να παρουσιάζεται ως παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Αν αυτό δεν συμβεί τότε ο τοπικός πληθυσμός θα αντιμετωπίσει εχθρικά τις φίλιες δυνάμεις πυκνώνοντας τις τάξεις των ανταρτών. Επιπλέον, τυχόν αποτυχία παροχής του συνόλου ή μέρους αυτών των υπηρεσιών μπορεί να επηρεάσει και το φίλιο στράτευμα, καθώς θα αυξηθούν οι πιθανότητες πρόκλησης σοβαρών ασθενειών στο τοπικό πληθυσμό, οι οποίες μπορούν να μεταδοθούν στο φίλιο στράτευμα μέσω της καθημερινής αλληλεπίδρασης τους.

9. Κατανόηση της Ανθρώπινης Διάστασης

Για την κατανόηση της αρχής αυτής το εγχειρίδιο ξεκινάει δανειζόμενο ένα απόσπασμα από το βιβλίο «27 Επιστολές» του Τ. Ε. Λόρενς από την συμμετοχή του στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Συγκεκριμένα, αποδίδεται το παρακάτω απόσπασμα: *«Μην προσπαθείτε να κάνετε πολλά με τα χέρια σας. Καλύτερα να το κάνουν οι Άραβες υποφερτά παρά εσείς τέλεια. Είναι δικός τους πόλεμος, και είστε εκεί για να τους βοηθήσετε, όχι να τον κερδίσετε για αυτούς. Βασικά, κάτω από τις πολύ περίεργες συνθήκες της Αραβίας, η εργασία σας δε θα είναι όσο καλή, ίσως, όσο νομίζετε ότι είναι. Ίσως σε εκείνους να τους*

πάρει περισσότερο χρόνο και να μην είναι όσο καλή νομίζετε, αλλά αν είναι δική τους, θα είναι καλύτερα».

Όπως εύστοχα αναφέρει η επιστολή αυτή χρονολογούμενη από το 1917, πολλές φορές η κατανόηση του πληθυσμού που διαβιεί στην περιοχή της επιχείρησης είναι πιο σημαντική από το οποιοδήποτε αποτέλεσμα, που αυτή θα επιφέρει στο τοπικό πληθυσμό. Για αυτό το λόγο η διοίκηση πρέπει να εργαστεί για να επιτύχει την επίτευξη ψυχικής επαφής με τον τοπικό πληθυσμό και να αποστερήσει την αντίστοιχη επαφή με τις εχθρικές δυνάμεις.

Επιπλέον πρέπει να επιδιώκεται η επίτευξη συμμαχιών με μέρος του πληθυσμού και η ενεργώς υποστήριξη των συμμαχιών, να υφίστανται αυστηροί κανόνες εμπλοκής και τέλος να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες προστασίας του άμαχου πληθυσμού. Στα πλαίσια αυτού οι φίλιες δυνάμεις θα πρέπει να εφαρμόζουν τακτικές κατανόησης της διαφορετικότητας των φυλών και του φύλου⁴. πραγματοποιώντας σοβαρές δημογραφικές μελέτες και αναλύσεις για την αποφυγή χρήσης Δυτικών πρακτικών κατά την διάρκεια των επιχειρήσεων, οι οποίες αντιτίθενται στην κουλτούρα των τοπικών κοινοτήτων⁵. Αν η πολιτική αυτή αποτύχει η στρατιωτική επιχείρηση θα συναντήσει σοβαρή αντίδραση από τον ντόπιο πληθυσμό, αυξάνοντας τις πιθανότητες αποτυχίας της.⁶

10. Δημιουργία Συλλογικού Περιβάλλοντος Πληροφόρησης

Η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των τμημάτων και των υπηρεσιών σε μία επιχείρηση σε κατοικημένο τόπο είναι επίσης ζωτικής σημασίας, καθώς οι αλλαγές που συμβαίνουν κατά την εξέλιξη των επιχειρήσεων είναι ραγδαίες. Η συνεργασία των υπηρεσιών πληροφοριών δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο σε τακτικό επίπεδο, αλλά να επεκτείνεται στο επιχειρησιακό, στο στρατηγικό, ακόμα και στο εθνικό επίπεδο. Η ανωτέρω ανάγκη απαιτεί την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, την εγκαθίδρυση διαδικασιών, την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων και βάσεων δεδομένων από τις

⁴ Το ΝΑΤΟ έχει υιοθέτηση την αρχή της διαφορετικότητας των φυλών και του φύλου χρησιμοποιώντας τον όρο gender perspective εφαρμόζοντας συγκεκριμένη εκπαίδευση στα τμήματα του για την κατανόηση της αρχής αυτής.

⁵ Χαρακτηριστικό αποτελεί ο διαφορετικός ρόλος και η αποδοχή της γυναίκας μεταξύ της Δύσης και της Ανατολής.

⁶ Με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την ήττα των ΗΠΑ κατά τον πόλεμο του Βιετνάμ και των ΗΠΑ και ΕΣΣΔ κατά τις επιχειρήσεις τους στο Αφγανιστάν.

εμπλεκόμενες υπηρεσίες για την συλλογική λήψη αποφάσεων σε ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο και απαιτητικό περιβάλλον όπως αυτό των κατοικημένων τόπων. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η ανάπτυξη προγραμμάτων τεχνητής νοημοσύνης, τα οποία επιτρέπουν την ανάλυση πληροφοριών σε μικρό χρόνο και την απεμπλοκή του προσωπικού, το οποίο θα απασχολούταν με την εργασία αυτή.

11. **Μεταβίβαση Ελέγχου**

Η στρατιωτική διοίκηση πρέπει πάντα να σχεδιάζει πως θα πραγματοποιηθεί η ειρηνική μετάβαση και η παράδοση του ελέγχου στις πολιτικές αρχές μετά τη λήξη της στρατιωτικής επιχείρησης, καθώς η φάση αυτή αποτελεί την πιο πολύπλοκη και δύσκολη φάση, ενώ απαιτεί μεγάλη οικονομική στήριξη από τις πολιτικές αρχές. Για να πραγματοποιηθεί η μετάβαση αυτή με επιτυχία πρέπει πρώτα να έχουν επιτευχθεί οι αντικειμενικοί σκοποί της επιχείρησης και δεύτερον να υπάρχει ένα σαφές καθορισμένο σχέδιο μετάβασης της εξουσίας από τη φίλια στρατιωτική διοίκηση στην πολιτική διοίκηση⁷ του τόπου. Σημαντικό σημείο για την επίτευξη αυτού αποτελεί η άψογη ενημέρωση του πληθυσμού και ο αναλυτικός σχεδιασμός μετάβασης της εξουσίας σε κάθε επιμέρους περιοχή στις εκάστοτε αναγνωρισμένες πολιτικές αρχές⁸. Το σχέδιο μεταβίβασης του ελέγχου πρέπει να έχει σχεδιαστεί με την έναρξη της επιχείρησης, ενώ θα πρέπει να ανανεώνεται συνεχώς ανάλογα με την εξέλιξη της επιχείρησης.

⁷ Η σύντομη και χωρίς αναλυτικό σχέδιο αποχώρηση των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν επέτρεψε στην ταχύτατη επικράτηση των Ταλιμπάν.

⁸ Στο Αφγανιστάν οι Ταλιμπάν και η κυβέρνηση του προέδρου Γκάνι παρόλες τις προσπάθειες των Αμερικανών δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν τον μεταξύ τους διάλογο, με αποτέλεσμα την συνέχιση των επιχειρήσεων που προκάλεσαν την ήττα των κυβερνητικών δυνάμεων από τους Ταλιμπάν.

ΡΩΣΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΩΝ ΤΟΠΩΝ

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝΓΚΡΑΝΤ ΟΡΟΣΗΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΡΩΣΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

Οι Γερμανοί κατά την έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου κατάφεραν σε σύντομο χρονικό διάστημα να καταλάβουν τεράστιες εκτάσεις και πολλές πόλεις με μικρό σχετικά ανθρώπινο κόστος. Κύριος παράγοντας για την επιτυχία των Γερμανών αποτέλεσε η καταστροφή μεγάλων ρωσικών σχηματισμών στην ύπαιθρο κατά την έναρξη του πολέμου, η μη ύπαρξη σημαντικών εφεδρειών των Ρώσων⁹ για να αμυνθούν στις πόλεις και η υποδοχή των Γερμανών ως ελευθερωτών από σημαντικό μέρος του πληθυσμού στις Βαλτικές χώρες και στην Ουκρανία.

Η εξέλιξη όμως του πολέμου οδήγησε στην ανάδειξη του αγώνα εντός των πόλεων σε κρίσιμο παράγοντα για την νίκη ωθώντας τους αντιμαχόμενους να εκτελούν μεγάλες επιχειρήσεις για την κατάληψη τους. Από τις επιχειρήσεις ξεχωρίζουν η πολιορκία του Λένινγκραντ (8 Σεπτεμβρίου 1941 έως 27 Ιανουαρίου 1944), οι μάχες για την κατάληψη και την ανακατάληψη της Σεβαστούπολης (30 Οκτωβρίου 1941 έως 4 Ιουλίου 1942 με την απελευθέρωση της πόλης στις 9 Μαΐου 1944) και η μάχη του Στάλινγκραντ (17 Ιουλίου 1942 έως 2 Φεβρουαρίου 1943). Παράλληλα υφίστανται πλήθος άλλων μαχών μικρότερης όμως έντασης, διάρκειας και σημασίας από τις προαναφερόμενες.

Ορόσημο για την ανάπτυξη του ρωσικού δόγματος αποτέλεσε η μάχη του Στάλινγκραντ και τα συμπεράσματα που προέκυψαν κατά την διάρκεια αυτής. Το κρίσιμο γεγονός για την νίκη των ρωσικών δυνάμεων αποτελεί η ανάληψη της διοίκησης της 62ης Στρατιάς στο Στάλινγκραντ από τον Βασίλι Τσούικοφ, όταν οι Γερμανοί είχαν φτάσει στο Βόλγα και φαινόταν βέβαιο ότι η πόλη επρόκειτο να πέσει σύντομα στα χέρια του εχθρού την 11η Σεπτεμβρίου του 1942. Ο Τσούικοφ εφάρμοσε μια νέα μέθοδο μάχης σώμα με σώμα, γνωστή ως «αγκάλιασμα του εχθρού». Η μέθοδος αυτή αφορούσε στην προσέγγιση του εχθρού και στην εμπλοκή με αυτόν σε μικρές αποστάσεις,

⁹ Δεν είχαν μετακινηθεί ακόμα οι ρωσικές δυνάμεις από την Άπω Ανατολή.

γεγονός που εξουδετέρωνε το γερμανικό πλεονέκτημα σε αεροπλάνα, άρματα μάχης και πυροβολικό, ενώ παράλληλα ενίσχυε τις αρετές του Ρώσου στρατιώτη που αφορούσαν στην θέληση για αγώνα, στην συντροφικότητα, στην καρτέρια, στην απόκρυψη και στην πανουργία.

Οι Ρώσοι υπό τον Τσουίκοφ μετέτρεψαν τον αγώνα των χερσαίων δυνάμεων από δύο διαστάσεων σε τρισδιάστατο χρησιμοποιώντας όχι μόνο το μήκος και το πλάτος του πεδίου μάχης, αλλά και το ύψος και το βάθος (με την χρήση των υπέργειων κατασκευών των εργοστασίων και των πολυκατοικιών, καθώς και των υπογείων και του δικτύου των υπονόμων) με παράλληλη εκτεταμένη χρήση των ελεύθερων σκοπευτών για την εξουδετέρωση των ηγετών¹⁰ των γερμανικών δυνάμεων. Η τεχνική αυτή επέτρεπε στους Ρώσους να αμύνονται αποτελεσματικά και ανακαταλαμβάνουν άμεσα εκκαθαρισμένες από τους Γερμανούς περιοχές οδηγώντας τον αγώνα σε τέλμα μέχρι την έναρξη της ρωσικής αντεπίθεσης, ωθώντας τους Γερμανούς στα όρια της αντοχής τους. Παράλληλα οι Ρώσοι έσπευσαν να μετατρέψουν σε οχυρωματικές τοποθεσίες τα εργοστάσια του Στάλινγκραντ (τρακτέρ «Οδοφραγμάτων» και «Κόκκινου Οκτώβρη») και τις αποθήκες σιτηρών, δημιουργώντας αξεπέραστα εμπόδια στις επιχειρήσεις των γερμανικών δυνάμεων, οι οποίοι ανάλωσαν πολύ χρόνο, δυνάμεις και υλικά στις προσπάθειες για την εκπόρθηση τους. (MacGregor, 2022)

Εικόνα 2 Ο Vasili Zaitsev ο καλύτερος Ρώσος σκοπευτής στο Στάλινγκραντ
Πηγή Pagenews.gr

¹⁰ Κυρίως των ομαδάρχων, των διμοιριτών και των λοχαγών, που αποτελούν τους φυσικούς ηγέτες των τμημάτων που εμπλέκονται στον αγώνα κατοικημένων τόπων.

Οι Γερμανοί για την αντιμετώπιση της νέας τακτικής των Ρώσων αναγκάστηκαν να αποστείλουν στο Στάλινγκραντ τμήματα μηχανικού εφόδου¹¹, τα οποία ήταν εκπαιδευμένα για την διάσπαση αμυντικών τοποθεσιών και θα αποτελούσαν τις αιχμές του δόρατος για την τελική επίθεση για την κατάληψη της πόλεως. Η απόφαση αυτή αποτελώντας υλοποίηση της πρότασης του επιτελάρχη της Ανώτατης Διοίκησης του Γερμανικού Στρατού (Oberkommando des Heeres – ΟΚΗ) δεν στερούταν λογικής. Οι σκαπανείς των ομάδων εφόδου ήταν εκπαιδευμένοι άριστα¹² στη χρησιμοποίηση εκρηκτικών υλών, ειδικού εξοπλισμού (όπως φλογοβόλα) και στην εκπόρθηση οχυρωματικών έργων. Παράλληλα διέθεταν ομάδες πολυβόλων και όλμων για την άμεση υποστήριξη των ενεργειών τους, αποτελώντας τα ιδανικά τμήματα για τον αγώνα εντός του Στάλινγκραντ που έμοιαζε με πόλεμο χαρακωμάτων. (Beevor, 2004)

Συνολικά για την επίθεση συγκεντρώθηκαν πέντε Τάγματα Μηχανικού, που είχαν στην διάθεση τους οι Γερμανοί στο Νότιο μέτωπο, ενώ επικεφαλής τοποθετήθηκε ο Ταγματάρχης Λίντεν, διοικητής, μέχρι τότε του 672ου Τάγματος Μηχανικού της 6ης Στρατιάς. Θεωρητικά τα τάγματα αυτά διέθεταν παρατακτέα δύναμη πάνω από 4.800 άνδρες, οι οποίοι επαρκούσαν για την ανάληψη της αποστολής. Στην πραγματικότητα όμως μόνο 1.753 άνδρες πέντε ταγμάτων Μηχανικού διατέθηκαν για την επίθεση, καθώς τα τάγματα είχαν μειωμένη σύνθεση λόγω απωλειών και δυσκολίας αναπληρώσεων του εξειδικευμένου προσωπικού τους, ενώ άλλα ήταν ανεπτυγμένα μακριά από το Στάλινγκραντ και δεν κατάφεραν να μεταβούν εγκαίρως στην πόλη και να εμπλακούν στον αγώνα.

Χάρis στα τμήματα αυτά οι Γερμανοί κατάφεραν να φτάσουν στις όχθες του Βόλγα στην περιοχή του εργοστάσιου «Ερυθρό Οδόφραγμα» στις 16 Νοεμβρίου 1942. Οι απώλειες των τμημάτων σε συνδυασμό με την έναρξη της ρωσικής αντεπίθεσης της 19 Νοεμβρίου 1942 οδήγησαν την επιχείρηση σε

¹¹ Τα τμήματα αυτά ήταν συγκροτημένα ήδη από την έναρξη του πολέμου και είχαν διατεθεί στα Τάγματα Μηχανικού του Γερμανικού Στρατού με σκοπό την διευκόλυνση της προέλασης των γερμανικών δυνάμεων μέσω της άρσης των κωλυμάτων, της καταστροφής των εχθρικών θέσεων και της αποκατάστασης των καταστροφών υπό σφοδρό εχθρικό πυρ. Αποτελούσαν δε την εξέλιξη των τμημάτων εφόδου του Γερμανικού Αυτοκρατορικού Στρατού Strosstruppen, τα οποία εξειδικευόταν στην εκκαθάριση των εχθρικών χαρακωμάτων κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

¹² Η βασική εκπαίδευση των τμημάτων εφόδου μηχανικού ήταν τριπλάσια σε χρόνο από την αντίστοιχη των τμημάτων εφόδου πεζικού, λόγω του πλήθους των αντικειμένων.

τερματισμό, καθώς τα τμήματα επιθέσεως διατέθηκαν για την ολόπλευρη άμυνα του γερμανικού σχηματισμού. Παράλληλα η ρωσική αντεπίθεση αντέστρεψε τους όρους της μάχης οδηγώντας τους Ρώσους σε επιτιθέμενους και τους Γερμανούς σε αμυνόμενους εντός της πόλεως, (Beevor, 2004)

Εικόνα 3 Ομάδες Μηχανικού Εφόδου στο Στάλινγκραντ
Πηγή Stratistoria.wordpress.com

Η συνέχεια του αγώνα δεν ήταν εύκολη για τους Ρώσους, καθώς οι Γερμανοί αμύνθηκαν σθεναρά επί σχεδόν δύο μήνες των ερειπίων του Στάλινγκραντ. Οι κακουχίες, οι απώλειες σε συνδυασμό με την έλλειψη ανεφοδιασμού, καθώς απέτυχε η αερογέφυρα της γερμανικής αεροπορίας, οδήγησαν σταδιακά στην απώλεια της γερμανικής ισχύος και στην νίκη των Ρώσων.

Τα διδάγματα της μάχης αξιοποιήθηκαν από Ρώσους και ενσωματώθηκαν στην αρχική μορφή του ρωσικού δόγματος επιχειρήσεων σε κατοικημένους τόπους. Το νέο δόγμα στηρίχθηκε στην συγκέντρωση ισχυρών ομάδων μάχης και τεθωρακισμένων σχηματισμών, τα οποία εισέβαλαν αιφνιδιαστικά και αποφασίστηκα εντός των κατοικημένων τόπων με σκοπό την απόκτηση του ελέγχου των κύριων στρατηγικών σημείων αυτών. Το δόγμα αυτό έλαβε εφαρμογή στην σοβιετική εισβολή στη Βουδαπέστη, κατά την διάρκεια της «Ουγγρικής επανάστασης» (23 Οκτωβρίου έως 11 Νοεμβρίου 1956) και στη σοβιετική εισβολή στην Πράγα κατά την διάρκεια της «Άνοιξης της Πράγας» (5 Ιανουαρίου 1968 έως 21 Αυγούστου 1968) με επιτυχία, ενώ χρησιμοποιήθηκε και κατά τα αρχικά στάδια της εξέγερσης της Τσετσενίας, στην οποία διαφάνηκαν οι αδυναμίες του από τις σύγχρονες εξελίξεις και πραγματοποιήθηκε η αναθεώρησή του.

ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΙΑΣ ΤΟΥ 1990

Με βάση τα διδάγματα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου το δόγμα πολέμου σε αστικό ιστό του Σοβιετικού Στρατού προέβλεπε την χρησιμοποίηση ομάδων και αποσπάσματος εφόδου για την εκκαθάριση των οικοδομικών τετραγώνων από τις εχθρικές δυνάμεις. Μια ομάδα εφόδου περιλάμβανε συνήθως συγκρότημα μηχανοκίνητου λόχου τυφεκιοφόρων, ενισχυμένο από ένα ουλαμό αρμάτων μάχης, ουλαμού πυροβολικού, διμοιρία όλμων, διμοιρία αυτόματων εκτοξευτών χειροβομβίδων AGS-17, διμοιρία μηχανικών, ενώ υπήρχε η πρόβλεψη για υποστήριξη του από ομάδες ραδιοβιολογιών και χημικών (PBXΠ) στρατευμάτων¹³. Ανάλογα με την αποστολή η μονάδα αυτή μπορούσε να ενισχυθεί από επιπλέον ομάδες εκκαθάρισης εμποδίων (μηχανικοί μάχης και άρματα μάχης εκκαθάρισης ναρκοπεδίων), καθώς και από μια διμοιρία αεράμυνας, διμοιρίες φλογοβόλων και προσωπικό που επάνδρωναν γεννήτριες παραγωγής προπετάσματος καπνού.

Οι σχηματισμοί αυτοί στηριζόμενοι στον όγκο πυρός τους και στο πλήθος υλικού τους μπορούσαν σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των Σοβιετικών να αντιμετωπίσουν τους αντίστοιχους σχηματισμούς του NATO¹⁴ σε αγώνα κατοικημένων τόπων και να υπερισχύσουν αυτών. Ο αγώνας όμως εντός του Γκρόζνι της Τσετσενίας το 1994 κατέδειξε ότι οι εντυπωσιακοί αυτοί ως προς τον όγκο πυρός και υλικού αποδείχθηκαν αντιπαραγωγικοί και αντιμετώπισαν ιδιαίτερες δυσκολίες.

Οι κύριες αδυναμίες που εντοπίστηκαν ήταν ότι η ύπαρξη όλων των αυτών των τμημάτων υπό ενιαία διοίκηση κατέστρεφε τους οργανικούς δεσμούς των ανεξάρτητων τμημάτων και δημιουργούσε προβλήματα αντίληψης της τακτικής κατάστασης μεταξύ των διοικήσεων και των υφιστάμενων τμημάτων τους, που είχαν δοθεί υπό διοίκηση. Η συσσώρευση μεγάλου μέρους του όγκου των πυρών και των μέσων υποστηρίξεως υπό τον αυτό διοικητή, του προκαλούσε μεγάλο φόρτο εργασίας, το οποίο με την σειρά του είχε ως αποτέλεσμα την μη ικανοποιητική σε ταχύτητα και ακρίβεια λήψη

¹³ Ο Σοβιετικός Στρατός εφάρμοζε την «ανεπίσημη» αρχή της προσβολής του εχθρού με χημικά πριν την αποφασιστική εμπλοκή, για τον λόγο αυτό υπήρχε η πρόβλεψη ύπαρξης μασκών PBXΠ και στα μηχανοκίνητα μεταφοράς προσωπικού (του τύπου BMP, και BMR) εκτός από αυτές που έφερε μαζί του το προσωπικό.

¹⁴ Με λιγότερο προσωπικό και εξειδικευμένο υλικό αντίστοιχες ομάδες του NATO.

αποφάσεων, την έκδοση διαταγών και την υποστήριξη των τμημάτων που του είχαν διατεθεί. Επιπρόσθετα η χρησιμοποίηση προπετασμάτων καπνού για τη απόκρυψη των επιτιθέμενων αποδείχθηκε, ότι ωφελούσε σε μεγαλύτερο βαθμό τις αμυνόμενες δυνάμεις, οι οποίες γνώριζαν καλύτερα τον αστικό ιστό, προκαλώντας σύγχυση και αποπροσανατολισμό στις ρωσικές ομάδες εφόδου. (Grau, 1995)

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΣΕΤΣΕΝΙΑ

Οι Ρώσοι κατά την δεύτερη επέμβαση τους στο Γκρόζνι της Τσετσενίας το 1999 ακολούθησαν διαφορετική προσέγγιση εξελίσσοντας το δόγμα τους επικρατώντας των αντάρτικων δυνάμεων. Οι πιο εμφανείς διαφορές αφορούσαν στην εφαρμογή πλήρους πολιορκίας με την περικύκλωση και αποκοπή της πόλης από τα περίχωρα της, σε συνδυασμό με τον σφοδρό βομβαρδισμό της από την αεροπορία και το βαρύ πυροβολικό¹⁵. Η περικύκλωση της πόλης στέρησε τόσο τον άμαχο πληθυσμό, όσο και τους αντάρτες από τα απαραίτητα εφόδια για την διαβίωση και την συνέχιση του αγώνα τους. Ο βομβαρδισμός είχε διάρκεια αρκετών μηνών από τα μέσα Οκτωβρίου έως τον Δεκέμβριο και κατά την διάρκεια του τα ρωσικά τμήματα εξασφάλισαν τις κύριες εγκαταστάσεις στα προάστια ωθώντας και απομονώνοντας τους αντάρτες στο κέντρο της πόλης.

Από τα μέσα του Δεκεμβρίου 1999 οι ρωσικές δυνάμεις προειδοποίησαν τον πληθυσμό να εγκαταλείψει την πόλη, ο οποίος μη διαθέτοντας πλέον τρόφιμα αποχώρησε από την πόλη οικειοθελώς μην προβάλλοντας αντίσταση. Μετά την αποχώρηση των αμάχων από τα τέλη του Δεκεμβρίου ειδικά εξοπλισμένες ρωσικές ειδικές δυνάμεις ξεκίνησαν να εμπλέκουν αποφασίστηκα τους αντάρτες σε μικρές μάχες, στις οποίες οι Ρώσοι διέθεταν το πλεονέκτημα της εκπαίδευσης και του εξοπλισμού, ενώ οι αντάρτες έχασαν την δυνατότητα τους να αναμειχθούν με τους αμάχους. Το αποτέλεσμα των επιχειρήσεων ήταν η ολοκληρωτική επικράτηση των Ρώσων τον Μάρτιο του 2000. (Thomas, 2000)

¹⁵ Οι Ρώσοι δεν εφάρμοσαν την τακτική των αεροπορικών βομβαρδισμών του ΝΑΤΟ κατά την διάρκεια των επιχειρήσεων στην Σερβία και στο Κόσοβο, αλλά επέλεξαν πιο ισχυρούς βομβαρδισμούς στα πρότυπα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

Τα κυριότερα σημεία διαφοροποίησης στην προσέγγιση των Ρώσων μεταξύ των δύο επιχειρήσεων αφορούσαν στους τομείς: (Oliker, 2001)

Διατήρησης του ηθικού

Παρά την ύπαρξη υψηλού αριθμού απωλειών, το ηθικό το στρατευμάτων διατηρήθηκε υψηλό και αντίθετα με την προηγούμενη εκστρατεία δεν κατάρρευσε μετά την έναρξη των συγκρούσεων. Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια των επικεφαλής της εκστρατείας διαδραμάτισε η μεταφορά και εναλλαγή των δυνάμεων από ήσυχους τομείς του μετώπου σε ενεργούς για την ξεκούραση τους και η μεγάλη συγκέντρωση ενισχύσεων, που επέτρεψε στις μάχιμες μονάδες να «απολαμβάνουν» αναπλήρωση των απωλειών τους. Επιπλέον οι ρωσικές μονάδες πληροφοριών είχαν μεριμνήσει ώστε οι Ρώσοι στρατιώτες να κατανοήσουν τον σκοπό της επιχείρησης και να ενισχύσουν το πατριωτικό τους αίσθημα θέτοντας ως αφήγημα της όλης εκστρατείας την προστασία της εδαφικής ενότητας της Ρωσίας και των χριστιανών από τους αυτονομιστές μουσουλμάνους. Επιπρόσθετα η ρωσική προπαγάνδα έσπευσε να χαλυδώσει το ηθικό των Ρώσων στρατιωτών με εικόνες από το παρελθόν της Σοβιετικής Ένωσης, υποστηρίζοντας ότι η Ρωσία με την νίκη αυτή θα τεθεί σε τροχιά αναβίωσης της παλιάς της δύναμης και ισχύς.

Συντονισμός των δυνάμεων - Εκπαίδευση

Οι ρωσικές δυνάμεις μείωσαν τον αριθμό των υψηλόβαθμων αξιωματικών που εμπλέκονταν στην επιχείρηση προσδίδοντας μεγαλύτερη ελευθέρια δράσης στα μικρότερα κλιμάκια, ενώ παράλληλα φρόντισαν να ενισχύσουν τους δεσμούς διοίκησης πραγματοποιώντας μεγάλης κλίμακας ασκήσεις πριν τις εμπλέξουν στην μάχη¹⁶. Η εκπαίδευση των Μονάδων σε πραγματικές συνθήκες μείωσε το αντίκτυπο που είχαν στις μάχιμες μονάδες οι ίδιες δυσκολίες (ιδίως των επικοινωνιών) που εμφανίστηκαν στο πεδίο της μάχης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της βελτίωσης στον συντονισμό που είχε η

¹⁶ Ανάλογη τακτική εφαρμόστηκε και στην περίπτωση της Ουκρανίας με την ύπαρξη γυμνασίων μεγάλης κλίμακας πριν την εμπλοκή των χερσαίων δυνάμεων με τους Ουκρανούς.

εκπαίδευση είναι η μείωση των απωλειών από τα αδερφοκτόνα πυρά κυρίως του πυροβολικού. Παράλληλα η εκπαίδευση σε θέματα διακλαδικότητας επέτρεψε την καλύτερη υποστήριξη από την αεροπορία, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την αποτροπή της διείσδυσης στην πόλη νέων στοιχείων ανταρτών που αποφεύχθηκε χάρις στις διαρκείς περιπολίες των επιθετικών ελικοπτέρων Mi-24 γύρω από αυτήν.

Επικοινωνίες

Ένα από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι ρωσικές δυνάμεις αφορούσε τα προβλήματα επικοινωνιών μεταξύ των μαχόμενων τμημάτων στον αστικό ιστό, καθώς το βεληνεκές των ασυρμάτων περιορίζεται. Επιπρόσθετα παρατηρήθηκε το φαινόμενο οι ραδιοσυχνότητες των διάφορων μονάδων να αλληλοκαλύπτονται μεταξύ τους δημιουργώντας σύγχυση στην ενάσκηση της διοικήσεως. Η ενίσχυση των ρωσικών δυνάμεων με νέους ασυρμάτους μεγαλύτερου βεληνεκούς και με ευρύτερη γκάμα συχνοτήτων διαθέτοντας παράλληλα δυνατότητες αναπηδούσας συχνότητας επέλυσε σε μεγάλο βαθμό τις δυσκολίες, ενώ εμπόδισε την ακρόαση των ρωσικών ασυρμάτων από τους αντάρτες.

Εκτός από τα ανωτέρω οι ρωσικές δυνάμεις έσπευσαν να αναπτύξουν πλήθος ραδιοεντοπιστών και συσκευών φίμωσης του ηλεκτρονικού φάσματος, με σκοπό τον εντοπισμό και προσβολή του ασύρματου δικτύου των αυτονομιστών και την εξουδετέρωση του, με άριστα αποτελέσματα. Επιπλέον ανέπτυξαν ένα ψεύτικο δίκτυο επικοινωνιών που διέδιδε ψευδείς πληροφορίες, το οποίο ήταν εύκολα εντοπίσιμο από τους αντάρτες, με σκοπό την παραπληροφόρησή τους και την δημιουργία ψευδών εντυπώσεων στις τάξεις τους. Το δίκτυο αυτό οδήγησε τους αντάρτες να συγκεντρώνονται σε κατάλληλα σημεία, από τα οποία ήταν εύκολη η εξουδετέρωση τους με πυρά ελευθέρων σκοπευτών και πυροβολικού.

Αεροπορία

Η υποστήριξη που παρείχε η ρωσική αεροπορία κατά τον πρώτο πόλεμο της Τσετσενίας αποδείχθηκε ανεπαρκής για την υποστήριξη των φίλιων τμημάτων, καθώς προς αποφυγή της πρόκλησης μεγάλων απωλειών στους

αμάχους και την ύπαρξη αντιδράσεων από την διεθνή κοινότητα¹⁷. Τα χρησιμοποιούμενα πυρομαχικά είχαν μικρή καταστρεπτική ισχύ, ενώ η έλλειψη σκοπευτικών και πυρομαχικών ακριβείας απέτρεψαν την ρωσική αεροπορία να πλήξει τους στόχους της με ακρίβεια. Επιπρόσθετα καταδείχθηκε η παλαιότητα των ρωσικών επιθετικών ελικοπτέρων για την αποτελεσματική υποστήριξη των επιχειρήσεων, καθώς μη διαθέτοντας κατάλληλα νυχτερινά βοηθήματα δεν μπορούσαν να επιχειρήσουν κατά την διάρκεια της νύχτας επιτρέποντας στους αντάρτες να κυριαρχούν στην ύπαιθρο τις βραδινές ώρες.

Η αποτυχία αυτή είχε ως αποτέλεσμα την στροφή και την ενεργοποίηση του τομέα της ρωσικής αμυντικής βιομηχανίας στην ανάπτυξη νέων όπλων. Στον δεύτερο πόλεμο οι ρωσικές αεροπορικές δυνάμεις ανέπτυξαν Συστήματα μη Επανδρωμένων Αεροσκαφών (ΣμηΕΑ) Stroi-P και Pchela-1T, ώστε να αποκτήσουν εποπτεία του πεδίου της μάχης. Επιπρόσθετα η ενίσχυση με των αεροπορικών δυνάμεων με νέες τεχνολογίες (ιδιαίτερα με διόπτρες με νυχτερινή όραση) επαύξησαν τις δυνατότητες εμπλοκής και την αποτελεσματικότητα της ρωσικής αεροπορίας ημέρα και νύχτα.

Εικόνα 4 Το ΣμηΕΑ Pchela-1T
Πηγή deagel.com

Πυροβολικό

Το πυροβολικό υπήρξε ανέκαθεν το ισχυρότερο όπλο των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων με πληθώρα συστημάτων και πυρομαχικών. Οι μονάδες πυροβολικού και τα συστήματα που αναπτύχθηκαν κατά τους δύο πολέμους ήταν παρόμοια, η μεγαλύτερη διαφορά εντοπίζεται στην υιοθέτηση του κατευθυνόμενου βλήματος Krasnopol, το οποίο επέτρεψε την

¹⁷ Η επιχείρηση καταγραφόταν από δεκάδες ειδησεογραφικά πρακτορεία ξένων χωρών και είχε χαρακτηριστεί ως επιχείρηση εναντίον της τρομοκρατίας από τους Ρώσους.

πραγματοποίηση χειρουργικών πληγμάτων εναντίον των ανταρτών. Επιπρόσθετα το ρωσικό πυροβολικό μετά την αναδιοργάνωση και βελτίωση του ρωσικού συστήματος επικοινωνιών ανέπτυξε συστοιχίες Πολλαπλών Εκτοξευτών Πυραύλων (ΠΕΠ) για την μαζική προσβολή συγκεντρώσεων ανταρτών.¹⁸ Μετά την απομάκρυνση των αμάχων από το Γκροζνι το πυροβολικό εξαπέλυσε ισχυρούς βομβαρδισμούς με βαρεία βλήματα, οι οποίοι προκάλεσαν πολλές απώλειες στους αντάρτες, οι οποίοι αμύνονταν στο αστικό ιστό.

Εικόνα 5 Το βλημα Krasnopol
Πηγή Militarytoday.com

Η χρησιμοποίηση του τύπου και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Μια από τις σημαντικότερες διαφοροποιήσεις του πρώτου από τον δεύτερο πόλεμο της Τσετσενίας υπήρξε ο τρόπος χρησιμοποίησης του τύπου και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Στον πρώτο πόλεμο οι ανταποκριτές μπορούσαν αν κινούνται ελεύθερα μεταξύ των ρωσικών στρατευμάτων, ενώ είχαν πρόσβαση και στα δίκτυα των ανταρτών. Το γεγονός αυτό προκάλεσε μια ροή πληροφοριών δύσκολα διαχειρίσιμη από την ρωσική ηγεσία που είχε δυσανάλογο αντίκτυπο στο ηθικό των ενόπλων δυνάμεων και της κοινωνικής γνώμης.¹⁹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εφημερίδα «Nezavisimaya Gazeta», η οποία δημοσίευε τις λίστες με τις απώλειες αναφέροντας ότι η κοινή γνώμη δεν πρέπει να δείχνει εμπιστοσύνη στην κεντρική κυβέρνηση. Τα δημοσιεύματα αυτά προκάλεσαν σφοδρές αντιδράσεις και διαμαρτυρίες, οι

¹⁸ Οι Ρώσοι αρνήθηκαν επισήμως ότι έκαναν χρήση ΠΕΠ εντός του αστικού ιστού στον πόλεμο της Τσετσενίας για να μην αντιμετωπίσουν την αντίδραση της Διεθνούς Κοινότητας

¹⁹ Ένα αντίστοιχο γεγονός είχαν να αντιμετωπίσουν οι Αμερικάνοι στον πόλεμο του Βιετνάμ και του Αφγανιστάν, που προκάλεσε την αποχώρησή τους από τις δύο αυτές χώρες.

οποίες οδήγησαν στον τερματισμό των επιχειρήσεων, ενώ προκάλεσαν σοβαρή απώλεια στην δημοτικότητα του Προέδρου Γιέλτσιν.

Στον δεύτερο πόλεμο η πρόσβαση των δημοσιογράφων ήταν περιορισμένη και η επαφή τους με τα στρατεύματα ελεγχόμενη, ενώ δεν επιτράπηκε η επικοινωνία των δημοσιογράφων με τους αντάρτες. Η αλλαγή αυτή απέτρεψε την πτώση του ηθικού, καθώς οι αναφορές για τις απώλειες των ρωσικών δυνάμεων ελέγχονταν από την επίσημη κυβέρνηση, ενώ αντίστοιχες εικόνες τραυματισμένων και αποθανόντων Ρώσων στρατιωτών έπαψαν να διαδίδονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Παράλληλα ενισχύθηκε το επίσημο εθνικό αφήγημα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, καθώς στους δημοσιογράφους παρέχονταν ελεγμένα και κατευθυνόμενα προπαγανδιστικά βίντεο από τις ρωσικές επιχειρήσεις, χωρίς να διαφαίνονται οποιαδήποτε ωμότητες που τυχόν διέπραξαν οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις. Αντιθέτως η απουσία οποιαδήποτε αναφοράς από τους αντάρτες είχε ως αποτέλεσμα τα αφηγήματα και οι θέσεις τους να μην γίνονται γνωστά στην διεθνή κοινότητα μειώνοντας την διεθνή στήριξη προς τον αγώνα τους.

ΡΩΣΙΚΟΣ ΥΒΡΙΔΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΓΕΡΑΣΙΜΟΦ

Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου η χρεοκοπημένη Ρωσία αναγκάστηκε να απωλέσει μεγάλο μέρος της επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης και να αναδιπλωθεί από όλες σχεδόν τις περιοχές ενδιαφέροντος της. Η αύξηση της επιρροής του NATO και η παντοκρατορία των ΗΠΑ είχε ως αποτέλεσμα το 1996 ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας Γεβγκένι Πριμακόφ (Yevgeny Primakov)²⁰ να καθιερώσει το ομώνυμο δόγμα, μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής στην διατήρηση της επιρροής της Ρωσίας στο χώρο του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας και στην επικράτεια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Lynch, 2002). Η Ρωσία προσπάθησε ανεπιτυχώς να επεκτείνει τις συνεργασίες με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς αυτές έσπευσαν να προστρέξουν στην «αγκαλιά» του NATO για να αποφύγουν την τυχόν αναβίωση της ρωσικής ισχύος.

Η αποτυχία του «Δόγματος Πριμάκοφ» να αντιμετωπίσει την επέκταση του NATO προς τα Ανατολικά σε συνδυασμό με την αδυναμία της ρωσικής πολιτικής στο ζήτημα της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου και τον βομβαρδισμό της Σερβίας από τις δυνάμεις του NATO προκάλεσε την αντικατάσταση του ανωτέρω δόγματος από το «Δόγμα Γερασίμοφ»²¹ τον Φεβρουάριο του 2013, οι προβλέψεις του οποίου είναι σαφώς πιο επιθετικές ενώ έχουν ως κύριο στόχο τον κοινωνικό ιστό των εχθρικών χωρών τις οποίες πλήττουν.

Ο Γερασίμοφ λαμβάνοντας υπόψιν τα αποτελέσματα της αραβικής άνοιξης αναθεώρησε την κλασική ρήση του Καρλ φον Κλαούζεβιτς (Karl von Clausewitz)²² «ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα» παραθέτοντας ότι εκτός από τις διακριτές μορφές της ειρήνης και του πολέμου

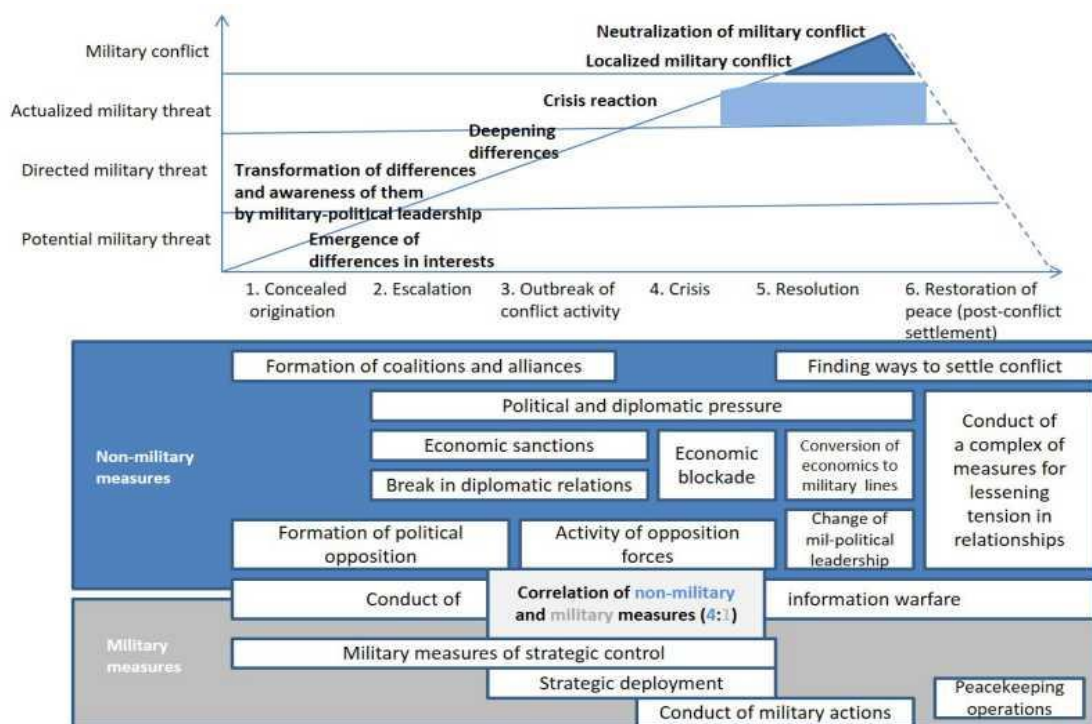
²⁰ Υπήρξε Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας από τις 9 Ιανουαρίου 1996 έως τις 11 Σεπτεμβρίου 1998 και Πρωθυπουργός της Ρωσίας από τις 11 Σεπτεμβρίου 1998 έως τις 12 Μαΐου 1999, έχοντας υπηρετήσει ως Διευθυντής της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών της ΕΣΣΔ και διευθυντής της KGB πριν αναλάβει τα ανωτέρω αξιώματα.

²¹ Καθιερώθηκε από τον Βάλερι Γερασίμοφ (Valery Gerasimov) αρχηγό του γενικού επιτελείου των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων από το 2012 ;έως σήμερα.

²² Πρώσος στρατιωτικός θεωρητικός του πολέμου, ο οποίος συνέγραψε το έργο «Περί Πολέμου» (Vom Kriege), το οποίο αποτελεί την επιτομή της στρατηγικής σκέψης.

υφίστανται και οι γκρίζες ζώνες. Η θεώρηση αυτή προέκυψε από το γεγονός ότι η ισχύς που διαθέτουν τα μη στρατιωτικά μέσα²³ έχει αυξηθεί και τείνει να ξεπεράσει σε αποτελεσματικότητα τα στρατιωτικά μέσα ιδίως στην αντιμετώπιση κρίσεων χαμηλής ισχύος.

Συνεπώς για την επίτευξη των πολιτικών και στρατηγικών στόχων της Ρωσίας, η στρατιωτική και πολιτική ηγεσία όφειλε να κάνει ευρεία χρήση των προσφερόμενων μη στρατιωτικών μέσων σε συνδυασμό με ασύμμετρες και υβριδικές δράσεις²⁴, με σκοπό την διάβρωση των πυλώνων ισχύος του αντιπάλου και του κοινωνικού του ιστού, πριν την προσφυγή στη βία και την εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων. Η πρώτη εφαρμογή του ανωτέρω δόγματος έγινε κατά τις επιχειρήσεις με σκοπό την προσάρτηση της Κριμαίας, με αποτέλεσμα τον αιφνιδιασμό των Ουκρανών και των δυτικών δυνάμεων και την αναίμακτη προσάρτηση της Κριμαίας το 2014. (Kari Martti, Rynnöniemi Katri, 2019).

Εικόνα 6 Απεικόνιση του "Δόγματος Γερασίμοφ"
Πηγή militairespectator.nl

²³ Στα μη στρατιωτικά μέσα, όλα τα μέσα τα οποία διατίθενται και δεν προκαλούν άμεσα ανθρώπινες απώλειες. Τέτοια μέσα αποτελούν, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ενημέρωσης, πολιτικές διπλωματικές και οικονομικές κυρώσεις κ.α.

²⁴ Όπως η χρήση ειδικών δυνάμεων και της αντιπολίτευσης για την δημιουργία ενός μόνιμου μετώπου σε ολόκληρη την εχθρική επικράτεια πριν την επίσημη κήρυξη του πολέμου.

Η ρωσική ηγεσία για να δικαιολογήσει τις πράξεις της έσπευσε να χρησιμοποιήσει τις ρωσικές μειονοτικές ομάδες που κατοικούν στο σύνολο των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών, τις οποίες προσέγγισε χρησιμοποιώντας τα πατριωτικά τους συναισθήματα. Οι ομάδες αυτές αποτέλεσαν τους πρώτους στόχους της ρωσικής εξωτερικής προπαγάνδας με σκοπό να καταστούν εν δυνάμει η «πέμπτη φάλαγγα» στο εσωτερικό των χωρών αυτών δρώντας αποσταθεροποιητικά και ως αντάρτικο πόλεων σε περίπτωση σύγκρουσης της Ρωσίας με τις χώρες της Δύσης.

Παράλληλα το ίδιο έτος ως άμεση ενίσχυση του προσωπικού των υβριδικών δυνάμεων της Ρωσίας, επιτράπηκε στους Γεβγένι Πριογκοζιν (Yevgeny Prigozhin) και Ντμίτρι Ούτκιν (Dmitry Utkin)²⁵ να ιδρύσουν μια μισθοφορική ομάδα υπό την ονομασία «Ομάδα Βάγκνερ (Wagner Group)» και να στρατολογήσουν άνδρες μεταξύ των Τσετσένων αυτονομιστών και των μελών των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων. Η εταιρεία αυτή σε σύντομο χρονικό διάστημα πέτυχε να αυξήσει την δύναμη της από 1.000 μέλη το 2016 σε άνω των 8.000 μέλη έως τον Απρίλιο του 2022, αποτελώντας το «μακρύ χέρι» της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής στην Ασία, στην Μέση Ανατολή και στην Αφρική.

Η ανάπτυξη της εταιρείας βοηθήθηκε από δύο γεγονότα. Το πρώτο γεγονός αποτέλεσε η επιβολή των ευρωπαϊκών και αμερικάνικων κυρώσεων στην Ρωσία για την προσάρτηση της Κριμαίας, οι οποίες έστρεψαν το ενδιαφέρον της στην ανεύρεση νέων αγορών για την προώθηση των προϊόντων της ιδιαίτερα αμυντικού οπλισμού. Η δημιουργία της ιδιωτικής αυτής ομάδας επέτρεψε στην Ρωσία να αποκτήσει πρόσβαση σε αγορές που δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν οι επίσημες κρατικές εταιρείες και να δρα ως μεσάζοντας αποκομίζοντας τεράστια κέρδη και ισχύ. Παράλληλα η εταιρεία ενεπλάκη στην εκτέλεση λαθρεμπόριο οπλισμού, αποκτώντας πρόσβαση σε δυτικές τεχνολογίες, οι οποίες στην συνέχεια προωθήθηκαν προς μελέτη στην Ρωσία. (newamerica.org, 2020)

Το δεύτερο γεγονός αποτέλεσε η μεταστροφή της εξωτερικής ρωσικής πολιτικής, η οποία ακολουθώντας το δόγμα Γερασίμοφ έσπευσε να

²⁵ Ρώσου ολιγάρχη και Ρώσου αξιωματικού των ειδικών δυνάμεων της Γενικής Διεύθυνσης Πληροφοριών αντίστοιχα.

εκμεταλλευτεί και να ενισχύσει αστάθειες εκτελώντας υβριδικές επιχειρήσεις σε όλες τις περιοχές του πλανήτη²⁶, με σκοπό να προωθήσει τα ρωσικά συμφέροντα και να απομακρύνει τις ασταθείς χώρες από την δυτική επιρροή. Ιδιαίτερα σημαντική εμπλοκή της εταιρείας καταγράφεται στην Αφρική και στις χώρες του Σαχέλ, οι οποίες διαθέτοντας πλούσιο ορυκτό πλούτο αποτελούν το «μήλο της έριδος» για τις μεγάλες δυνάμεις και κυρίως τη Γαλλία. Η ανάπτυξη της εταιρείας στο Μάλι έχει μεταστρέψει την κυβέρνηση, η οποία στηριζόμενη σε αυτήν την μισθοφορική ομάδα έχει απαιτήσει την αποχώρηση των γαλλικών δυνάμεων από την χώρα, οι οποίες μάχονται στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. (Walsh, 2022)

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έδωσε νέα ώθηση στις μισθοφορικές εταιρείες, σε ολόκληρη την ρωσική επικράτεια, γνωρίζοντας τρομερή άνθηση. Χαρακτηριστικό αποτελεί ότι μετά την έναρξη του πολέμου καταγράφηκαν πενήντα δύο νέα τάγματα και δέκα άλλοι στρατιωτικοί σχηματισμοί, που δέχονται ανοιχτά εθελοντές και ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το «έμπυχο υλικό» δημιουργώντας μια κατάσταση που προσομοιάζει την «μυστική επιστράτευση», χωρίς όμως να υφίστανται το φαινόμενο του καταναγκασμού που επιβάλλεται από τις κρατικές υπηρεσίες.

Το φαινόμενο αυτό έχει την στήριξη της επίσημης ρωσικής ηγεσίας, καθώς οι απώλειες μεταξύ των μισθοφόρων δεν καταμετρούνται ως απώλειες των ρωσικών δυνάμεων, ενώ παράλληλα η ρωσική πλευρά δεν αναγκάζεται να καταφύγει στην επιστράτευση για την αναπλήρωση των απωλειών των ενόπλων δυνάμεων της. Η ρωσική ηγεσία έχει επιτρέψει στις μισθοφορικές εταιρείες να χρησιμοποιούν τις ρωσικές βάσεις για την εκπαίδευση των μαχητών τους, ενώ με την βοήθεια των ρωσικών υπηρεσιών προπαγάνδας διεξάγουν μια διαφημιστική εκστρατεία σε όλη την επικράτεια της χώρας χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα που έχουν στην διάθεση τους με βαρύτητα κυρίως τα μέσα κοινωνικής ενημέρωσης και ηλεκτρονικής δικτύωσης. Για παράδειγμα η ιδιωτική εταιρεία «Βάγκνερ» έχει τοποθετήσει στις μεγάλες πόλεις γιγαντοαφίσες μέσα από τις οποίες καλεί νέους να ενταχθούν στις τάξεις της, ενώ οι πληρωμένες διαφημίσεις της εν λόγω εταιρείας

²⁶ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η ευρεία χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης κυρίως του Facebook και του Twitter προκάλεσαν την μεταστροφή της κοινής γνώμης στο Μάλι προωθώντας το σύνθημα «Όχι στους Γάλλους ναι στους Ρώσους».

μισθοφόρων στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης Vkontakte (αντίστοιχο του Facebook), τις έχουν παρακολουθήσει διάφοροι χρήστες 13,5 εκατομμύρια φορές.

Φυσικά οι διαφημίσεις αυτές σκοπεύουν στην προσέλκυση μαχητών υποσχόμενες υψηλές χρηματικές απολαβές, στοχεύοντας παράλληλα στο έμφυτο αίσθημα για περιπέτεια των νέων ανθρώπων. Οι διευκολύνσεις δεν παραμένουν μόνο σε αυτό το επίπεδο, καθώς οι ρωσικές αρχές επιτρέπουν την στρατολόγηση εγκληματιών από τις φυλακές με την υπόσχεση της παραγραφής των αδικημάτων και της αποφυλάκισης σε χρονικό διάστημα έξι μηνών, ενώ προσφέρουν στις οργανώσεις ένα πακτωλό χρημάτων για την οικονομική τους ενίσχυση. (Capital.gr, 2022)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΤΟ 2014

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Η Ρωσία μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης προσπάθησε να διατηρήσει την επιρροή της στις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες και στις χώρες του Ανατολικού μπλοκ. Η προσχώρηση των Βαλτικών χωρών και η επέκταση του NATO προς τα ανατολικά έθεσε σε συναγερμό τα αντανακλαστικά της Ρωσίας, η οποία ευρισκόμενη σε αδυναμία δεν μπόρεσε να αντιδράσει αποτελεσματικά ιδίως κατά την προεδρία του Μπόρις Γιέλτσιν υποστηρίζοντας τις σερβικές θέσεις. Η άνοδος του προέδρου Πούτιν στην Ρωσία συνδυάστηκε με την προσπάθεια της αναβίωσης της ρωσικής ισχύος και την αύξηση της αντιπαράθεσης με την Δύση. Παράλληλα προωθήθηκε η εδραιωμένη πεποίθηση που επικρατούσε στους χώρους του Κρεμλίνου στα ευρεία στρώματα της ρωσικής κοινωνίας ότι οι Δυτικοί εξαπάτησαν την πρώην ΕΣΣΔ, αθετώντας υποσχέσεις που δόθηκαν την περίοδο 1989-1990, στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου, περί μη επέκτασης του NATO προς τα ανατολικά, αναγνωρίζοντας και αποδεχόμενοι τον ζωτικό χώρο της Ρωσίας.

Πιστός στο δόγμα αυτό ο Πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν, στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια της Ευρώπης στο Μόναχο το 2007, κατηγόρησε το NATO ότι λησμόνησε και αθέτησε τις διαβεβαιώσεις περί μη επέκτασης του, καταπατώντας το διεθνές δίκαιο. Η πεποίθηση αυτή δεν αποτελεί δημιούργημα του Πούτιν, καθώς επιφανής θιασώτης της ανωτέρω πεποίθησης υπήρξε ο ίδιος ο Μπόρις Γιέλτσιν. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 την εν λόγω πεποίθηση ασπάζστηκαν πολλά από τα κυρίαρχα μέλη της ρωσικής πολιτικής και στρατιωτικής ελίτ, ενώ έγινε προσπάθεια ευρεία προώθησης της από ακαδημαϊκούς και νομικούς κύκλους θέτοντας μια εικόνα «διεθνούς δικαίου» στους ρωσικούς σχεδιασμούς περί επεμβάσεως σε όλες τις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ και κυρίως σε αυτές, οι οποίες δεν είχαν προλάβει να εισέλθουν ακόμα στους κόλπους της Νατοϊκής Συμμαχίας.²⁷

²⁷ Αντίστοιχες δηλώσεις παρατηρούμε και από την τουρκική ηγεσία, η οποία προσπαθεί να νομιμοποιήσει τις θέσεις της έναντι της Ελλάδας.

Τα θεμέλια του ρωσικού ισχυρισμού άγονται στην ενοποίηση της Γερμανίας αποτελώντας προφορικές δεσμεύσεις του Τζέιμς Μπέικερ, υπουργού Εξωτερικών υπό τον Τζορτζ Μπους καθώς επίσης και οι όροι μίας συνθήκης που υπογράφηκε το 1990, όσον αφορά το πώς θα μπορούσαν να επιχειρούν τα νατοϊκά στρατεύματα στην επικράτεια την πρώην Ανατολικής Γερμανίας. Το Κρεμλίνο υποστηρίζει πως ο Τζέιμς Μπέικερ, κατά τη διάρκεια συζήτησής του με τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ την 9η Φεβρουαρίου του 1990, υποσχέθηκε πως εάν η Ρωσία αποδεχόταν την ενοποίηση της Γερμανίας, το NATO θα δεσμευόταν και δεν θα διευρυνόταν προς τα ανατολικά.

Ακολούθως ο καγκελάριος Χέλμουτ Κολ, επίσης ανέφερε στον Γκορμπατσόφ πως το NATO δεν θα μπορούσε να επεκταθεί στην επικράτεια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, ενώ την ίδια υπόσχεση επανέλαβε τον Μάιο της ίδιας χρονιάς ο γενικός γραμματέας του NATO. Το γεγονός αυτό αποτυπώνει ο Γκορμπατσόφ στα απομνημονεύματά του γράφοντας πως οι εν λόγω διαβεβαιώσεις άνοιξαν τον δρόμο προς την επίτευξη ενός συμβιβασμού για την ενοποίηση της διαιρεμένης Γερμανίας. Ωστόσο οι υποσχέσεις αυτές ποτέ δεν συμπεριλήφθηκαν και αποτυπώθηκαν σε κάποια συνθήκη, «κυρίως γιατί ο Μπους αισθανόταν ότι ο Μπέικερ και ο Κολ το είχαν παρακάνει προς τις υποχωρήσεις τους στον Γκορμπατσόφ». Η τελική συμφωνία που υπέγραψαν η Δύση και η Ρωσία τον Σεπτέμβριο του 1990 αφορούσε μόνον τη Γερμανία και επέτρεπε στα νατοϊκά στρατεύματα να διασχίσουν τα πρώην ψυχροπολεμικά σύνορα της Ανατολικής Γερμανίας κατά την κρίση της γερμανικής κυβέρνησης. Το γεγονός αυτό αποτελώντας και την πρώτη διεύρυνση του NATO προς τα Ανατολικά χαρακτηρίζεται από τους Ρώσους ως η μόνη νόμιμη διεύρυνση του NATO. (Wintour, 2022)

Οι προσπάθειες της περαιτέρω επέκτασης του NATO προς την Μολδαβία, την Γεωργία, την Αρμενία και την Ουκρανία συνάντησαν την σκληρή αντίδραση της Ρωσίας, η οποία έθεσε θέματα αυτονομίας των περιοχών της Υπερδνειστερίας και της Νότιας Οσσετίας ξεκινώντας επιχειρήσεις με την Γεωργία το 2008, προσάρτησε την Κριμαία το 2014 θέτοντας θέματα για την ανεξαρτησία του Ντονμπας, ενώ δεν επενέβη στην σύγκρουση Αρμενίας με το Αζερμπαϊτζάν το 2020. Οι επεμβάσεις αυτές θα εγκαινιάσουν μια νέα εξωτερική πολιτική από την πλευρά της Ρωσίας την αναφερόμενη ως πολιτική της

«ελεγχόμενης αστάθειας», κατά την οποία μειονοτικές μάζες χρησιμοποιούνται ως μέσο άσκησης πιέσεων σε πολιτικό, κοινωνικό, στρατιωτικό και οικονομικό πεδίο. (Dascalu, 2019) Οι συγκρούσεις αυτές θα επιτρέψουν στην Ρωσία να διατηρεί στρατεύματα στις ανωτέρω περιοχές προάγοντας την εξωτερική πολιτική της και καταδεικνύοντας την σημασία της διατήρησης της ρωσικής επιρροής στις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες της ευρύτερης περιοχής.

Χάρτης 1 Χάρτης με τις «Παγωμένες Διαμάχες» πριν από την ενσωμάτωση της Κριμαίας.
Πηγή ESPRI

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΜΑΙΑ

Η Ουκρανία μετά την ανεξαρτησία της αυτοανακηρύχθηκε ως ουδέτερη χώρα και επιδίωξε την στρατιωτική, πολιτική και οικονομική συνεργασία τόσο με την Ρωσία, όσο και με το NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση (NATO OTAN 2007). Η 20ετής συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε στενότερη και οι συνομιλίες για εμβάθυνση της σχέσης μεταξύ των δύο μελών, οδήγησαν στην σύνταξη συμφωνίας συνεργασίας υπό την επωνυμία «Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ουκρανίας». Η άρνηση της υπογραφής της από τον πρόεδρο της φιλορωσικής κυβέρνησης της Ουκρανίας οδήγησε στις 21 Νοεμβρίου του 2013 σε μεγάλες λαϊκές διαδηλώσεις εναντίον της κυβέρνησης, οι οποίες θα διαρκέσουν έως τον Φεβρουάριο του 2014. Η βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων συσπείρωσε την αντιπολίτευση εναντίον του Προέδρου της χώρας Βίκτορ Γιανούκοβιτς. Η αντικυβερνητική παράταξη επικράτησε και ο Γιανούκοβιτς εγκατέλειψε το Κίεβο και κατέφυγε στο Χάρκοβο,

αρνούμενος να παραιτηθεί. Η αντισυνταγματική ανατροπή του μετά από ψήφισμα από τον πρόεδρο της βουλής, τον οδήγησε στις 22 Φεβρουαρίου του 2014 να εγκαταλείψει την Ουκρανία και να εγκατασταθεί στην ρωσική πόλη του Ροστοβ.

Η Ρωσία εκμεταλλεζόμενη τα διδάγματα που έχουν προκύψει από την εμπλοκή της στην Γεωργία και στην Μολδαβία θα υιοθετήσει και θα εξελίξει το δόγμα του υβριδικού πολέμου. Οι αναταραχές στην Ουκρανία οδήγησαν στην υποκίνηση αντιστοίχων αυτονομιστικών διαδηλώσεων από προσκείμενες ομάδες στην Ρωσία στις περιοχές του Ντόνμπας και της Κριμαίας, με σκοπό την ενσωμάτωση των περιοχών αυτών από αυτήν. Η ρωσική στρατηγική στην περιοχή της Κριμαίας κινήθηκε σε τρεις άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορούσε την κατάληψη της περιοχής, με την χρήση συμβατικών στρατιωτικών δυνάμεων, οι οποίες να μην μπορούν να συνδεθούν άμεσα με την Ρωσία. Ο δεύτερος άξονας αφορούσε την εκτέλεση επιχειρήσεων κυβερνο-πολέμου με σκοπό την τηλεπικοινωνιακή απομόνωση της περιοχής από την υπόλοιπη Ουκρανία. Ο τρίτος άξονας αφορούσε στην παροχή νομιμοποίησης της εμπλοκής της Ρωσίας στην περιοχή (CLARK, 2020). Η ρωσική στρατηγική στην περιοχή του Ντονμπας κινήθηκε με σκοπό την ενίσχυση των αυτονομιστών και την μη επικράτηση των Ουκρανικών δυνάμεων τηρώντας στάση αναμονής των διεθνών εξελίξεων.

Ακολουθώντας τους τρεις άξονες αυτούς, στις 27 Φεβρουαρίου 2014 στρατιώτες και ένοπλοι πολίτες με μάσκες, χωρίς διακριτικά κατέλαβαν κυβερνητικά κτίρια και στρατηγικές περιοχές στην Κριμαία, ενώ έστησαν οδοφράγματα αποκόπτοντας την Κριμαία από την Ουκρανία. Παράλληλα μεγάλο μέρος του στόλου της Μαύρης Θάλασσας εξήλθε του ναυστάθμου και επέβαλε επιχειρήσεις άρνησης περιοχής βοηθώντας στην απομόνωση της Κριμαίας. Οι στρατιώτες αυτοί, τους οποίους οι Ρώσοι θα αποκαλέσουν ως «Πράσινους Ανθρώπους (Green Men)» απέκλεισαν στις βάσεις τους τις Ουκρανικές στρατιωτικές μονάδες, ενώ η Ρωσία αντέδρασε διπλωματικά αρνούμενη με οποιαδήποτε ταύτιση τους με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις.²⁸

²⁸ Κατά την διάρκεια της σύγκλησης του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ.

Οι κυβερνό-επιθέσεις στην Ουκρανία ξεκίνησαν τον Δεκέμβριο του 2013 με αυξανόμενη ένταση, χαρακτηριστικό είναι ότι στάλθηκαν πάνω από 30 εκατομμύρια μηνύματα με προγράμματα «δούρειων ίππων», τα οποία επέτρεπαν τον έλεγχο των υπολογιστών από απόσταση. Τα προγράμματα αυτά διατηρήθηκαν «εν υπνώσει»²⁹ και ενεργοποιήθηκαν μαζικά με την εμφάνιση των «Πράσινων Ανθρώπων». Ο συνδυασμός των προγραμμάτων με κυβερνο-επιθέσεις σε κρατικές δομές παρέλυσαν τις υποδομές και τις επικοινωνίες στην Ουκρανία και στην Κριμαία. Παρόμοιες αποστολές παρεμβολών εκτέλεσε και ο στόλος της Μαύρης Θάλασσας με τα συστήματα που διέθετε. Η έλλειψη επικοινωνιών με τα κέντρα λήψης αποφάσεων ήταν ένα από τα κύρια γεγονότα που οδήγησαν στην απομόνωση και στην παράδοση αμαχητί των Ουκρανικών δυνάμεων στην Κριμαία. (Baezner, 2018)

Η προσάρτηση της Κριμαίας προκάλεσε αντίστοιχα κινήματα σε όλη την νότια και ανατολική Ουκρανία. Ιδιαίτερα στην περιοχή του Ντόνμπας εκδηλώθηκε ένοπλο κίνημα στις 6 Απριλίου 2014 με σκοπό την ένωση της περιοχής με την Ρωσία. Η Ουκρανία πραγματοποίησε την καταστολή των κινήματων στις νότιες επαρχίες της, ενώ η ενίσχυση των αυτονομιστών στην περιοχή του Ντόνμπας από την Ρωσία οδήγησε τις επιχειρήσεις σε τέλμα. Η Ρωσία δεν επεδίωξε την προσάρτηση της περιοχής στα πρότυπα της Κριμαίας, καθώς η διατήρηση της περιοχής ως «Παγωμένης Διαμάχης» εξυπηρετούσε καλύτερα τα ρωσικά συμφέροντα για τον έλεγχο της Ουκρανίας μέσω αυτής. Παράλληλα όμως η Ρωσία απέδωσε την ρωσική ιθαγένεια σε περισσότερους από 600.000 κάτοικους της περιοχής, παρέχοντας τους διαβατήρια, ενισχύοντας τις αυτονομιστικές τάσεις, ενώ θα διεξάγει μεγάλες στρατιωτικές ασκήσεις στα σύνορα με την ανατολική Ουκρανία, επιδεικνύοντας την στρατιωτική ισχύ της³⁰. (Lakomy, 2016)

²⁹ Εγκαταστάθηκαν στους υπολογιστές των χρηστών προσομοιάζοντας άλλα προγράμματα αναμένοντας απομακρυσμένη εντολή ενεργοποίησης τους από τους Ρώσους προγραμματιστές.

³⁰ Οι ασκήσεις αυτές θα είναι ετήσιες προγραμματισμένες και έκτακτες ανάλογα με την αύξηση της έντασης στην περιοχή και την διεξαγωγή αντιστοίχων ασκήσεων των δυνάμεων του NATO.

Χάρτης 2με τις «Παγωμένες Διαμάχες» στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου και της Μαύρης Θάλασσας μετά την ενσωμάτωση της Κριμαίας.
Πηγή Warsaeinstitute.org

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Η προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία και ο τρόπος που αυτή συντελέστηκε άφησε μεγάλο στίγμα στις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις, ενώ παράλληλα επέφερε την εκκαθάριση των ρωσόφιλων στοιχείων εντός αυτών. Επιπρόσθετα χαλύβδωσε το εθνικό φρόνημα των Ουκρανών, οι οποίοι προετοιμάστηκαν να αμυνθούν το πάτριο έδαφος σε περίπτωση νέας ρωσικής εισβολής. Παράλληλα η ουκρανική κυβέρνηση ξεκίνησε να αναζητά νέους τρόπους προσέγγισης με την Δύση επιδιώκοντας τον εξοπλισμό των ενόπλων δυνάμεων της με δυτικά όπλα και την ένταξη της στο NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τροποποιώντας κατάλληλα το Σύνταγμα της³¹. (Office of the United Nations , 2016)

Το αντί-ρωσικό αίσθημα των Ουκρανών επέτρεψε την δημιουργία των εθνικιστικών Ταγμάτων με κυρίαρχο το Τάγμα του Αζόφ, το οποίο έχει κατηγορηθεί από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για εγκλήματα πολέμου όπως μαζικές λεηλασίες, παράνομες κρατήσεις και βασανιστήρια ρωσόφωνων πολιτών. Συγκεκριμένα σε έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ τον Μάρτιο του 2016 αναφέρεται «ότι η οργάνωση είχε συλλέξει λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τη διεξαγωγή εχθροπραξιών από τις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις

³¹ Στο σύνταγμα της Ουκρανίας έχει ενταχθεί η υποχρέωση του εκάστοτε προέδρου να επιδιώξει η χώρα να γίνει μέλος του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

και το Τάγμα Αζόφ μέσα και γύρω από το Σιροκίνε (31 χλμ ανατολικά της Μαριούπολης), από το καλοκαίρι του 2014 μέχρι σήμερα.».

Αντιθέτως η αναίμακτη νίκη των Ρώσων ενίσχυσε το γόητρο του προέδρου της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν, ο οποίος απέκτησε αυξημένο κύρος. Παράλληλα η νίκη αυτή προβλήθηκε ως νίκη των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων προβάλλοντας την ενισχυμένη ισχύ τους στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Το γεγονός αυτό όμως είχε πολλές αδυναμίες των ρωσικών δυνάμεων να μην φανερωθούν και να μην διορθωθούν προκαλώντας μεγάλες απώλειες στα στρατεύματα που εισέβαλαν στην Ουκρανία το 2022. Επιπρόσθετα η ύπαρξη των Ταγμάτων του Αζόφ λειτούργησε ως αφορμή για την ρωσική εισβολή στα ουκρανικά εδάφη παρέχοντας την «διεθνή νομιμοποίηση» στους Ρώσους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΤΟ 2022

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Οι εκλογές που πραγματοποιήθηκαν στην Ουκρανία 2019 είχαν ως αποτέλεσμα να εκλεγεί ως πρόεδρος ο Βολοντόμιρ Ζελένσκι, ο οποίος επεδίωξε ενεργά την προώθηση την προσέγγιση της χώρας με το ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ρωσία αντιλαμβανόμενη την πρόθεση της Ουκρανίας και υπό τον φόβο να προωθηθεί το ΝΑΤΟ και να αποκτήσει βάσεις στο «μαλακό της υπογάστριο», απείλησε την Ουκρανία με πόλεμο σε περίπτωση που δεν υπογράψει συνθήκη περί μη προσχώρησης στο ΝΑΤΟ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η άρνηση της τροποποίησης του ουκρανικού συντάγματος, το οποίο θέτει την προσχώρηση στους δύο αυτούς οργανισμούς ως προϋπόθεση της εκάστοτε εκλεγμένης κυβέρνησης αποτέλεσε την αιτία της ρωσικής εισβολή στο έδαφος της Ουκρανίας.

Την αφορμή αποτέλεσε η έκκληση των ηγετών των ρωσόφωνων περιοχών, του Ντονέσκ και του Λουχάνσκ για βοήθεια στις αρχές του Φεβρουαρίου 2022. Στις 21 του ίδιου μήνα, έπειτα από εβδομάδες ακραίων εντάσεων μεταξύ Ρωσίας, Ουκρανίας και της Δύσης, ο Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν αποφάσισε να αναγνωρίσει μονομερώς ως ανεξάρτητες οντότητες τις δύο αυτές διοικητικές περιφέρειες αποστέλλοντας ρωσικά στρατεύματα στις 24 Φεβρουαρίου 2022. Η όλη επιχείρηση χαρακτηρίστηκε ως «ειρηνευτική» με την ονομασία «ειδική στρατιωτική επιχείρηση στην Ουκρανία», εγκαινιάζοντας με τον τρόπο αυτό την μεγαλύτερη σε ένταση και διάρκεια σύγκρουση του 21^{ου} αιώνα, η οποία ενέχει και την απειλή του πυρηνικού ολέθρου. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο , 2022)

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η ρωσική κυβέρνηση έθεσε τρεις βασικούς στρατηγικούς στόχους της επιχείρησης στην Ουκρανία. Πρώτος στόχος αποτέλεσε η καταστροφή επιλεγμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων παραγωγής αμυντικού υλικού και η «αποστρατικοποίηση» της Ουκρανίας. Ο δεύτερος στόχος που τέθηκε ήταν

η αποχώρηση της Ουκρανίας από πιθανές συμφωνίες με το ΝΑΟ και με άλλους δυτικούς οργανισμούς. Ο τρίτος στόχος ήταν η πτώση της κυβέρνησης Ζελένσκι και η επιβολή αλλαγών στο δημοκρατικό καθεστώς της Ουκρανίας με την ανάρρηση φιλορωσικής ή ελεγχόμενης από τους Ρώσους κυβέρνησης. (Andrew Osborn and Polina Nikolskaya, 2022). Οι στόχοι είχαν ως σκοπό την δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων και την προώθηση των συμφερόντων της Ρωσίας με την υπαγωγή της Ουκρανίας ως «κράτους μαριονέτας» στην διεθνή πολιτική σκηνή. Για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών η στρατιωτική ηγεσία έθεσε ως επιχειρησιακούς στόχους:

1. Την εμπλοκή και καταστροφή των ουκρανικών ένοπλων δυνάμεων, με παράλληλους βομβαρδισμούς βάσεων και των υποδομών που υποστηρίζουν το σύστημα διοικήσεως και ελέγχου και το σύστημα διοικητικής μέριμνας.

2. Την κατάληψη σημαντικών περιοχών της ουκρανικής επικρατείας με τον έλεγχο των κατοικημένων τόπων της Χερσώνας, της Μαριούπολης, του Χαρκόβου και του Κιέβου να αποτελούν τους κύριους στρατηγικούς αντικειμενικούς σκοπούς της εκστρατείας με σκοπό την απόκτηση εδαφικών ερεισμάτων που θα χρησιμοποιούνταν ως πλεονέκτημα στις διαπραγματεύσεις που θα ακολουθούσαν το τέλος των επιχειρήσεων.

3. Την φυσική εξόντωση της ουκρανικής ηγεσίας και την πρόκληση εσωτερικής αναταραχής, με σκοπό την πτώση της κυβέρνησης Ζελένσκι υπό το βάρος των εξελίξεων.

Στο σύνολο των στόχων αυτών πρέπει να προστεθεί και το αυστηρό χρονοδιάγραμμα που είχαν οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις για την εκτέλεση ενός σύντομου πολέμου, όπως οραματιζόταν η ρωσική ηγεσία, με σκοπό την ολοκλήρωση του πολέμου πριν την αποστολή ενισχύσεων από τους δυτικούς συμμάχους και την ανάρρηση της Ρωσίας ξανά στο «κλαμπ» των υπερδυνάμεων. Συγκεκριμένα οι Ρώσοι αναλυτές εκτιμούσαν ότι η κατάληψη του Κιέβου και των Ανατολικών επαρχιών της Ουκρανίας ήταν θέμα λίγων ημερών, γεγονός που επαρκούσε για να προσφέρει στον Πούτιν την θεαματική σύντομη νίκη που επιθυμούσε.

ΥΒΡΙΔΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις ακολουθώντας το δόγμα Γερασίμοφ πριν την έναρξη των συμβατικών επιχειρήσεων προετοίμασαν και εκτέλεσαν ένα ευρύ φάσμα επιχειρήσεων υβριδικού χαρακτήρα, το οποίο στόχευε στον κρατικό, στρατιωτικό και κοινωνικό ιστό της Ουκρανίας. Κάποιες από τις ενέργειες αυτές χρειάστηκαν χρόνια προετοιμασίας για να υλοποιηθούν, ενώ άλλες εκτελέστηκαν σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα (ημερών) πριν την έναρξη της εισβολής. Οι κυριότερες ενέργειες αφορούσαν τους παρακάτω τομείς:

Επιχειρήσεις Κυβερνοπολέμου

Οι Ρώσοι χάκερς και οι υπηρεσίες κυβερνοπολέμου της Ρωσίας επιστρατεύτηκαν για την δημιουργία εξέλιξη και αναβάθμιση ενός κακόβουλου λογισμικού παρόμοιο με το λογισμικό NotPetya του 2017, που επηρέασε σημαντικά την οικονομία της Ουκρανίας και πολλών άλλων χωρών. Το νέο λογισμικό που αναπτύχθηκε σύμφωνα με το Κέντρο Πληροφοριών Απειλών της εταιρείας Microsoft (Microsoft Threat Intelligence Center Center MSTIC) ενεργοποιήθηκε ώρες πριν από την έναρξη της ρωσικής εισβολής στις 24 Φεβρουαρίου, ενώ έλαβε την ονομασία FoxBlade.

Οι επιθέσεις του κακόβουλου λογισμικού αυτού ήταν ιδιαίτερα στοχευμένες με ακρίβεια εναντίον του συνόλου της ψηφιακής υποδομής της Ουκρανίας τόσο της κρατικής, όσο και των άπλων Ουκρανών πολιτών. Το λογισμικό σύμφωνα με την εταιρεία περιγραφόταν σύμφωνα με την ανακοίνωση Security Intelligence της εταιρείας ως «ένας δούρειος ίππος» (trojan) που μπορεί να σπλίσει κρυφά τους υπολογιστές των θυμάτων και να τους χρησιμοποιήσει σε επιθέσεις μολύνοντας και άλλους υπολογιστές ενεργοποιώντας παράλληλα προγράμματα άρνησης υπηρεσιών (Distributed Denial of Service - DDoS)³², τα οποία καθιστούσαν αδύνατη την χρήση των υπολογιστών από τους χρήστες».

³² Οι επιθέσεις άρνησης υπηρεσίας (DoS) είναι κακόβουλες προσπάθειες κατά τις οποίες ο δράστης στοχεύει ένα κεντρικό ή ιδιωτικό υπολογιστή που είναι συνδεδεμένος σε ένα δίκτυο, συνήθως πλημμυρίζοντας τον με υπερβολικά αιτήματα καθιστώντας την λειτουργία του αδύνατη.

Παράλληλα με την επίθεση του FoxBlade οι ειδικοί σε θέματα κυβερνοασφάλειας εντόπισαν ένα άλλο νέο στέλεχος κακόβουλου λογισμικού που έλαβε την ονομασία HermeticWiper, το οποίο συνδυάστηκε με λογισμικά «δολώματα – ransomware» για να αποκτήσει πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα των χρηστών στις παραβιασμένες ηλεκτρονικές συσκευές, ενώ παράλληλα εμπόδιζε τους χρήστες να εκκινήσουν τις συσκευές και τις εφαρμογές που αυτές διέθεταν.

Επιπλέον κατά την εξέλιξη των επιχειρήσεων εντοπίστηκε η διεξαγωγή μιας μεγάλης εκστρατείας «ψαρέματος - phishing» (συλλογής) πληροφοριών από τις ηλεκτρονικές συσκευές και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μέσω της οποίας εντοπίστηκαν και στοχοποιήθηκαν οπλικά συστήματα, στρατιωτικό προσωπικό, ενώ θύματα έπесαν Ουκρανοί πολίτες και πρόσφυγες που αναζητούσαν καταφύγιο στις γειτονικές χώρες. Ιδιαίτερη σημασίας κρίνεται η προσπάθεια εκμετάλλευσης των προσφύγων, η οποία έγινε όχι μόνο από Ρώσους, αλλά και από εγκληματικά στοιχεία των χωρών που αυτοί κατέφυγαν. Ως αποτέλεσμα αυτού οι χώρες προορισμού αναγκάστηκαν να οργανώσουν ολόκληρες εκστρατείες ενημέρωσης των προσφύγων δαπανώντας προσωπικό, μέσα και υλικά. (Constantinescu, 2022)

Οι κυβερνοεπιθέσεις σε συνδυασμό με την απώλεια εξαιτίας των βομβαρδισμών μεγάλου μέρους του τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού των Ουκρανών προκάλεσαν διακοπή της πληροφόρησης της ουκρανικής κοινής γνώμης, που ενέτεινε την αβεβαιότητα. Επιπρόσθετα οι Ρώσοι ανέπτυξαν και εξέλιξαν ομάδες παραπληροφόρησης στα μέσα κοινωνικών δικτύων (γνωστές ως τρολ - troll) οι ομάδες αυτές χρησιμοποιούνται αφενός μεν για να στοχοποιήσουν λογαριασμούς μέσων κοινωνικής δικτύωσης³³ και για να μεταδίδουν προπαγάνδα υπέρ του Κρεμλίνου αφετέρου δε για να ενισχύουν και να δίνουν μεγαλύτερη προβολή σε δημοσιεύσεις από απλούς χρήστες που είναι προς την κατεύθυνση που επιθυμεί το Κρεμλίνο. (thetoc.gr newsroom, 2022)

Στον αντίποδα οι Αμερικάνικες υπηρεσίες κυβερνοασφάλειας και οι αντίστοιχες των συμμάχων έσπευσαν να προσφέρουν στήριξη στις αντίστοιχες Ουκρανικές, βοηθώντας με αντίστοιχα προγράμματα την αντιμετώπιση των

³³ Ιδιαίτερα των πολιτικών ηγετών της Ουκρανίας και των δυτικών χωρών.

αποτελεσμάτων των κακόβουλων λογισμικών. Σημαντική στήριξη προσέφεραν και οι εταιρείες μέσω κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter, tik tok), οι οποίες έσπευσαν να μπλοκάρουν τους ρωσικούς λογαριασμούς χρηστών στερώντας από τους Ρώσους τα απαραίτητα εργαλεία για την εξάπλωση των ψεύτικων ειδήσεων. Παράλληλα προκάλεσαν αναστάτωση καθώς πολλοί Ρώσοι, οι οποίοι αποκόμιζαν οικονομικά οφέλη μέσω των εφαρμογών αυτών έσπευσαν να δηλώσουν την στήριξη τους στην Ουκρανία, ώστε να μην αποκοπούν από τους λογαριασμούς τους. (Milmo, 2022)

Στον αντίποδα για την ενίσχυση της ενημέρωσης των Ουκρανών και την υποβοήθηση της εκστρατείας πληροφόρησης των δυτικών, η εταιρεία Tesla του Έλον Μασκ προσέφερε δωρεάν υποστήριξη διαδικτύου με την χρήση του δορυφορικού δικτύου internet SpaceX επιτρέποντας στους Ουκρανούς απρόσκοπτη πρόσβαση σε υπηρεσίες διαδικτύου, τις οποίες οι Ρώσοι δεν διέθεταν την ικανότητα να προσβάλλουν (Christopher Miller, Mark Scott and Bryan Bender, 2022)

Οι κυβερνοεπιθέσεις και ο τρόπος αντιμετώπισης τους κατέδειξαν την πληροφοριακή διάσταση του σύγχρονου πολέμου ιδίως στο αστικό περιβάλλον, καθώς αθώες πληροφορίες που διαμοιραζόταν μεταξύ των πολιτών κατέληξαν να αποτελούν χρήσιμα εργαλεία στα χέρια των εχθρικών δυνάμεων στοιχίζοντας πολλές ζωές στρατιωτικών και σημαίνοντων πολιτικών προσωπικοτήτων. Το γεγονός αυτό οδήγησε την ουκρανική ηγεσία να πραγματοποιήσει ολόκληρη εκστρατεία πληροφόρησης των πολιτών, ώστε να σταματήσει η διαρροή πληροφοριών με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η οποία μετρίασε το φαινόμενο χωρίς να το εξαλείψει όμως ολοκληρωτικά.

Σημαντικό σημείο διαφοροποίησης σε σχέση με προηγούμενες συγκρούσεις αποτέλεσε η δωρεάν συνεισφορά των ιδιωτικών εταιρειών για την κάλυψη των αδυναμιών των ουκρανικών συστημάτων, η οποία κατέδειξε την σημασία που έχει η ιδιωτική πρωτοβουλία στην ανάπτυξη τεχνολογιών, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη τόσο στρατιωτικών, όσο και πολιτικών αναγκών σε περιπτώσεις κρίσεων και πολέμου, ακόμα και αν ο αρχικός σχεδιασμός τους δεν προέβλεπε τέτοια χρησιμοποίηση τους. Παράλληλα δε η εμπλοκή των εταιρειών αυτών του προσέφερε μιας πρώτης

τάξης διαφήμισης των προϊόντων τους, αναιρώντας σε μεγάλο βαθμό το κόστος δωρεάν προσφοράς των υπηρεσιών τους στους Ουκρανούς;.

Επιχειρήσεις διείσδυσης παραστρατιωτικών

Η διατήρηση της «παγωμένης σύγκρουσης» στην περιοχή της Ντονμπας από το Μάρτιο του 2014 έως τον Φεβρουάριο του 2022 αποτέλεσε το κύριο πεδίο δράσης και διείσδυσης παραστρατιωτικών οργανώσεων και των δύο πλευρών. Οι οργανώσεις αυτές έσπευσαν να εκμεταλλευτούν την έκρυθμη κατάσταση και να στρατολογήσουν μαχητές αυξάνοντας την δύναμη τους σε ολόκληρα Τάγματα, λαμβάνοντας ενισχύσεις και στήριξη από τις εκάστοτε κυβερνήσεις που εκπροσωπούσαν.

Οι δε επιχειρήσεις που διεξήγαγαν μπορούσαν να χαρακτηριστούν από ιδιαίτερη σκληρότητα εναντίον των αμάχων, ενώ συχνά κατηγορήθηκαν για την εκτέλεση εγκλημάτων πολέμου. Οι οργανώσεις αυτές δρώντας κυρίως εντός των αστικών ιστών προσέθεσαν ένα επιπλέον στοιχείο στον πόλεμο εντός των κατοικημένων τόπων, καθώς ο τρόπος που λειτουργούσαν οι οργανώσεις αυτές προσομοίαζε με αντάρτικο πόλεων, ενώ συχνά υιοθετούσαν και μεθόδους τρομοκράτησης του εχθρικού πληθυσμού. Επιπλέον το γεγονός ότι οι μαχητές τους προέρχονταν από τον ντόπιο πληθυσμό προκάλεσε κύματα επιχειρήσεων εκδικητικού χαρακτήρα εναντίον των αντιφρονούντων, των διαφωνούντων και των ουδετέρων πυροδοτώντας μια κατάσταση που έμοιαζε με εμφύλιο πόλεμο.

Εκτός από την ένοπλη τους δράση οι ομάδες αυτές αναμίχθηκαν ενεργά στην πολιτική αποτελώντας εκτός από ένοπλη δύναμη ισχυρές πολιτικές οντότητες που καθοδηγούσαν τις εξελίξεις τορπιλίζοντας οποιοσδήποτε προσπάθειες για προσέγγιση και ειρηνική επίλυση της σύγκρουσης στο Ντόνμπας. Φυσικά η δράση τους δεν ήταν μεμονωμένη καθώς είχαν την στήριξη σημαινόντων προσωπικοτήτων της ρωσικής και ουκρανικής πολιτικής σκηνής, οι οποίες δικαιολογούσαν τον αγώνα τους και προσέφεραν κάλυψη στα στελέχη τους. Η δράση των ομάδων αυτών και κυρίως των ταγμάτων του Αζόφ αποτέλεσε την κύρια αφορμή εμπλοκής της Ρωσίας προσδίδοντας την δικαιολογία στον Πρόεδρο Πούτιν για την έναρξη των επιχειρήσεων με σκοπό την προστασία της ρωσόφωνης μειονότητας από τις θηριωδίες τους στην

περιοχή του Ντονμπας. Οι κύριες οργανώσεις που αναπτύχθηκαν στην περιοχή ήταν: (Ruhl, 2022)

1. Από ουκρανικής πλευράς:

Το Τάγμα του Αζόφ

Το Τάγμα του Αζοφ είναι μια ακροδεξιά πολιτοφυλακή η οποία ιδρύθηκε το 2014 στο Μπερντνιασκ και εδρεύει στο Ούρζουφ στην περιφέρεια Ντονετσκ έχοντας τα καθήκοντα της ειδικής αστυνομικής μονάδας εντασσόμενη παράλληλα στην Εθνική Φρουρά. Το εν λόγω Τάγμα ενσωμάτωσε προϋπάρχουσες νεοναζιστικές ομάδες και μέλη της οργάνωσης «Πατριώτες της Ουκρανίας και Κοινωνική-Εθνοσυνέλευση»³⁴. Το Τάγμα έχοντας βαθιές ιδεολογικές ρίζες ήταν ανοιχτά αντίθετο τόσο με τους αυτονομιστές όσο και με τις ειρηνευτικές συνομιλίες που διεξήγαγε το Κίεβο με τους αυτονομιστές.

Το Τάγμα στηρίχθηκε ιδιαίτερα από τον υπουργό εσωτερικών Αρσέν Αβάκοβ, ο οποίος επέτρεψε την επέκτασή του και αργότερα την ενσωμάτωση πολλών πυρήνων του Τάγματος στην Εθνική Φρουρά της περιοχής. Επιπλέον υποστήριξε ενεργά την κοινοβουλευτική υποψηφιότητα των μελών του στις τοπικές εκλογές του 2019, ενώ τα υπερασπίστηκε δημόσια στα μέσα μαζικής ενημέρωσης εμποδίζοντας παράλληλα τις ουκρανικές δικαστικές αρχές να τα καταδικάσουν για μια σωρεία εγκλημάτων που διέπραξαν. Η συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες ανάγκασε το Τάγμα να αποβάλει μέρος της φανεράς του αντίθεσης με τους φιλορώσους αυτονομιστές. Ενώ πολλοί διαφωνούντες με την ήπια προσέγγιση αποστασιοποιήθηκαν σχηματίζοντας δύο εξτρεμιστικά παρακλάδια, το Κόμμα του Εθνικού Σώματος και το Πολιτικό Σώμα της Αζοφικής, τα οποία συνέχισαν την στρατολόγηση εθελοντών.

Το 2018, το Εθνικό Σώμα δημιούργησε ένα νέο παρακλάδι γνωστό ως Εθνικιστές της Νρουζίνα η οποία δρώντας ως συμμορία του δρόμου έφτασε να αριθμεί άνω από 600 μέλη. Αυτή η ομάδα ήταν υπεύθυνη για πολλαπλές βίαιες επιθέσεις εναντίον Ρομά, Εβραίων και άλλων μειονοτικών ομάδων, καθώς και πολιτικών αντιπάλων, συμπεριλαμβανομένων και πολλών ακαδημαϊκών. Το Εθνικό Σώμα εκμεταλλεύτηκε την αύξηση της έντασης των

³⁴ Ακροδεξιά κίνηση με νεοναζιστική και βαθιά αντιρωσική προσέγγιση

σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, χρησιμοποιώντας παράλληλα την κρίση για να ενισχύσει το προφίλ του με την προσέλκυση νέων μελών. Η οργάνωση είναι ιδιαίτερα ενεργητική στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όλα αυτά τα χρόνια σε θέματα στρατολόγησης και ριζοσπαστικοποίησης των μελών της, ενώ διαθέτει και ναζιστικά σύμβολα στα εμβλήματα που τα μέλη της φέρουν στην αμφίεση τους.

Ο Δεξιός Τομέας

Ιδρύθηκε το 2013 ως συνομοσπονδία παραστρατιωτικών οργανώσεων, επεκτάθηκε γρήγορα για να περιλαμβάνει στους κόλπους του ένα πολιτικό κόμμα και ένα κίνημα νεολαίας. Η ομάδα έχει βαθιά αντιδημοκρατική, νεοναζιστική και νεοφασιστική επαναστατική ιδεολογία και αποτελεί έναν από τους κύριους πολιτικούς συμμάχους του Εθνικού Σώματος. Η ιδεολογική προσέγγιση του Δεξιού Τομέα έγκειται στην διάλυση του ρωσικού κράτους και της δημιουργίας μιας πανσλαβικής κρατικής οντότητας Ρωσίας – Ουκρανίας απαλλαγμένης από κάθε δημοκρατικό ιδεώδες στηριζόμενη στην καθαρότητα της ρωσικής φυλής. Η ιδεολογία του προσομοιάζει την ναζιστική του Αδόλφου Χίτλερ με ανεστραμμένους όμως τους ρόλους, ενώ θεωρεί τις δυτικές χώρες διεφθαρμένες από τον σύγχρονο τρόπο ζωής.

Η παραστρατιωτική του πτέρυγα, οι εθελοντές του Δεξιού Τομέα (DUK), αποτελούσαν από δύο τάγματα που πολεμούσαν στο Ντονμπας. Τα επόμενα χρόνια ο οργανισμός αναπτύχθηκε και αναμείχθηκε ενεργά στην πολιτική φτάνοντας να διαθέτει συνολικά 25 παραρτήματα στην Ουκρανία, εκ των οποίων ένα ιδιαίτερα ισχυρό στο Κίεβο, το οποίο έλαβε μέρος με ιδιαίτερο φανατισμό στους αγώνες που διεξάχθηκαν στην περιοχή. Χαρακτηριστικό της πολιτικής του δύναμης αποτελεί το γεγονός ότι ο πρόεδρος Ζελένσκι τον Δεκέμβριο του 2021 απένειμε στον διοικητή του Δεξιού Τομέα το βραβείο του Ήρωα της Ουκρανίας, την υψηλότερη εθνική διάκριση της χώρας. Η οργάνωση, χρησιμοποίησε την κρίση για να ενισχύσει το προφίλ και τη δύναμή της, καθώς η ακραία αντιρωσική ιδεολογία της και η παρουσία εκατοντάδων μαχητών της στην πρώτη γραμμή προσέλκυσε σημαντικό αριθμό εθελοντών ενισχύοντας τις δυνάμεις της που ενεργούσαν στο Ντονμπας.

Το Τάγμα Αϊνταρ

Το τάγμα Αϊντάρ ιδρύθηκε το 2014 στο Σβεντιερνονετσκ. Μετά τις αρχικές διαμάχες με τους Ρώσους εθνικοποιήθηκε το 2015 και υπάχθηκε στην 53η Ξεχωριστή Μηχανοποιημένη Ταξιαρχία. Μετά την εθνικοποίηση του το μεγαλύτερο μέρος των μαχητών του εγκατέλειψαν την οργάνωση και εντάχθηκαν στον Δεξιό Τομέα, ενώ το Τάγμα έχοντας απωλέσει τα αρχικά στελέχη και τα εκστρεμιστικά του στοιχεία, πρακτικά ενσωματώθηκε πλήρως στις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις διατηρώντας μόνο την αρχική του ονομασία.

2. Από ρωσικής πλευράς:

Οι Ρώσοι μετά την μονομερή αναγνώριση έσπευσαν να οργανώσουν πλήθος εθελοντικών μονάδων από ρωσόφωνους πολιτοφύλακες. Τα ένοπλα τμήματα αυτά πολλές φορές συγκρούστηκαν μεταξύ τους με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων τους και των πολιτικών προσώπων, που αυτά υποστήριζαν. Οι μεταξύ τους συγκρούσεις συνέφεραν την ρωσική πολιτική ηγεσία, η οποία δεν επιθυμούσε την ανάδειξη ενός ισχυρού ρωσόφωνου ηγέτη στην περιοχή, ενώ επιπλέον οι συγκρούσεις αυτές αύξαναν την αστάθεια. Λόγω των συγκρούσεων πολλές ομάδες διαλύθηκαν ή αποσυντέθηκαν με τους μαχητές να συσπειρώνονται γύρω από δύο μεγάλες πολιτοφυλακές για τις οποίες υφίστανται λίγες πληροφορίες, λόγω του αντάρτικου τρόπου, με τον οποίο δραστηριοποιούνται στις περιοχές του Ντόνμπας. Οι οργανώσεις αυτές είναι:

Ο Ρωσικός Ορθόδοξος Στρατός

Ο Ρωσικός Ορθόδοξος Στρατός είναι μια θρησκευτική εξτρεμιστική ομάδα με έντονη τρομοκρατική και συμμορίτικη δραστηριότητα εναντίον μη ορθόδοξων ομάδων που δραστηριοποιείται κυρίως στο Ντόνμπας. Στα επίσημα παρακλάδια του εντάσσονται το τάγμα Varyag, το οποίο είναι μια νεοναζιστική μονάδα που ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια της Πορτοκαλί Επανάστασης το 2004. Πολλά από τα μέλη της αποτελούν ακροδεξιό πληρωμένοι προβοκάτορες, οι οποίοι δρουν εναντίον των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων αυξάνοντας την ένταση και τις διαμάχες με τους ρωσόφωνους. Ένα άλλο παρακλαδί του αποτελεί Ρεπουμπλικανική Φρουρά, η οποία συσπειρώνει εθελοντές για την άμυνα των ρωσόφωνων θυλάκων του

Ντονμπάς από την επίθεση των αντίστοιχων ουκρανικών παραστρατιωτικών οργανώσεων.

Η Φρουρά των Κοζάκων

Η Φρουρά των Κοζάκων είναι μια εθνο-ορθόδοξη θρησκευτική εξτρεμιστική οργάνωση με ιστορικό παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κυρίως για θρησκευτικούς λόγους. Πιστεύουν ότι βρίσκονται σε έναν ιερό πόλεμο (σταυροφορία) με σκοπό την ανάδειξη της Μεγάλης Ορθόδοξης Ρωσίας³⁵, ενώ απολαμβάνουν την σιωπηρή στήριξη του Πατριαρχείου Μόσχας. Η οργάνωση διαθέτει δύο Ταξιαρχίες στην περιοχή, ενώ έγινε ιδιαίτερα μαχητική μετά την αναγνώριση της αυτοκεφαλίας του πατριαρχείου Ουκρανίας από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο τον Ιανουάριο του 2019 προβαίνοντας σε καταστροφή μεταξύ άλλων και θρησκευτικών χώρων και εκκλησιών που υπάχθηκαν στην αυτοκέφαλη εκκλησία της Ουκρανίας.

Εκτός από τις ανωτέρω οργανώσεις αρκετούς μήνες πριν την έναρξη της εισβολής των ρωσικών δυνάμεων διάφοροι παραστρατιωτικοί εκμεταλλεόμενοι το μεγάλο μήκος των ρωσο-ουκρανικών συνόρων κατάφεραν να εκμεταλλευτούν τα κενά στην φύλαξη των συνόρων και να δεισδύσουν εντός της ουκρανικής επικράτειας. Οι μαχητές αυτοί εφοδιασμένοι με κατάλληλο εξοπλισμό και μέσα τοποθέτησαν σε διάφορα στρατηγικά σημεία συσκευές κατεύθυνση βλημάτων καθώς και συσκευές πλοήγησης επιτρέποντας στους Ρώσους να διεξάγουν ισχυρά πλήγματα από βομβαρδισμούς, πριν εντοπιστεί η δράση τους ή εξαντληθούν τα αποθέματα των συσκευών που διέθεταν. (Laura Jones, Kyle Atwell, 2022)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΥ

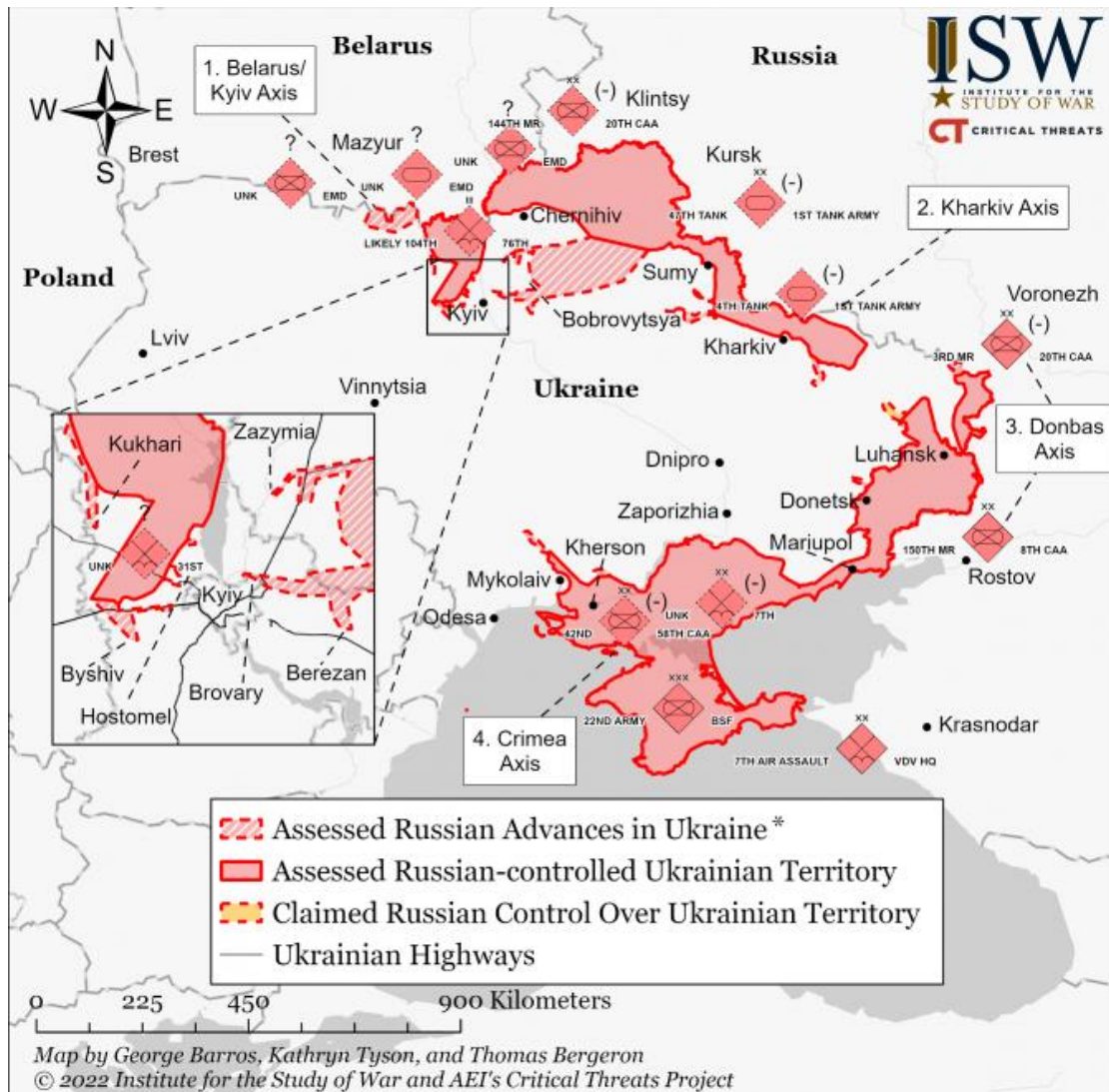
Η έναρξη των συμβατικών επιχειρήσεων συνοδεύτηκε από μια έντονη εκστρατεία βομβαρδισμού, ο οποίος σε στρατηγικό επίπεδο επικεντρώθηκε στα αρχικά στάδια του στην καταστροφή των ουκρανικών αμυντικών δυνατοτήτων. Ως πρώτοι στόχοι τέθηκαν τοποθεσίες ραντάρ, κόμβοι διοίκησης και ελέγχου,

³⁵ Γεωγραφικά και εδαφικά εμπίπτει με την τσαρική Ρωσία

το σύστημα της ουκρανικής αεράμυνας καθώς και βασικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις, όπως αεροδρόμια, λιμάνια και βιομηχανίες αμυντικού υλικού. Σε τακτικό επίπεδο ο βομβαρδισμός αφορούσε στην προσβολή των σημείων άμυνας των ουκρανικών δυνάμεων τόσο εντός των κατοικημένων τόπων, όσο και στην ύπαιθρο.

Στο τακτικό επίπεδο ο αιφνιδιαστικός βομβαρδισμός των ουκρανικών παραμεθόριων θέσεων και η μαζικότητα του επέτρεψε στις ρωσικές φάλαγγες να κινηθούν εντός της ουκρανικής υπαίθρου προελαύνοντας σε πολλαπλά μέτωπα προς τους αντικειμενικούς τους σκοπούς κινούμενες σε τέσσερις άξονες οι οποίοι οριοθέτησαν και τα αντίστοιχα μέτωπα. Ο κυριότερο άξονας ήταν στο βόρειο μέτωπο με κατεύθυνση προς το Κίεβο, ο δεύτερος άξονας στο βορειο-ανατολικό μέτωπο με κατεύθυνση προς το Τσερνίχιβ, ο τρίτος άξονας στο νοτιο-ανατολικό μέτωπο με κατεύθυνση τις περιοχές του Ντανιέσκ και του Λουγκάνσκ και τέλος ο τέταρτος άξονας στο νότιο μέτωπο με κατεύθυνση τις περιοχές της Χερσώνας και του Ζαπορίγια. (Frederick Kagan, George Barros Kateryna Stepanenko, 2022)

Οι ρωσικοί τακτικοί βομβαρδισμοί των πρώτων ημερών, διενεργούμενοι κυρίως από το πυροβολικό και δευτερευόντως από τις αεροπορικές δυνάμεις, έπληξαν 2119 στόχους στρατιωτικής υποδομής στο μέτωπο καταστρέφοντας ένα μεγάλο μέρος των ουκρανικών οπλικών συστημάτων στις θέσεις εντοπισμού τους. Η προέλαση των ρωσικών στρατευμάτων απέτυχε στην περιοχή του Κιέβου, αλλά κατάφερε να ενώσει το σύνολο σχεδόν των διεκδικούμενων εδαφών της ανατολικής και νότιας Ουκρανίας σχηματίζοντας μια αμιγώς κατεχόμενη από τη Ρωσία περιοχή, ενώ παράλληλα ξεκίνησε η πολιορκία σημαντικών Ουκρανικών πόλεων με αποκορύφωμα την πολιορκία της Μαριούπολης και την πτώση αυτής στις 20 Μαΐου 2022. (Mason Clark, George Barros, and Kateryna Stepanenk, 2022)

Χάρτης 3 Η έναρξη της εισβολής των Ρώσων στην Ουκρανία

Πηγή <https://www.criticalthreats.org/>

Οι βομβαρδισμοί των πόλεων ξεκίνησαν με την έναρξη της εκστρατείας έχοντας ως σκοπό να πληγούν οι βιομηχανίες, οι οποίες υποστήριζαν την πολεμική προσπάθεια και την κυβερνητική υποδομή. Οι Ρώσοι βομβάρδισαν το σύνολο σχεδόν των βάσεων του στρατού και του ναυτικού, των αεροδρομίων, των αξόνων και των υποδομών διοικητικής μέριμνας (με έμφαση στα διυλιστήρια και στα εργοστάσια παραγωγής πολεμικού υλικού), καθώς και τις υποδομές τηλεπικοινωνιών (όπως το κτίριο της κρατικής ραδιοτηλεόρασης) και διοικήσεως. Οι βομβαρδισμοί κτιρίων στην πρώτη φάση των επιχειρήσεων ήταν περιορισμένοι με σκοπό να μην δοθεί η αφορμή να κατηγορηθεί η Ρωσία για την διάπραξη εγκλημάτων πολέμου και καταδικαστεί. Στην φάση αυτή τις εκστρατείας τα πλήγματα και οι απώλειες στον άμαχο πληθυσμό ήταν

περιορισμένες και οι περισσότερες από αυτές προκλήθηκαν είτε από αστοχία του ρωσικού υλικού, είτε από κατάρριψη και πτώση των ρωσικών πυραύλων εντός του αστικού ιστού.

Η αποτυχία του γρήγορου τερματισμού της εκστρατείας και η σφοδρή αντίσταση των Ουκρανών σταμάτησε την προώθηση των ρωσικών δυνάμεων στο βόρειο μέτωπο, ενώ δυσχέρανε τις αντίστοιχες προωθήσεις στα άλλα τρία μέτωπα. Παράλληλα η οχύρωση των ουκρανικών δυνάμεων εντός αστικών πόλεων, έδωσε το πρόσχημα στους Ρώσους να συμπεριλάβουν τον αστικό τους ιστό στην στοχοποίηση τους ξεκινώντας σταδιακά αυξανόμενη σε ένταση εκστρατεία βομβαρδισμών έναντι των πόλεων του Ντόνμπας.

Χαρακτηριστικές δημοσιεύσεις Ουκρανών πολιτών με μονάδες του ουκρανικού στρατού να «κρύβονται» σε εμπορικά καταστήματα και σε υπόγεια μεγάλων αστικών συγκροτημάτων αποτέλεσαν τις κύριες αιτίες καταστροφής των συστημάτων και τοποθεσιών που φυλάσσονταν. Παράλληλα αποστερούσαν από την ουκρανική πλευρά την δυνατότητα αντίδρασης και καταγγελίας των ρωσικών πληγμάτων εντός του αστικού ιστού, καθώς οι Ρώσοι έσπευσαν να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους με βάση αυτά τα βίντεο που ήρθαν στην κατοχή τους. (Amnesty.org newsroom, 2022)

Τα δύο αυτά γεγονότα υπήρξαν οι καταλύτες, οι οποίοι μετέβαλαν την εκστρατεία βομβαρδισμού των Ρώσων, προς την στόχευση αμάχου πληθυσμού και πολιτικών στόχων. Οι πρώτες καταγγελίες για την αλλαγή της ρωσικής τακτικής, σύμφωνα με τον ΟΗΕ παρατηρήθηκαν στο ανατολικό μέτωπο με τον έντονο βομβαρδισμό της Μαριούπολης και του Τσέρνιχιβ. Στις δύο αυτές πόλεις ο ρωσικός βομβαρδισμός προκάλεσε την καταστροφή του μεγαλύτερου μέρους του αστικού ιστού, του συνόλου σχεδόν των υποδομών της πόλεως³⁶, ενώ κατά παράβαση των διεθνών συνθηκών στόχοι υπήρξαν τα νοσοκομεία και τα καταφύγια των αμάχων. (United Nations, 29 June 2022)

Ο βομβαρδισμός των πόλεων επέφερε προβλήματα στις ουκρανικές δυνάμεις που αμύνονταν, οι οποίες σε συνδυασμό με την ελάττωση των εφοδίων τους και την συνεχιζόμενη πίεση από πλευράς των Ρώσων ένα μέρος

³⁶ Κυρίως των δικτύων ηλεκτρισμού, ύδρευσης και τηλεπικοινωνιών.

τους αναγκάστηκε να υποχωρήσει από τις πόλεις, ενώ ένα άλλο περικυκλώθηκε σε αυτές μαζί με εκατοντάδες αμάχους, οι οποίοι δεν διέθεταν τα απαραίτητα εφόδια για να συνεχίσουν την διαβίωση τους. Το δράμα των αμάχων δεν άφησε ασυγκίνητη την Διεθνή Κοινότητα, η οποία έσπευσε να μεσολαβήσει για την διάνοιξη ανθρωπιστικών διαδρόμων για την απομάκρυνση τους. (Capital.gr, 2022) Η επίτευξη της συμφωνίας εξυπηρετούσε τηλεπικοινωνιακά και τις δύο πλευρές, οι οποίες έσπευσαν να παρουσιάσουν το ενδιαφέρον τους για τον άμαχο πληθυσμό. Παράλληλα, όμως εξυπηρετούσε πολλαπλάσια τους Ρώσους, καθώς:

1. Από την απομάκρυνση του συνόλου σχεδόν του άμαχου ουκρανικού πληθυσμού δημιουργούταν πληθυσμιακή αλλοίωση με την τεχνητή αύξηση του ποσοστού των ρωσόφωνων που παρέμειναν στην περιοχή, εξυπηρετώντας τους σκοπούς των Ρώσων για την επίτευξη της πλειοψηφίας επί του πληθυσμού των αυτονομιστών σε περίπτωση επίτευξης ειρηνευτικής συμφωνίας στο απώτερο μέλλον.

2. Με την απομάκρυνση του άμαχου πληθυσμού δεν ίσχυαν οι περιορισμοί στην χρήση βίας προς τους αμάχους, καθώς το σύνολο του παραμένουστος Ουκρανικού πληθυσμού αντιμετωπίζονταν ως μαχητές του εχθρού ή ως αντάρτες.

3. Τα Τάγματα του Αζόφ που αμύνονταν στην περιοχή έπρεπε με βάση την συμφωνία να απελευθερώσουν τους ομήρους και τους αιχμάλωτους Ρώσους στρατιώτες που κρατούσαν. Η απελευθέρωση χαρακτηρίστηκε ως «νίκη» από τους Ρώσους και είχε ανάλογης τηλεπικοινωνιακής κάλυψης.

4. Η συμφωνία αυτή μείωσε τις αμυνόμενες ουκρανικές δυνάμεις στις πόλεις³⁷ επιτρέποντας στους Ρώσους να τις καταλάβουν ευκολότερα και σε σύντομο χρονικό διάστημα, εκτός από τα εργοστάσια του Αζόφσταλ, οι μαχητές των οποίων επέλεξαν να συνεχίσουν τον αγώνα τους. Οι μάχες για την κατάληψη των εργοστασίων αναλύονται σε ξεχωριστό κεφάλαιο, ως ξεχωριστή περίπτωση.

³⁷ Παρέμειναν κυρίως δυνάμεις των Ταγμάτων του Αζόφ.

Η επιτυχία των ουκρανικών αντεπιθέσεων είχαν ως αποτέλεσμα την εκ νέου αλλαγή των στόχων του ρωσικού βομβαρδισμού, ο οποίος έθεσε ως στόχους τα εργοστάσια παραγωγής ισχύος σε όλη την Ουκρανία. Οι επιθέσεις εναντίον των εργοστασίων παραγωγής ισχύος, σε συνδυασμό με την αποσύνδεση από το δίκτυο του πυρηνικού εργοστασίου της Ζαπορίγια είχαν ως αποτέλεσμα ένα ευρύ μπλακ – αουτ», προκαλώντας εμφανή προβλήματα στην καθημερινότητα του άμαχου πληθυσμού, ο οποίος αναγκάστηκε να καταφύγει σε διάφορες μεθόδους για να μπορέσει να συντηρηθεί. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στο Χάρκοβο τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ουκρανίας η απώλεια της ηλεκτρικής ισχύος προκάλεσε διακοπές και στο δίκτυο υδροδότησης της πόλης, ενώ οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να μεταφέρουν νερό από άλλες τοποθεσίες χρησιμοποιώντας ότι μέσο είχαν στην διάθεση τους. Παράλληλα έκαναν χρήση των κινητά τους ως μέσων φωτισμού, καθώς λόγω της απώλειας ισχύος δεν διέθεταν το απαραίτητο σήμα για να πραγματοποιήσουν και δεχτούν τηλεφωνικές κλήσεις. (Le Monde Newroom, 2022)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ

Οι επιχειρήσεις προπαγάνδας αποτελούν το κύριο μέσο προσβολής του άμαχου πληθυσμού κατά την περίοδο των πολεμικών συγκρούσεων επηρεάζοντας την πορεία των σύγχρονων επιχειρήσεων. Η Ρωσία μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου εξέλιξε τις επιχειρήσεις προπαγάνδας καθιστώντας αυτές σε ένα μεγάλο πλεονέκτημα έναντι των δυτικών. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε ένα ισχυρό πλήγμα στις επιχειρήσεις αυτού του είδους, η άνοδος όμως του Προέδρου Πούτιν και υιοθέτηση του δόγματος Γερασιμοφ έδωσε νέα πνοή στους Ρώσους προπαγανδιστές για να συνεχίσουν το έργο τους.

Οι πρώτες επιχειρήσεις προπαγάνδας του σύγχρονου ρωσικού στρατού είχαν ως στόχο το εσωτερικό της Ρωσίας με την εφαρμογή του «κρατικού προγράμματος πατριωτικής επιμόρφωσης των πολιτών της Ρωσικής Ομοσπονδίας, με σκοπό την ενίσχυση του ηθικού των Ρώσων και την προετοιμασία της ρωσικής κοινωνίας για την σφοδρή αντιπαράθεση με την Δύση που αναμενόταν να ξεκινήσει, κυρίως στον τομέα της αποδοχής των

ανθρώπινων απωλειών που οι ένοπλες συγκρούσεις θα επέφεραν. Από το 2001 και έπειτα οι Ρώσοι προπαγανδιστές έτρεψαν τις επιχειρήσεις τους στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικοί στόχοι των Ρώσων αποτέλεσε η Γεωργία κατά τον πόλεμο του 2008, ενώ δεν παρέλειψαν να στοχοποιήσουν και τις αμερικάνικες εκλογές το 2016 υπέρ του προέδρου Ντόλαντ Τραμπ. (Jahn, 2022).

Στην πρόσφατη σύγκρουση οι ρωσικές υπηρεσίες χρησιμοποίησαν την προπαγάνδα κατά κόρον, με σκοπό να επηρεάσουν την σκέψη και την άποψη του ρωσικού, του ουκρανικού και του διεθνούς ακροατηρίου. Τα μηνύματα που εξέπεμπε περιλάμβαναν: (Baines, 2022)

1. Το μήνυμα απειλής για πυρηνική αποτροπή – δοκιμής πυρηνικού πυραύλου και εκτόξευσης αόριστων απειλών πυρηνικού πολέμου – για την αντιμετώπιση της υποστήριξης του ΝΑΤΟ προς την Ουκρανία, το οποίο παράλληλα ενείχε και την τρομοκράτηση του ουκρανικού πληθυσμού, ώστε να εγκαταλείψει τις εστίες τους και να απομακρυνθεί ως πρόσφυγες από την χώρα. Οι απειλές αυξανόμενες σε ένταση φέρνουν την πραγματοποίηση της απειλής όλο και πιο κοντά ώστε να γίνουν πραγματικότητα.

2. Την δημοσιοποίηση των εκτιμήσεων πληροφοριών και λεπτομερειών των ρωσικών επιχειρήσεων «ψευδούς σημαίας»³⁸ που είχαν σκοπό να παραπλανήσουν το διεθνές ακροατήριο ώστε να φανεί η Ουκρανία ως δύναμη που καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα προκαλούσαν πτώση του ηθικού του ουκρανικού άμαχου πληθυσμού και μείωση της διάθεσης του άμαχου πληθυσμού να υποστηρίξει τις ουκρανικές δυνάμεις στο μέτωπο.

3. Την δημοσιοποίηση εικόνων «νίκης» των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων σε συνδυασμό με τις δηλώσεις «Ουκρανών» πολιτών και αιχμαλώτων επί της νίκης των Ρώσων για την πρόκληση εσωτερικής αστάθειας στην Ουκρανία και ιδίως στο διοικητικό κέντρο της πόλης του Κιέβου.

Οι επιχειρήσεις της ρωσικής προπαγάνδας είχαν στην αρχή μεγάλη επιτυχία κατορθώνοντας να διαδοθούν τα μηνύματα της σε ευρεία έκταση στα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ιδιαίτερα επιτυχημένη κρίνεται η εκστρατεία

³⁸ Κυρίως αναφορικά με τα εγκλήματα των νέο-ναζιστικών ομάδων και ταγμάτων.

αποπροσανατολισμού της δυτικής κοινής γνώμης που διεξήχθη τις εβδομάδες πριν την εισβολή, δίνοντας την πεποίθηση στους δυτικούς ότι η Ρωσία δεν θα εισέβαλε στην Ουκρανία. Πολλοί δυτικοί δε μελετητές έχοντας παραπλανηθεί από τους Ρώσους προεξοφλούσαν ότι η κρίση θα επιλυόταν με ειρηνικά μέσα. Παράλληλα ο πρόεδρος Πούτιν έσπευσε να εκμεταλλευτεί τις συνεχείς αναβολές της ενάρξεως της ρωσικής επιχείρησης, με σκοπό να εκθέσει τους δυτικούς ηγέτες και να τους κατηγορήσει ως πολεμοκάπηλους. (Ullman, 2022)

Η ρωσική προπαγάνδα παρά τα «στρατευμένα» και πλήρως ελεγχόμενα από τον πρόεδρο Πούτιν μέσα μαζικής ενημέρωσης, απέτυχε να προετοιμάσει το ρωσικό πληθυσμό για την διάρκεια της εισβολής στην Ουκρανία. Η έναρξη της εισβολής έφερε στο προσκήνιο ένα μεγάλο κύμα αντιφρονούντων και πολέμιων της πολιτικής του προέδρου Πούτιν, οι οποίοι έσπευσαν να δηλώσουν την αντίθεση τους με όποιο μέσο διέθεταν³⁹. Ταυτόχρονα οι αυθόρμητες αντιπολεμικές διαδηλώσεις με την συμμετοχή χιλιάδων ανθρώπων στο σύνολο σχεδόν των μεγάλων ρωσικών πόλεων ανάγκασε την ρωσική κυβέρνηση να τις διαλύσει βίαια συλλαμβάνοντας άνω των 6.000 πολιτών. Παράλληλα η ρωσική κυβέρνηση κατέθεσε σχέδιο νόμου, στο οποίο απαγορευόταν οι αντιπολεμικές δηλώσεις από τους πολίτες. Το σχέδιο νόμου αυτού φανέρωσε την αποτυχία της ρωσικής προπαγάνδας στο εσωτερικό και την μεγάλη εσωτερική αντίθεση του προέδρου Πούτιν με την ρωσική αντιπολίτευση.

Η αποτυχία δε του γρήγορου τερματισμού της ρωσικής εκστρατείας σε συνδυασμό με την σκληρότητα των μαχών, της εικόνας των ρωσικών απωλειών και την εκτέλεση αντεπιθέσεων των Ουκρανών ενίσχυσε την αντιπολίτευση καταβαρώνοντας την δημοτικότητα του Πούτιν. Η πίεση που ασκείται στον πρόεδρο Πούτιν αυξάνεται από την συνεχιζόμενη διαρροή εμπιστευτικών πληροφοριών και την συνεχή αλλαγή των προσώπων που διαχειρίζονται την κρίση φανερώνοντας, ότι κάτι δεν συμβαίνει σωστά στην εξέλιξη του πολέμου. Επιπρόσθετα η πίεση αυτή αποτελεί καταλύτη των εξελίξεων και είναι σίγουρο ότι θα τον ωθήσει να προβεί σε άμεσες

³⁹ Πολλά σημαίνοντα πρόσωπα έσπευσαν να δηλώσουν την στήριξη τους στην Ουκρανία και να παραιτηθούν από δημόσια αξιώματα.

αντιδράσεις⁴⁰, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο διεξαγωγής του σύγχρονου πολέμου. (Kovalev, 2022)

Ένα άλλο σημείο αποτυχίας εστιάζεται ότι οι Ρώσοι έπεσαν θύματα της ίδιας τους της προπαγάνδας, καθώς η επιθυμία του προέδρου Πούτιν να θέσει τα νέα οπλικά συστήματα της Ρωσίας στην κορυφή της κατάταξης από άποψη αντοχής, δυνάμεως και τεχνολογικής εξέλιξης οδήγησε στην διστακτικότητα των Ρώσων να τα χρησιμοποιήσουν στην σύγκρουση. Η διστακτικότητα αυτή οφείλεται κυρίως ότι σε περίπτωση απωλειών θα καταδειχθεί οι τυχόν αδυναμίες των εν λόγω οπλικών συστημάτων, ενώ παράλληλα οι δυτικοί θα επιδιώξουν να αποκτήσουν πληροφορίες σχετικά με αυτά από εγκαταλελειμμένα ή καταστραμμένα οχήματα στο πεδίο της μάχης αναιρώντας το πέπλο υπεροχής που τα έχει καλύψει η ρωσική προπαγάνδα. (Μαυραγάνης, 2022)

Στον αντίποδα στην Ουκρανία η ρωσική προπαγάνδα δεν μπόρεσε να έχει την επιτυχία του 2014 και να μετατρέψει την εκστρατεία σε ένα νέο ρωσικό «περίπατο». Η Ουκρανία έχοντας βιώσει το όνειδος της αναίμακτης ήττας αποφάσισε να αντισταθεί στους Ρώσους. Η έκκληση των ουκρανικών αρχών προς τους πολίτες να οπλιστούν και να αντισταθούν ήταν τόσο επιτυχημένη, ώστε αυθόρμητα χιλιάδες μαχητές έσπευσαν να επανδρώσουν τις μάχιμες μονάδες και να μεταβούν στο μέτωπο. Παράλληλα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάστηκε εκτενώς η στρατολόγηση ανδρών στρατιωτικής ηλικίας, ενώ πολλοί αναγνωρισμένοι διεθνώς Ουκρανοί προσφέρθηκαν εθελοντικά να επιστρέψουν στην Ουκρανία για να πολεμήσουν. Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε και η εθελούσια προσφορά των γυναικών, οι οποίες έσπευσαν να επανδρώσουν πολλές μονάδες της πρώτης γραμμής. Ακολουθώντας το πνεύμα αντίστασης του ουκρανικού λαού, ο πρόεδρος Βολοντομιρ Ζελενσκι μετέδωσε μέσω του μέσου κοινωνικής δικτύωσης «Twitter» μετά την έναρξη της εισβολής της Ρωσίας το μήνυμα ότι: «Θα δώσουμε όπλα σε όποιον θέλει να υπερασπιστεί τη χώρα» – στέλνοντας ένα

⁴⁰ Όπως η χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων, το οποίο αποτελεί «ταμπού» από την έναρξη του ψυχρού πολέμου έως και σήμερα.

ισχυρό πατριωτικό μήνυμα που απήχησε σε ανθρώπους όλων των τύπων, φύλων και ηλικιών εξυψώνοντας το ηθικό τους. (Zelenski, 2022)

Ένα άλλο μέσο διάδοσης της ουκρανικής προπαγάνδας αποτέλεσαν οι Ουκρανοί άμαχοι, οι οποίοι διαδίδοντας άθελα τους πλάνα από την πραγματικότητα του πολέμου, ενίσχυσαν έμμεσα την φίλια προσπάθεια, βοηθώντας στην κατάρρευση του αήττητου των ρωσικών δυνάμεων και όποιων ψηγμάτων ηττοπάθειας από το 2014. Επιπλέον πολλοί άμαχοι γνώστες πληροφορικής εντάχθηκαν οικειοθελώς στον «στρατό πληροφορικής» της Ουκρανίας συντονίζοντας μέσω κοινωνικών δικτύων της προσπάθειες τους για να προσβάλουν και να καταργήσουν ρωσικές προπαγανδιστικές ιστοσελίδες επιτρέποντας την απρόσκοπτη ενημέρωση του άμαχου πληθυσμού.

Οι επιχειρήσεις προπαγάνδας των Ουκρανών εκτός από το εσωτερικό ακροατήριο στράφηκαν και προς τις δυτικές χώρες. Οι προσπάθειες δημόσιας διπλωματίας του προέδρου Ζελένσκι επικεντρώθηκαν στον θρίαμβο που θα διάγει η Ουκρανία ενάντια στις όποιες αρχικές αρνητικές πιθανότητες επικράτησης της Ρωσίας. Το αφήγημα της Ουκρανίας στηρίχθηκε στις αρχικές επιτυχίες των Ουκρανών να ανακόψουν την ρωσική προέλαση εναντίον των πολύ ισχυρότερων εχθρικών δυνάμεων στο Κίεβο και σε άλλες περιοχές. Η Ουκρανία προσομοίαζε τον αγώνα της με τον μύθο του Δαβίδ εναντίον του Γολιάθ, δημιουργώντας αισθήματα ελπίδας και υποστήριξης για τον «μικρό αδύναμο σωματικά πρόσωπο» του μύθου. Το όλο αφήγημα υποστηρίχθηκε ενεργά με δηλώσεις του προέδρου Ζελένσκι τόσο στο ΝΑΤΟ και όσο στα κοινοβούλια διαφόρων συμμάχων, συμπεριλαμβανομένης της Ιαπωνίας, της ΕΕ, του Ισραήλ, του Ηνωμένου Βασιλείου, του Καναδά, της Γερμανίας και άλλων. Χαρακτηριστικό της επιτυχίας του αφηγήματος υπήρξε το γεγονός ότι ο Ζελένσκι τιμήθηκε ως ήρωας εκπροσωπώντας τον λαό του σε όλες αυτές τις συνεντεύξεις αναγνωρίζοντας μεγάλη απήχηση και στήριξη.

Η Ουκρανία βρήκε επίσης επιτυχία στην αφήγηση της ενοχής των χωρών της Δύσης και της ντροπής των χωρών του ΝΑΤΟ, οι οποίοι δεν παρείχαν ουσιαστική ένοπλη στήριξη και δεν διέθεσαν εγκαίρως όπλα για να βοηθήσουν τους Ουκρανούς να αμυνθούν. Επιπλέον κατηγόρησαν τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την οικονομική της συνεργασία με την Ρωσία το

χρονικό διάστημα 2014 – 2022 μέσω της προμήθειας φυσικού αερίου σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές. Οι κατηγορίες αυτές ενισχύθηκαν και από την αδυναμία των ανωτέρω χωρών να μην διακόψουν άμεσα τους οικονομικούς δεσμούς με τη Ρωσία. Έχοντας «το δάχτυλο» στραμμένο στη κύρια οικονομική δύναμη της Ευρώπης την Γερμανία και στον πρόεδρο της Γερμανίας, Φρανκ-Βάλτερ Σταϊνμάγερ, δήλωσαν ευθέως ότι αυτός δεν ήταν ευπρόσδεκτος στο Κίεβο στα αρχικά στάδια του πολέμου. Υπό την πολιτική πίεση, οι ανωτέρω χώρες αναγκάστηκαν να ανακοινώσουν έκτοτε την έμπρακτη στήριξη τους, να προβούν σε γενναίες αποφάσεις για την επιβολή κυρώσεων στην Ρωσία και να δεσμευθούν για την αποστολή στην Ουκρανία αμυντικό οπλισμού ενισχύοντας τον αγώνα της έναντι της Ρωσίας. (Baines, 2022)

ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ - ΕΚΡΗΚΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

Το τέλος του ψυχρού πολέμου και η κατάρρευση της ΕΣΣΔ επέφερε μια στροφή προς τον ανθρωπισμό και τον αφοπλισμό απαγορεύοντας τη χρήση μιας ευρείας γκάμας πυρομαχικών και οπλισμού που προκαλούσε μεγάλες ανθρώπινες απώλειες τόσο στα πεδία κατά την διάρκεια των μαχών, όσο και με το τέλος αυτών στον άμαχο πληθυσμό που επέστρεφε στις πατρογονικές του εστίες. Έχοντας ως αρχή την υπογραφή το 1999 της σύμβαση της Οτάβα, η οποία απαγόρευε την χρήση, αποθήκευση, παραγωγή και διακίνηση ναρκών κατά προσωπικού, υπογράφηκαν και άλλες συνθήκες με τις οποίες μεγάλο μέρος των πυρομαχικών κατά προσωπικού απαγορεύτηκε ή τέθηκαν περιορισμοί για τον τρόπο χρήσης τους (π.χ. απαγορεύτηκε η χρήση βομβών διασποράς εντός του αστικού ιστού). (hellenicparliament, 2022). Η υπογραφή των συνθηκών τροποποίησε το δόγμα μάχης εντός του αστικού ιστού, καθώς τα κράτη έσπευσαν να καταργήσουν τα πυρομαχικά αυτά και να τροποποιήσουν τις τακτικές μάχης εντός του αστικού ιστού έχοντας ως επίκεντρο την εξουδετέρωση του αντίπαλου προσωπικού με την χρήση κυρίως μονάδων πεζικού.

Η σύγκρουση μεταξύ της Ρωσίας και της Ουκρανίας είχε ως αποτέλεσμα την «έμμεση ακύρωση» των συνθηκών αυτών, με κυριότερη την συνθήκη της Οτάβα και του Συνεδρίου απαγόρευσης χρήσης πυρομαχικών διασποράς εναντίον αμάχων του 2008. Οι Ρώσοι έσπευσαν να χρησιμοποιήσουν

απαγορευμένα πυρομαχικά εντός των αστικών ιστών κάνοντας χρήση βομβών διασποράς και θερμοβαρικών όπλων, με αποτέλεσμα τον θάνατο, τον τραυματισμό και τον ακρωτηριασμό εκατοντάδων αμάχων και την πρόκληση καταστρεπτικών ζημιών σε υποδομές. Σύμφωνα με τους διεθνείς παρατηρητές οι επιθέσεις των Ρώσων με αυτά τα βλήματα είναι εκατοντάδες, ενώ τα μικρά αποτελέσματα τους επί στρατιωτικών στόχων⁴¹ δεν δικαιολογούν την χρήση τους εντός των αστικών ιστών. Φυσικά αντίστοιχες καταγγελίες έχουν γίνει και για την χρήση των εν λόγω βλημάτων και από τους Ουκρανούς, οι οποίοι όμως τα έχουν χρησιμοποιήσει σε μικρότερο βαθμό⁴², καθώς ο αγώνας εντός των κατοικημένων τόπων διεξάγεται σε ουκρανικές πόλεις, με αποτέλεσμα οι πιθανότητες πρόκλησης απωλειών στον φίλιο άμαχο πληθυσμό να είναι αυξημένες. (Human Rights Watch, Intense and Lasting Harm Cluster Munition Attacks in Ukraine, 2022)

Παράλληλα με τα εν λόγω πυρομαχικά οι εμπλεκόμενοι έχουν προχωρήσει και στην τοποθέτηση πολλών ναρκών και άλλων εκρηκτικών μηχανισμών κατά προσωπικού παγιδεύοντας με αυτούς εκτός από δρομολόγια και κατοικημένες περιοχές. Η τακτική αυτή ανάγεται από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και προκαλεί πολλές απώλειες στο ένοπλο και άοπλο προσωπικό, καθώς οι μηχανισμοί αυτοί είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να εκκαθαριστούν. Επιπλέον η ευρεία παρουσία τους και μόνο έχει ως αποτέλεσμα οι κάτοικοι να μην μπορούν να επιστρέψουν στις εστίες τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενώ η εκκαθάριση τους θα διαρκέσει χρόνια απαιτώντας εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ θα απαιτήσει και διεθνή βοήθεια για την απόδοση των χώρων στους αμάχους. (Human Rights Watch, Background Briefing on Landmine Use in Ukraine, 2022)

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η χρήση βίας έναντι άμαχου πληθυσμού μπορεί να πραγματοποιηθεί έχοντας ως βάση τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου και συγκεκριμένα της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και κυρίως της αναλογικότητας, ενώ

⁴¹ Έχουν σκοτωθεί περισσότεροι άμαχοι σε σύγκριση με τους στρατιωτικούς που έχουν πεθάνει από την χρήση αυτών των πυρομαχικών.

⁴² Κυρίως στις ρωσόφωνες περιοχές του Ντόνετς.

παράλληλα απαγορεύονται οι πράξεις αντεκδίκησης έναντι των αμάχων (Δελημάτσης Κωνσταντίνος, 2022). Η αρχική προέλαση των Ρώσων είχε ως αποτέλεσμα πολλές πόλεις με την συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού είναι Ουκρανοί, να περιέλθουν στον έλεγχο αυτών. Οι Ρώσοι με την κατάληψη των πόλεων επιδόθηκαν σε μια εκστρατεία βίας και τρομοκράτησης του άμαχου πληθυσμού υπό την ανεκτικότητα και υπό την καθοδήγηση των ανώτερων ρωσικών αρχών, ώστε οι άμαχοι να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και οι ρωσικές δυνάμεις να αποφύγουν το κόστος συντήρησης του άμαχου πληθυσμού και την πιθανότητα ύπαρξης ανταρτών στα νώτα τους.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα εγκλημάτων πολέμου αποτελούν η αποκάλυψη των ομαδικών τάφων αμάχων σε απελευθερωμένες από τις ουκρανικές δυνάμεις περιοχές, καθώς και η διαρροή μηνυμάτων των Ρώσων στρατιωτών, στα οποία καταγράφονταν τα εγκλήματα βίας και κυρίως οι βιασμοί των γυναικών. Από τα εν λόγω μηνύματα προκύπτει ότι οι πράξεις βιασμών όχι μόνο δεν προκαλούσαν αποτροπιασμό στην ρωσική κοινωνία, αλλά είχαν και την αποδοχή της, ως μέσο αλλοίωσης και άσκησης ψυχολογικής πίεσης στον άμαχο πληθυσμό. (Congressional Research Service , 2022)

Η αποκάλυψη της χρήσης βίας και η αποτυχία του ΟΗΕ να καταδικάσει ως σύνολο τις ρωσικές πράξεις, καθώς κατά την συνεδρίαση καταδίκης της Ρωσίας από τα μέλη του οργανισμού 93 χώρες ψήφισαν υπέρ της καταδίκης και της απομάκρυνσης της Ρωσίας από το συμβούλιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ, ενώ 24 χώρες ψήφισαν «όχι» και 58 χώρες απείχαν. (efsyn.gr newsroom, 2022). Η αδυναμία αυτή του ΟΗΕ κατέδειξε ότι ο οργανισμός μετά την επιτυχία της αποαποικιοποίησης και της εκστρατείας της Κορέας σταδιακά έχει μετατραπεί σε σκιά του εαυτού του, μη δυνάμενος να διαδραματίσει τον ρόλο της διαφύλαξης της ειρήνης, καθώς τα κράτη άγονται και φέρονται με γνώμονα κυρίως τα οικονομικά τους συμφέροντα. Επιπλέον κατάδειξε την παντοδυναμία των μελών του συμβουλίου ασφαλείας (μεταξύ αυτών και η Ρωσία), τα οποία θέτοντας βέτο καταφέρνουν να αποφύγουν θέματα προς ψήφιση στην γενική ολομέλεια, αποτρέποντας την διεθνή καταδίκη τους για την εκτέλεση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

Η είσοδος της νέας τεχνολογίας στις στρατιωτικές επιχειρήσεις αποτελούσε πάντα μια μεγάλη πρόκληση για τις ένοπλες δυνάμεις, καθώς επέφερε αλλαγές στα δόγματα και στην εξέλιξη των επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα προϋπόθετε την δαπάνη μεγάλων χρηματικών ποσών και χρόνου για την ανάπτυξη, εξοικείωση και ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών από τα στρατεύματα. Ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας δεν θα μπορούσε να αποτελέσει ένα διαφορετικό παράδειγμα. Οι δύο αντιμαχόμενοι αναμετρώνται με ένα συνδυασμό οπλικών συστημάτων, πολλά εκ των οποίων έχουν τις καταβολές της ανάπτυξης του την δεκαετία του 1970 (οχήματα μεταφοράς προσωπικού BMP-1, άρματα μάχης T-72, T-80), αρκετά είναι πιο σύγχρονα της δεκαετίας του 1990 (αντιαρματικοί πύραυλοι Javelin, MLRS, αεροσκάφη), ενώ σταδιακά η σύγκρουση έχει αποτελέσει πεδίο ενσωμάτωσης, δοκιμής και εξέλιξης των νέων τεχνολογιών, με τις κυριότερες να είναι οι παρακάτω:

Αυτόνομα και Μη Επανδρωμένα Συστήματα

Ήδη πριν από την έναρξη του πολέμου η σύγκρουση μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν είχε αποδείξει ότι τα αυτόνομα και μη επανδρωμένα συστήματα θεωρούνται το μέλλον του πολέμου και αποτελούν ήδη ένα μέρος της σύγχρονης μορφής του. Οι νέες τεχνολογίες με τον όγκο δεδομένων που προσφέρουν σε πραγματικό χρόνο μεταμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο άνθρωποι και μηχανές αλληλεπιδρούν και συνεργάζονται με το σύστημα διοικήσεως των Μονάδων.

Ήδη ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας έχει παρουσιάσει περισσότερη χρήση των Συστημάτων μη Επανδρωμένων Αεροσκαφών (ΣμηΕΑ- UAV) από οποιονδήποτε άλλη σύγκρουση. Η χρησιμοποίησή τους διαδραματίζει σημαντικό, αλλά όχι καθοριστικό, ρόλο στην επιτυχία των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων. Η χρήση τους καθίσταται δύσκολο αντιληπτή, ενώ η σχέση του κόστους ως προς το όφελος της χρησιμοποίησής τους είναι ιδιαίτερα αυξημένη. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η τεράστια διαφορά κόστους απόκτησης ενός UAV με το κόστος απόκτησης ενός άρματος μάχης, ενός

πυραυλικού συστήματος ή ακόμα και ενός πλοίου, το οποίο αυτό καλείται να καταστρέψει. (Winkie, 2022)

Υπάρχουν διάφοροι τύποι UAV που χρησιμοποιούνται και από τις δύο πλευρές. Το πιο σημαντικό UAV μεσαίου υψομέτρου μεταφορικής ικανότητας και ταχύτητας, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επιχειρησιακή επιτυχία της Ουκρανίας, είναι το τουρκικό Bayraktar TB2. Μεταφέρει βόμβες καθοδηγούμενες με λέιζερ και στοχεύει οχήματα, στρατεύματα και στρατιωτικούς σταθμούς, ενώ χρησιμοποιείται ευρέως και για την εποπτεία του πεδίου της μάχης. Η ύπαρξη των UAV στους κατοικημένους τόπους επιτρέπει στους επικεφαλής να έχουν εποπτεία του πεδίου μάχης από ψηλά, εμποδίζοντας τον εχθρό να κάνει χρήση των δρόμων και να προσβάλει τις φίλιες δυνάμεις από τις τaráτσες των κτήριών, περιορίζοντας τις διαθέσιμες επιλογές του εντός των οικοδομικών τετραγώνων που ήδη κατέχει.

Ένα άλλο, πιο συχνά χρησιμοποιούμενο σύστημα στον πόλεμο Ρωσίας-Ουκρανίας αποτέλεσε τα «ΣμηΕΑ Καμικαζι - Dron Kamikaze» ή αλλιώς «περιπλανόμενα πυρομαχικά - loitering ammynitions» όπως είναι το αμερικανικό Switchblade και το Russian Lantset. Τα συστήματα αυτά μπορούν να μεταφερθούν από ένα μόνο άτομο σε ένα σακίδιο και έχουν τη δυνατότητα να περιπλανηθούν αναζητώντας στόχους, ενώ στη συνέχεια πέφτουν στους στόχους, πυροδοτώντας την κεφαλή που αυτά φέρουν. Τα πυρομαχικά αυτά έχουν προκαλέσει πολλές απώλειες στους Ρώσους ιδίως στα δάση και στους κατοικημένους τόπους, αυξάνοντας σε μέγεθος την τρίτη διάσταση του αγώνα εντός αυτών, που αφορά το ύψος που προσβάλλονται οι εχθρικές δυνάμεις από ελεγχόμενα πυρομαχικά, το οποίο στις προηγούμενες συγκρούσεις αποτελούσε το ύψος των ταρατσών των κτισμάτων. (Huet, 2022)

Παρόλο που τα παραπάνω συστήματα είναι πολύ αποτελεσματικά, η τιμή τους παραμένει σχετικά υψηλή και η διάθεση τους παραμένει χαμηλή. Τα πιο συχνά UAV που χρησιμοποιούνται από Ουκρανούς στρατιώτες είναι απλά, εμπορικά drones και κυρίως τετρακόπτερα, με ενσωματωμένες κάμερες υψηλής ανάλυσης που μπορούν να συνδυαστούν με ένα κινητό τηλέφωνο νέας γενιάς (smartphone), το οποίο μπορεί κανείς να βρει σε πλατφόρμες ηλεκτρονικού εμπορίου για να αγοράσει. Τα εν λόγω τετρακόπτερα έχουν

αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικά για τον εντοπισμό των ρωσικών δυνάμεων και την προσβολή τους με άλλα μέσα είτε UAV είτε πυροβολικό. Παράλληλα οι Ουκρανοί τοποθέτησαν μηχανισμούς άφησης πυρομαχικών σε εμπορικά drone, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό ένα «έμμεσο» πυροβολικό ακριβείας, το οποίο έπληττε τους εχθρούς από μη αναμενόμενη κατεύθυνση σε ανύποπτο χρόνο. (Axe, 2022)

Τεχνητή Νοημοσύνη (Artificial Intelligence – AI)

Η απόκτηση της γνώσης του τρόπου ενεργείας του εχθρού των συνηθειών και των αδυναμιών του αποτελούσε παραδοσιακά αντικείμενο μελέτης των στρατιωτικών. Χαρακτηριστικά ο μεγάλος Κινέζος στρατιωτικός ηγέτης Sun Tzu αναφέρει «Γνωρίστε τον εχθρό σας, γνωρίστε τον εαυτό σας, σε εκατό μάχες, δεν θα είστε ποτέ σε κίνδυνο». Ο σύγχρονος τρόπος αντίληψης της έννοιας αυτής περιλαμβάνει την ύπαρξη εξειδικευμένων τεχνολογιών και κυρίως της τεχνητής νοημοσύνης.

Στην αρχή του πολέμου οι Ουκρανοί δεν διέθεταν υπηρεσίες τεχνητής νοημοσύνης, παρόλα αυτά η στροφή των δυτικών και η στήριξη που παρείχαν προς την Ουκρανία είχε ως αποτέλεσμα οι ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις να αποκτήσουν πρόσβαση στις πληροφορίες και τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από τις πιο ισχυρές υπηρεσίες πληροφοριών στον κόσμο, αποκτώντας την επίγνωση του τρόπου δράσης του εχθρού.

Οι Ουκρανοί εκμεταλλεύτηκαν την ευρεία χρήση μη κρυπτογραφημένων επικοινωνιών από τους Ρώσους στρατιώτες κατά την επικοινωνία αυτών τόσο με την χρήση ασυρμάτων, όσο και με τα κινητά τους. Η «Tech Company, Primer», τροποποίησε το εμπορικό λογισμικό της που προσφέρει υπηρεσίες μεταγραφής και μετάφρασης φωνής με τεχνητή νοημοσύνη ώστε να μπορεί να επεξεργάζεται τις ρωσικές επικοινωνίες και να επισημαίνει αυτόματα πληροφορίες σχετικές με τις κινήσεις αυτών, καθώς και με εντοπισμό των ουκρανικών ένοπλων δυνάμεων σε μια βάση δεδομένων με δυνατότητα αναζήτησης. Η τεχνητή νοημοσύνη κατάφερε να επεξεργαστεί όγκο πληροφοριών με ταχύτητες που θα απαιτούσαν την εργασία από εκατοντάδες αναλυτές προσφέροντας αναγνώριση του πεδίου μάχης, διασώζοντας

παράλληλα εκατοντάδες Ουκρανούς μαχητές, οι οποίοι διέθεταν τον απαραίτητο χρόνο να κινηθούν μετά τον εντοπισμό τους. (Allen, 2022)

Εκτός από την επίγνωση της κατάστασης, η μυστική παρακολούθηση των κινητών κυρίως τηλεφώνων των Ρώσων στρατιωτικών επέτρεψε στους Ουκρανούς πλήττουν με ακρίβεια τις ρωσικές δυνάμεις, χρησιμοποιώντας το στίγμα από τα τηλέφωνα των Ρώσων επικεφαλής ως όργανο κατευθύνσεως των βλημάτων ακριβείας. Επιπλέον παρείχαν εξειδικευμένες πληροφορίες από τις συνήθειες των ρωσικών δυνάμεων (την πορεία τους, τις ώρες διάπλου των πλοίων, τους διοικητές τους κτλ) χτυπώντας αυτές σε συγκεκριμένα σημεία με ακρίβεια. Χαρακτηριστικότερο όλων αποτελεί το πλήγμα στο ρωσικό καταδρομικό Moskva, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση του ρωσικού στόλου από την Οδησό απομακρύνοντας το ενδεχόμενο πραγματοποίησης ρωσικών αποβατικών ενεργειών στην πόλη. (Knoorr-Evans, 2022). Αντίστοιχες υπηρεσίες έχουν χρησιμοποιηθεί κατά το παρελθόν και από τους Αμερικάνους για την δολοφονία των επικεφαλής των τρομοκρατικών οργανώσεων εντός αστικού ιστού (στα καταφύγια που βρίσκονταν) χρησιμοποιώντας πυρομαχικά ακριβείας. Το εύρος των επιχειρήσεων αυτών καθιστούν το σύνολο του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος ως ένα νέο πεδίο που θα επηρεάσει άμεσα τον αγώνα σε αστικό ιστό, ενώ φανερώνουν ότι όποιος κυριαρχήσει σε αυτό θα αποκτήσει απεριόριστο έλεγχο στο πεδίο της μάχης.

Επιπλέον η διάθεση προηγμένων εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης που αποκτούσαν πρόσβαση σε δημόσια διαθέσιμες εικόνες και κρίσιμες πληροφορίες, αποτέλεσε παράγοντα τόσο για την πτώση του ηθικού των Ρώσων αμάχων αποκαλύπτοντας το σύνολο των ρωσικών απωλειών που έκρυβε η κυβέρνηση Πούτιν, όσο και για να αποκαλύψει τις θηριωδίες τους αποστέλλοντας εικόνες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η Ουκρανία συνεργάστηκε με την εταιρεία «Clearview AI», η οποία προσέφερε ένα εξειδικευμένο λογισμικό που χρησιμοποιείται από τις αμερικάνικες αρχές για την αναγνώριση – ταυτοποίηση προσώπου. Το λογισμικό αυτό κατάφερε να ανακαλύψει τα προφίλ τόσο των αποθανόντων Ρώσων στρατιωτών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όσο και να ταυτοποιήσει τα πρόσωπα των αποθανόντων Ουκρανών στους ομαδικούς τάφους, τα οποία οι αρχές χρησιμοποίησαν για να ειδοποιήσουν τους συγγενείς τους. Επιπρόσθετα το

λογισμικό μπορεί να χρησιμοποιήσει όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες από κάμερες εντός αστικού ιστού (όπως πχ κάμερες ασφαλείας και κάμερες ελέγχου κυκλοφορίας) ώστε να ταυτοποιήσει και να αναγνωρίσει τις κινήσεις των δυνάμεων εντός αστικού ιστού προσφέροντας μια πολύ καλή εικόνα του πεδίου της μάχης. (SCOTT, 2022)

Ο Τομέας του Διαστήματος

Η έναρξη του ψυχρού πολέμου είχε ως αποτέλεσμα και την έναρξη της κούρσας για την απόκτηση κυριαρχίας στο διάστημα με σκοπό την ανεμπόδιστη εκτόξευση των βαλλιστικών πυραύλων και τον εντοπισμό αντίστοιχων εχθρικών πυραυλικών επιθέσεων. Το αποτέλεσμα της κούρσας ήταν η ανάπτυξη ενός τεράστιου δικτύου δορυφόρων, το οποίο εξελίχθηκε και προσφέρει πολιτικές και στρατιωτικές υπηρεσίες και εφαρμογές.

Με την έναρξη του πολέμου οι Ρώσοι έπληξαν το δίκτυο τηλεπικοινωνιών υπηρεσιών της Ουκρανίας αποστερώντας τους από το πιο κρίσιμο εργαλείο για την διεύθυνση των επιχειρήσεων και την επικοινωνία με τον υπόλοιπο κόσμο. Στις πρώτες μέρες του πολέμου ο Υπουργός Ψηφιακού Μετασχηματισμού και Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης της Ουκρανίας Μιχαήλ Φεντοροβ, έκανε στο διαδικτυακό μέσο Twitter πολλαπλές επείγουσες εκκλήσεις για άμεση βοήθεια προς την ηγεσία των εμπορικών ιδιωτικών εταιρειών παροχής και εκμετάλλευσης δορυφόρων. Απαντώντας την ουκρανική έκκληση ο ιδιοκτήτης της εταιρίας «spacex» δεσμεύτηκε να προσφέρει βοήθεια παρέχοντας υπηρεσίες διαδικτύου μέσω του σμήνους δορυφόρων «Starlink» που διαθέτει στην Ουκρανία. Η βοήθεια της «spacex» ήταν ιδιαίτερα σημαντική για τις πρώτες ημέρες της σύγκρουσης, καθώς μέσω αυτής της υπηρεσίας ήταν εφικτή η καθοδήγηση των UAV, τα οποία συνέβαλαν στην αποτυχία της προέλασης των ρωσικών δυνάμεων. Παράλληλα η δωρεάν χορήγηση δορυφορικών πιάτων και σταθμών εδάφους στους Ουκρανούς, επέτρεψε στην ηγεσία τους να αποκαταστήσει την επαφή με τους μάχιμους σχηματισμούς συντονίζοντας την διεξαγωγή του αμυντικού αγώνα.

Ακολουθώντας την «spacex» και άλλες εμπορικές διαστημικές εταιρείες ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα της Ουκρανίας προσφέροντας μια γκάμα δορυφορικών επικοινωνιών και εξοπλισμού. Η υποστήριξη που παρείχαν ήταν

κρίσιμη για τη διατήρηση και τη λειτουργία των δικτύων στρατιωτικών επικοινωνιών της Ουκρανίας, παράλληλα συνέβαλαν στην αποκατάσταση των πολιτικών επικοινωνιών επαναφέροντας την καθημερινότητα και το αίσθημα ασφάλειας στην ζωή του άμαχου πληθυσμού, ο οποίος μπορούσε να επικοινωνήσει με τους οικείους του. (Tsereteli, 2022)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η σύγκρουση της Ρωσίας και της Ουκρανίας ανέδειξε και την διάσταση του οικονομικού πολέμου, ο οποίος αν και δεν επηρεάζει άμεσα την εξέλιξη των επιχειρήσεων έχει ιδιαίτερες επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό επηρεάζοντας την μελλοντική εξέλιξη των επιχειρήσεων. Ο οικονομικός πόλεμος στην αναφερόμενη σύγκρουση χωρίζεται σε δύο διαστάσεις, στις οικονομικές κυρώσεις των δυτικών χωρών στην Ρωσία και στην αντίδραση της Ρωσίας με την διακοπή της παροχής φυσικού αερίου στην Ευρώπη με παράλληλη αύξηση των τιμών του συνόλου των καταναλωτικών αγαθών και του κόστους διαβίωσης.

Η κορύφωση της διαμάχης αυτής οδήγησε και τους δύο αντιμαχόμενους (Ρωσία – Δύση) στην προσπάθεια ανεύρεσης εναλλακτικών, ενώ έχει ήδη πυροδοτήσει ανεξέλεγκτα την αύξηση του πληθωρισμού. Οι στρατιές των νεόπτωχων που σε συνδυασμό με την αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων και του δύσκολου χειμώνα 2022 -2023⁴³ αναμένεται να δημιουργήσει αντιδράσεις και διαδηλώσεις τόσο στην Ρωσία, όσο στις δυτικές χώρες δρώντας ως αποσταθεροποιητικός παράγοντας.

⁴³ Λόγω της υπέρρογκης τιμής του φυσικού αερίου και της ενέργειας γενικότερα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ «ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ AZONSTAL»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τα μεγάλα εργοστασιακά συγκροτήματα έχουν υπάρξει πεδία σφοδρών συγκρούσεων, η πτώση των οποίων σηματοδοτούσε την κατάληψη μιας περιοχής από τους κατακτητές. Η αποτυχία των Γερμανών να ελέγξουν το σύνολο της βιομηχανικής περιοχής του Στάλινγκραντ αποτέλεσε ένα από τα αίτια της ήττας τους στην ομώνυμη μάχη. Η σύγκρουση της Ρωσίας με την Ουκρανία για την κατάληψη της Μαριούπολης έφερε στο προσκήνιο τις έντονες μάχες για την κατάληψη ενός μεγάλου εργοστασιακού συγκροτήματος του Azonstal με την πτώση του εργοστασίου στους Ρώσους να αποτελεί τον κρισιμότερο παράγοντα για τον έλεγχο της περιοχής.

Η ΜΕΤΑΛΟΥΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ DONETSK

Η περιοχή του Donetsk από αρχαιότατων χρόνων ήταν γνωστή για τα μεγάλα κοιτάσματα σιδηροπυρίτη και άνθρακα που διαθέτει. Οι πηγές αυτές σε συνδυασμό με την ύπαρξη ενός ευρύ ποτάμιο δικτύου τροφοδότησαν την βιομηχανική ανάπτυξη της Ρωσίας, ενώ η περιοχή απέκτησε την παρόμοια σημασία με την κοιλάδα του Ρουρ για την Γερμανία και την Ανατολική Πενσυλβανία για τις ΗΠΑ. Η βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής ξεκινάει με την ίδρυση το 1869 της πόλης της Yuzonka και της πρώτης βιομηχανίας παραγωγής σιδήρου από τον επιχειρηματία John Hughes.

Λίγα χρόνια αργότερα το 1882 υλοποιείται η σιδηροδρομική σύνδεση της ευρύτερης περιοχής του Donetsk με την πόλη της Μαριούπολης, ενώ παράλληλα μεταξύ του 1886-1889 κατασκευάστηκε το πρώτο εμπορικό λιμάνι στην πόλη για την μετακίνηση των προϊόντων σιδήρου. Η δημιουργία των υποδομών σε συνδυασμό με την εύκολη πρόσβαση σε πρώτες ύλες και με την ανακάλυψη πλούσιων κοιτασμάτων πετρελαίου στον Καύκασο προσέλκυσε τις πρώτες διεθνείς επενδύσεις.

Η ανάπτυξη της μεταλλουργικής βιομηχανίας στην περιοχή της Μαριούπολης ξεκινάει στις αρχές του 1896, όταν οι ρωσικές αρχές επιτρέπουν σε δύο Αμερικάνους πολίτες τους Rothstein και Smith να ιδρύσουν την Εταιρεία Μεταλλείων και Μεταλλουργών Νικολούπολης και Μαριανούπολης. Τον επόμενο χρόνο η εταιρεία ξεκινάει την δραστηριοποίηση της εγκαινιάζοντας ένα εργοστάσιο κατασκευής μεταλλικών σωλήνων. Το 1898 η βελγική εταιρεία Providence Russe έλαβε ένα υψηλότοκο δάνειο, από βελγικές κυρίως τράπεζες, για την ίδρυση αντίστοιχου εργοστασίου κοντά στο χωρίο Sartana. Η εταιρεία αυτή έχοντας υποστεί πολλές απώλειες κήρυξε πτώχευση το 1902 χρωστώντας πόσο άνω των έξι εκατομμυρίων φράγκων κυρίως στην γαλλική τράπεζα Banque de l' Union Parisienne, η οποία αναγκάστηκε να προβεί στην εξαγορά της.

Το σύνολο της παραγωγής των δύο εργοστασίων χρησιμοποιήθηκε στις γεωτρήσεις για την ανάπτυξη των πετρελαιοπηγών του Καυκάσου και για την κατασκευή του μεγαλύτερου αγωγού μεταφοράς πετρελαίου, εκείνη την εποχή, μήκους 885 χιλιομέτρων, ο οποίος ολοκληρώθηκε το 1906 και ένωνε την πόλη του Baku στην Κασπία με την πόλη του Batumi στην Γεωργία. Η ανάπτυξη και η αύξηση της παραγωγής πετρελαίου έδωσε πνοή στην εταιρεία, η οποία έως το 1917 είχε αναβαθμίσει την παραγωγή της και εκτός από σωλήνες παρήγαγε σιδηροτροχιές, φύλλα χάλυβα και μηχανολογικά εξαρτήματα.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και η ανάγκη για εργατικό δυναμικό προκάλεσαν την συσσώρευση του πληθυσμού στην Μαριούπολη, με αποτέλεσμα η πόλη να γνωρίσει μια αύξηση πληθυσμού από τους 17.000 στους 31.100 κατοίκους την πενταετία από το 1892 στο 1897. Ο πληθυσμός συνέχισε να αυξάνεται και στην έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου αριθμούσε στους 54.000 κατοίκους. Οι πολεμικές επιχειρήσεις οδήγησαν στην αύξηση της παραγωγής των εργοστασίων κυρίως προϊόντων χάλυβα μέχρι την έναρξη των γεγονότων που προκάλεσαν την έναρξη του ρωσικού εμφύλιου πολέμου.

Η ανάδειξη της Μαριούπολης ως θεάτρου επιχειρήσεων μέχρι την αποχώρηση των δυνάμεων του κόμη Pyotr Nikolayevich Wrangel είχαν ως αποτέλεσμα την ύπαρξη εκατοντάδων νεκρών και την πρόκληση σημαντικών ζημιών στις δύο βιομηχανίες. Τον Απρίλιο του 1918 η περιοχή πέρασε υπό τον

έλεγχο των στρατευμάτων της Δημοκρατίας της Ουκρανίας, τα οποία προβήκανε σε διώξεις των πολιτικών τους αντιπάλων και ιδιαίτερα των Κοζάκων της περιοχής κατά την διάρκεια του 1919 – 1921.

Ο πληθυσμός της Μαριούπολης μειώθηκε στους 30.000 κατοίκους, ενώ με την επικράτηση των Μποσελβίκων οι ξένοι επενδυτές αποχώρησαν από τις εταιρείες, οι οποίες κρατικοποιήθηκαν. Το 1919 τα δύο εργοστάσια ενοποιήθηκαν σε ένα λαμβάνοντας την επωνυμία Illich προς τιμή του Λένιν. Παράλληλα στα τέλη της δεκαετίας 1920 πραγματοποιήθηκαν εργασίες αύξηση του εμπορικού δυναμικού του λιμανιού με την τοποθέτηση των πρώτων γερανών μεγάλου τονάζ, ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει στην μεγάλη εμπορική κίνηση.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

Ορόσημο για εταιρεία αποτέλεσε η 2 Φεβρουαρίου 1930, όποτε με απόφαση της προεδρίας της εθνικής οικονομίας του Ανώτατου Σοβιέτ ιδρύεται στην Μαριούπολη της Ουκρανίας το νέο εργοστάσιο κατασκευής χάλυβα Azonstal, στην αριστερή όχθη του ποταμού Kalmiius, ενώ η έναρξη της λειτουργίας της παραγωγής πραγματοποιήθηκε το 1933. Η κατασκευή του δεύτερου εργοστασίου προσέλκυσε πολλούς εργάτες, οι οποίοι έσπευσαν να δουλέψουν στις βιομηχανικές πόλεις για να γλιτώσουν από τα αποτελέσματα του λοιμού του 1932 -1933, προκαλώντας μια αύξηση του πληθυσμού της Μαριούπολης στους 227.000 κατοίκους.

Το 1935 συντελείται η πρώτη αναβάθμιση του εργοστασίου με την τοποθέτηση και την έναρξη της λειτουργίας του πρώτου ανακλινόμενου κλιβάνου ανοιχτής εστίας στην ΕΣΣΔ δυναμικότητας 250 τόνων. Η αναβάθμιση του εργοστασίου αναβάθμισε την Μαριούπολη και την κατέστησε το τρίτο βιομηχανικό κέντρο στην Ουκρανία. Μετά την αναβάθμιση το αρχικό εργοστάσιο συνέχισε να λειτουργεί παράγοντας κυρίως δευτερεύοντα προϊόντα. Μέχρι την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πόλεμου το εργοστάσιο αναβαθμιζόταν συνεχώς με την προσθήκη νέων μηχανημάτων, ενώ στα προϊόντα του περιλαμβάνονταν μια ευρεία γκάμα προϊόντων σιδήρου και χάλυβα, μεταξύ αυτών και θωράκιση για στρατιωτικές εφαρμογές.

Οι Σοβιετικοί για την άμεση μεταφορά του σιδηρομεταλλεύματος δημιούργησαν νέο λιμάνι και σιδηροδρομικό εμπορικό σταθμό πλησίον του εργοστασίου, συνδέοντας τα μεταξύ τους μέσω ενός εκτεταμένου δικτύου σιδηροτροχιών και στοών. Οι υποδομές αυτές λειτουργούν παράλληλα ως αμφίβιο και αντιαρματικό κώλυμα προσφέροντας κάλυψη στο εργοστάσιο από τα ανατολικά και τα νότια αντίστοιχα. Επιπλέον η παρουσία του ποταμού Kalmius με βάθος στα τέσσερα μέτρα και πλάτους 60 μέτρων στην περιοχή του εργοστασίου δυσκολεύει τις κινήσεις από τα δυτικά και τα βόρεια.

Η έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η ταχύτατη προέλαση των Γερμανών οδήγησε τους υπευθύνους να αποσυναρμολογήσουν μέρος του εξοπλισμού και να τον στείλουν στα Ουράλια.⁴⁴ Η παραγωγή του εργοστασίου σταμάτησε τον Οκτώβριο του 1941 με την πτώση της Μαριουπόλεως στις δυνάμεις του άξονα, μετά την ανατίναξη του συστήματος παραγωγής ατμού από δολιοφθορά των εργαζομένων, η οποία προκάλεσε σοβαρές ζημιές στους φούρνους. Οι Γερμανοί κατά την αποχώρησή τους τον Σεπτέμβριο του 1943 δεν μπόρεσαν να καταστρέψουν ολοκληρωτικά το εργοστάσιο, καθώς απαιτούσε μεγάλες ποσότητες εκρηκτικών, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος αυτού να παραμείνει άθικτο. Η αποχώρηση των Γερμανών άφησε μεγάλο μέρος της πόλης κατεστραμμένο, ενώ ο πληθυσμός είχε σημαντική μείωση και έφτασε να αριθμεί 85.000 κατοίκους.

Εικόνα 7 Το εργοστάσιο με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου
Πηγή Pinterest

Η επισκευή του εργοστασίου ξεκίνησε άμεσα μετά την απελευθέρωση της πόλης, με αποτέλεσμα η παραγωγή χάλυβα να έχει αποκατασταθεί στα

⁴⁴ Εκτιμάται ότι για την μετακίνηση του εξοπλισμού στα Ουράλια απαιτήθηκαν συνολικά 600 σιδηροδρομικοί συρμοί.

τέλη του 1949. Στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 πραγματοποιήθηκε σημαντική ανακατασκευή και επέκταση του εργοστασίου με την αναβάθμιση των φούρνων, ώστε να μπορούν να λειτουργούν με οξυγόνο σε μεγαλύτερες θερμοκρασίες, καθώς και στη παραγωγή προϊόντων χάλυβα με την μέθοδο θερμής και ψυχρής έλασης.

Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου το εργοστάσιο αναβαθμίστηκε και γιγαντώθηκε φτάνοντας εκτείνεται στα έντεκα τετραγωνικά χιλιόμετρα απασχολώντας 40.000 εργαζομένους, ενώ το κόστος της αναβάθμισης ξεπέρασε τα 292 εκατομμύρια ρούβλια. Το 1957 ξεκίνησε, υπό την καθοδήγηση Τσεχοσλοβάκων μηχανικών της εταιρείας Skoda, η κατασκευή μιας καινούριας τεράστιας υψικαμίνου με την ονομασία «3600» με σκοπό την κατασκευή χοντρών μεταλλικών πλακών⁴⁵, η οποία ολοκληρώθηκε το 1961. Η κατασκευή της υψικαμίνου αποτέλεσε ορόσημο για την ανάδειξη του εργοστασίου σε κύρια πολεμική βιομηχανία, με μεγάλο μέρος της παραγωγής να χρησιμοποιείται για την ναυπήγηση πολεμικών σκαφών του Σοβιετικού Ναυτικού από το ναυπηγείο Mykolaiv. Η ανάδειξη της βιομηχανίας προσέλκυσε νέους κατοίκους και εσωτερικούς μετανάστες ρωσικής καταγωγής εκτοξεύοντας τον πληθυσμό από 283.600 κατοίκους το 1959 σε 502.600 κατοίκους το 1979.⁴⁶

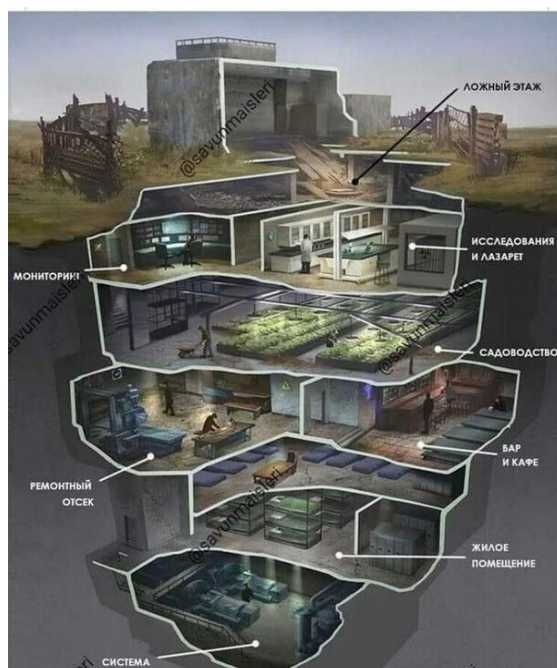
Οι Σοβιετικοί για την απρόσκοπτη λειτουργία του εργοστασίου και την γρήγορη μεταφορά των προϊόντων του, το πλαισίωσαν με ένα σύνολο υποδομών, δημιουργώντας το σύγχρονο δεδαλώδες βιομηχανικό συγκρότημα. Το εργοστάσιο εκτός τις υψικαμίνους περιλαμβάνει δεκατρία εργαστήρια παραγωγής μεταλλικών προϊόντων, συστήματα τροφοδοσία, ύδρευσης, αναβατόρια, σιδηροδρομικές γραμμές και βοηθητικά κτίρια, τα οποία ενώνονται με διάδρομους επικοινωνίας, που διατρέχουν εκατοντάδες χιλιόμετρα καλωδίων. Το σκηνικό αυτό δημιουργεί έναν λαβύρινθο ιδανικό για αμυντικές επιχειρήσεις.

Εκτός από την αναβάθμιση των υποδομών του εργοστασίου μέριμνα λήφθηκε και για την επιβιωσιμότητα του σε περίπτωση πολεμικής σύγκρουσης.

⁴⁵ Η υψικάμιнос αυτή έχει διαστάσεις πλοίου, ενώ τα καλούπια για την κατασκευή των μεταλλικών πλακών ζυγίζουν το καθένα περίπου 250 τόνους.

⁴⁶ Ο ρωσικός πληθυσμός της Μαριούπολης 35% σε αναλογία έφτασε να αριθμεί το 44,4%, ενώ οι Έλληνες μειώθηκαν από το 10,4% στο 4,3% με βάση την απογραφή του 2001

Η υπάρχουσα τοιχοποιία αυξήθηκε σε πάχος ενισχύθηκε με σκοπό να αντέχει άμεσα αεροπορικά πλήγματα, ενώ τοποθετήθηκαν βαριές σιδερένιες θύρες πυροπροστασίας μεταξύ των τμημάτων του εργοστασίου. Οι νέες προδιαγραφές κατασκευής περιλάμβαναν την ικανότητα συνέχισης της λειτουργίας του εργοστασίου ακόμα και σε περίπτωση πυρηνικού πολέμου, για τον λόγο αυτό κατασκευάστηκαν υπόγεια καταφύγια σε βάθος έξι ορόφων κάτω από την επιφάνεια του εδάφους καθώς και τούνελ διαφυγής για την προστασία των εργαζομένων και των οικογενειών αυτών.

Εικόνα 8 Σχηματική απεικόνιση των υπόγειων καταφύγιων του εργοστασίου
Πηγή: Dailypost.gr

Μετά την διάσπαση της Σοβιετικής Ενώσεως το 1991, το εργοστάσιο περιήλθε στην κατοχή της Ουκρανικής κυβερνήσεως, ενώ το 1996 ξεκίνησε η διαδικασία ιδιωτικοποίησης του με την εταιρεία Metinvest B.V, Metinvest International να αποκτά το εργοστάσιο. Το 2005 το εργοστάσιο αναβαθμίστηκε με την παραγωγή να ανέρχεται στους 5906 εκατομμύρια τόνους ατσάλι. Η εταιρεία Metinvest εκτός από το εργοστάσιο Azovstal στην περιοχή διαθέτει την ιδιοκτησία των ορυχείων Komsomol, εταιρείες επισκευής μηχανών στην περιφέρεια Cherkasy, μιας εταιρείας κατασκευής χημικών προϊόντων την Ilyich-

Pharm στην ευρύτερη περιοχή του εργοστασίου⁴⁷, ενώ της ανήκει το τοπικό τηλεοπτικό δίκτυο MVT και το διεθνές αεροδρόμιο Μαριούπολης. (Adam Taylor, Niha Masih , 2022)

Εικόνα 90 επιβλητικός όγκος του εργοστασίου, όπως φαίνεται το βράδυ.
Πηγή Min.news

Στις 13 Απριλίου 2014 ρωσόφωνοι αυτονομιστές απέκτησαν τον έλεγχο του μεγαλύτερου της πόλης της Μαριούπολης, με τους Ουκρανούς υπερασπιστές της πόλεως να παραμένουν οχυρωμένοι στα βιομηχανικά συγκροτήματα, με κύριο το Azonstal, τα οποία αποτέλεσαν τα κύρια στηρίγματα άμυνας. Στις 13 Ιουνίου 2014 τμήματα των ουκρανικών ταγμάτων εθελοντών⁴⁸ απώθησαν τους ρωσόφωνους αυτονομιστές απελευθερώνοντας μετά από πολιορκία τριών μηνών τους υπερασπιστές της πόλεως. Μετά την κατάπαυση του πυρός η Ουκρανική κυβέρνηση αντιλαμβανόμενη την αξία του εργοστασίου ως σημείου στηρίγματος, έσπευσε να ανακαινίσει τα καταφύγια και να αποθηκεύσει εφόδια για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών και των μαχητών σε περίπτωση πολέμου.

Η κατάληψη των Στενών του Κερτς από τους Ρώσους προκάλεσαν συνθήκες θαλάσσιου αποκλεισμού στα ουκρανικά λιμάνια της Θάλασσας του Αζοφ, ενώ σημειώθηκαν μεγάλες καθυστερήσεις στην μεταφορά των προϊόντων από τους διεθνείς θαλάσσιους μεταφορείς, οδηγώντας στον

⁴⁷ Η παρουσία της εταιρείας κατασκευής χημικών στους χώρους του εργοστασίου αποτέλεσε το πρόσχημα για την ρωσική κατηγορία για την ανάπτυξη χημικών όπλων από τους Ουκρανούς στο Azonstal.

⁴⁸ Τα τάγματα απέκτησαν την τιμητική ονομασία «Τάγματα του Αζόφ» λόγω της συνεισφοράς τους στην διατήρηση των ουκρανικών παραλιών της ομώνυμης θάλασσας.

σταδιακό μαρασμό του εμπορικού λιμανιού της Μαριούπολης. Ο οργανισμός αναγκάστηκε να κηρύξει πτώχευση αναγκάζοντας τις μεταφορές προϊόντων να πραγματοποιούνται με χερσαία μέσα σε άλλα λιμάνια της Ουκρανίας. (Stebelsky, 2022)

Το εργοστάσιο επανήλθε στην επικαιρότητα το 2018 και το 2019 μετά από ένα ντοκιμαντέρ του National Geographic, στο οποίο η Μαριούπολη περιγραφόταν ως μια από τις πιο μολυσμένες περιοχές της Ουκρανίας, με αποτέλεσμα την έναρξη διαμαρτυριών με σκοπό την λήψη μέτρων για τον περιορισμό της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Στα μέσα του 2021 η εταιρία ξεκίνησε τις συνομιλίες με τον ιταλικό όμιλο Danieli για την προμήθεια μιας νέας εγκατάστασης παραγωγής χάλυβα ψυχρής έλασης με γαλβανισμένη και έγχρωμη επίστρωση συνολικής αξίας ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων, με την επένδυση να μην προλάβει να υλοποιηθεί λόγω της αύξησης της ρωσο-ουκρανικής έντασης. Με την έναρξη των ενόπλων συγκρούσεων⁴⁹ στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 πλήθος αμάχων και μαχητών έσπευσε να βρει ασφάλεια στα καταφύγια του εργοστασίου σηματοδοτώντας μια καινούργια σελίδα για την ιστορία του εργοστασίου

ΡΩΣΙΚΗ «ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ»

Τις δύο πρώτες ημέρες από την έναρξη της ένοπλης αντιπαράθεσης οι εργάτες του Azonstal απασχολήθηκαν με τον τερματισμό της παραγωγής χάλυβα και στην συνέχεια για την απομάκρυνση των επικίνδυνων υλικών και ουσιών κυρίως αμμωνίας⁵⁰ σε ασφαλείς τοποθεσίες. Η απομάκρυνση χαρακτηρίστηκε επείγουσας προτεραιότητας για την αποφυγή δημιουργίας δηλητηριώδους νέφους σε περίπτωση πλήγματος των δεξαμενών αποθήκευσης της. Το εργοστάσιο συνέχισε να λειτουργεί παράγοντας τσιμεντένια εμπόδια και σιδερένιους αντιαρματικούς εχίνους, οι οποίοι μεταφέρονταν σε διάφορα σημεία της πόλεως ενισχύοντας την άμυνα της. Το εργοστάσιο με την έναρξη της ένοπλης αντιπαράθεσης αποτέλεσε στόχο

⁴⁹ Οι Ρώσοι την χαρακτηρίζουν «ειδική επιχείρηση», ενώ οι Ουκρανοί εισβολή.

⁵⁰ Η σύγχρονη βιομηχανία ατσαλιού χρησιμοποιεί ποσότητες αμμωνίας με σκοπό απορρόφηση περισσότερων μορίων άνθρακα από τον σίδηρο για την παραγωγή πιο ανθεκτικών προϊόντων ατσαλιού και για την δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα με σκοπό την παραγωγή λιπασμάτων.

πυραυλικών επιθέσεων και έντονο βομβαρδισμό, με αποτέλεσμα οι εργάτες να αναγκαστούν να διακόψουν πλήρως τις εργασίες τους και να μετακινηθούν στα υπόγεια του. Με την πλήρη διακοπή του εργοστασίου τα μεγάλα φορτηγά που χρησιμοποιούνταν για την μεταφορά πρώτων υλών αποστάλθηκαν σε κύριες διασταυρώσεις και οδικούς άξονες για να παρεμποδίσουν την χρήση τους από τις ρωσικές δυνάμεις.

Με την έναρξη των επιχειρήσεων περίπου 2.000 Ουκρανοί στρατιώτες της 36^{ης} ταξιαρχίας πεζοναυτών μαζί με εκατοντάδες πολιτοφύλακες, εργαζομένους και μέλη του συντάγματος του Αζόφ έσπευσαν να υπερασπιστούν την πόλη, υποχωρώντας αργά προς το συγκρότημα του εργοστασίου. Παράλληλα λόγω των σφοδρών βομβαρδισμών του οικοδομικού ιστού της πόλης 1.000 περίπου πολίτες ηλικιωμένοι, γυναίκες και παιδιά κατέφυγαν στα υπόγεια του εργοστασίου αναζητώντας προστασία. Η αργή προώθηση των Σοβιετικών δυνάμεων στην Μαριούπολη και η αδυναμία τους να καταλάβουν σε μικρό χρονικό διάστημα την πόλη είχαν ως αποτέλεσμα την έναρξη ενός αγώνα για τον ολοκληρωτικό έλεγχο αυτής, ο οποίος διαρκεί άνω των πενήντα ημερών. (Marc Champion, Daryna Krasnolutska, 2022)

Η υπεροπλία των Ρώσων και η αδυναμία των Ουκρανών να μεταφέρουν ενισχύσεις και να διασπάσουν τον πολιορκητικό κλοιό της πόλεως, είχαν ως αποτέλεσμα την διαρκή συρρίκνωση της περιοχής που βρισκόταν υπό τον έλεγχο των Ουκρανών, η οποία περιορίστηκε στην περιοχή του εργοστασίου και σε μια μικρή περιοχή αστικού ιστού στα δυτικά της πόλεως. Ενώ η τελευταία επικοινωνία των μαχητών του εργοστασίου με τον «έξω» κόσμο πραγματοποιήθηκε στις 5 Απριλίου με την άφιξη δύο ουκρανικών ελικοπτέρων στο λιμάνι του εργοστασίου, τα οποία καταρρίφθηκαν με την αποχώρησή τους.⁵¹ Η ουκρανική πλευρά μετά την απώλεια των ελικοπτέρων στην πρώτη αποστολή τους δεν αποπειράθηκε να πραγματοποιήσει άλλη αποστολή, με αποτέλεσμα την εμφάνιση των πρώτων ελλείψεων κυρίως σε φάρμακα, τρόφιμα και πυρομαχικά στους μαχητές. (Daily Post.gr, 2022)

⁵¹ Τα δύο ελικόπτερα εκτιμάται ότι μετέφεραν εφόδια στους μαχητές, ενώ οι ρωσικές πηγές υποστηρίζουν ότι μετέβηκαν για την απομάκρυνση σημαίνοντα στελεχών του τάγματος του Αζον από το εργοστάσιο.

Οι ρωσικές δυνάμεις αντιλαμβανόμενες τις ελλείψεις των Ουκρανών και τις δυσκολίες που έχει η βίαιη κατάληψη του εργοστασίου προσπάθησαν με συνεχείς εκκλήσεις να πείσουν τις ουκρανικές δυνάμεις να παραδοθούν προσφέροντας εγγυήσεις για την ασφάλεια και την μεταφορά τους σε ουκρανικά εδάφη. Κατά την διάρκεια των συνομιλιών οι Ρώσοι έσπευσαν να μεταφέρουν στην Μαριούπολη τα αυτοκινούμενα συστήματα όλμων 240χιλ 2S4 Tyurpan, τα οποία εκτοξεύουν βλήματα καθοδηγούμενα με συστήματα laser ικανά να πετύχουν διάτρηση σκληρών στόχων και συστήματα πολλαπλών εκτοξευτών ρουκετών Grad, τα οποία διαθέτουν την δυνατότητα εκτόξευσης των εμπρηστικών ρουκετών 9M22S. (Jason Abbruzzese, Mithil Aggarwal, 20)

Η άρνηση των μαχητών σηματοδότησε την έναρξη ενός σφοδρού βομβαρδισμού, ο οποίος κατάστρεψε μεγάλο μέρος των επιφανειακών εγκαταστάσεων μπλοκάροντας τις εισόδους των υπόγειων στοών και των αεραγωγών εξαερισμού, ενώ οι εμπρηστικές ρουκέτες κατέκαυσαν μεγάλο μέρος του επιφανειακού εξοπλισμού. Οι ζημιές που έγιναν στο εργοστάσιο κυρίως στο σύστημα του εξαερισμού εκτιμάται, ότι εμποδίζουν τους μαχητές στο να μεταβαίνουν στα βαθύτερα υπόγεια του εργοστασίου, λόγω υψηλής συγκεντρώσεως αναθυμιάσεων. Επιπλέον η αναμενόμενη αύξηση της θερμοκρασίας στα χαμηλότερα υπόγεια καθιστούσε δύσκολη την διαβίωση των μαχητών εξαναγκάζοντας τους να καταναλώνουν περισσότερα από τα εφόδια νερού που διέθεταν. Οι δραματικές συνθήκες διαβίωσης σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό τραυματιών, άνω των 500 μαχητών, ανάγκασαν τον επικεφαλής της ουκρανικής 36^{ης} ταξιαρχίας πεζοναυτών Ταγματάρχη Serhiy Volyna να απευθύνει έκκληση στην διεθνή κοινότητα για την απομάκρυνση των αμάχων. (Michael Schwartz, Cora Engelbrecht and Andrew E. K, 2022)

Η διστακτικότητά των ρωσικών δυνάμεων για άμεση επίθεση στο εργοστάσιο οφείλονταν κυρίως στους κάτωθι λόγους:

1. Ο αμυντικός αγώνας εντός κατοικημένων περιοχών ευνοεί τον αμυνόμενο και εξαναγκάζει τον επιτιθέμενο να δαπανήσει πολλούς πόρους και μέσα για την εκδήλωση επιθέσεως εντός αυτού. Η εκδήλωση άμεσης επίθεσης εναντίον του εργοστασίου θα προκαλούσε πολλές απώλειες στις ρωσικές

δυνάμεις, ενώ θα δέσμευε επιπρόσθετες δυνάμεις που είναι αναγκαίες για την προέλαση προς τα δυτικά.

2. Τα σχέδια του εργοστασίου ήταν σίγουρα γνωστά στους Ρώσους, αλλά ο βομβαρδισμός του εργοστασίου είχε μεταβάλλει το περιβάλλον, με αποτέλεσμα να ήταν αναγκαίος νέος σχεδιασμός για την υλοποίηση της επιθέσεως, ο οποίος απαιτούσε έγκυρες πληροφορίες από τις συνθήκες που επικρατούν εντός του εργοστασίου. Επιπρόσθετα το σύστημα των τούνελ του εργοστασίου εκτιμάται ότι είχαν μεταβληθεί από τους Ουκρανούς με την τοποθέτηση εμποδίων και το μπλοκάρισμα ορισμένων στοών. Οι Ρώσοι μην διαθέτοντας πληροφορίες για το νέο σύστημα θα συναντούσαν επιπλέον δυσκολίες για την χαρτογράφηση του και την εξουδετέρωση των αμυνόμενων μαχητών.

3. Ο βομβαρδισμός του εργοστασίου εκτός από τις καταστροφές που προκάλεσε έχει δημιουργήσει μεγάλους σωρούς από συντρίμια, τα οποία εμπόδιζαν την είσοδο και την χρήση των τεθρακισμένων εντός του εργοστασίου εξαναγκάζοντας τις δυνάμεις εισβολής σε αγώνα πεζικού. Τα συντρίμια δημιουργούν άριστες θέσεις απόκρυψης ελεύθερων σκοπευτών καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη την κίνηση των μαχητών εντός του εργοστασίου. Οι συνθήκες αυτές προσομοιάζουν τον αγώνα που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι Γερμανοί στο Στάλινγκραντ, του οποίου οι Ρώσοι γνωρίζουν τις δυσκολίες του, έχοντας τον εντάξει στα επιχειρησιακά δόγματα τους.

4. Οι προδιαγραφές κατασκευής των καταφυγίων του εργοστασίου αφορούσαν την ικανότητα επιβίωσης του σε περίπτωση πλήγματος, με αποτέλεσμα πολλές από τις υπάρχουσες δομές να μπορούν να αντέξουν τον ισχυρό βομβαρδισμό. Επιπρόσθετα η ύπαρξη βαρέως τύπου θυρών ασφαλείας στα καταφύγια καθιστούσαν δύσκολη την καταστροφή τους, η οποία θα απαιτούσε πολλά εκρηκτικά για να πραγματοποιηθεί, ενώ τα αποτελέσματα τους επί του στόχου θα ήταν αμφίβολα.

Ο χρόνος τελικά επέδρασε υπέρ των Ρώσων οι ουκρανικές δυνάμεις, έχοντας εξαντλήσει τα εφόδια τους και μην διαθέτοντας καμία δυνατότητα επικοινωνίας αναγκάστηκαν στις 16 Μαΐου μετά από πολιορκία ογδόντα δύο

ημερών να παραδοθούν κατόπιν συμφωνίας για την ασφαλή μεταφορά των μαχητών στις ουκρανικές γραμμές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το θάρρος και η στωικότητα των αγωνιστών στο αποκλεισμένο εργοστάσιο ήταν αναμφισβήτητα και μπορούν να συγκριθούν με τις αντίστοιχες αρετές των υπερασπιστών των εργοστασίων του Στάλινγκραντ. Ο χρόνος και οι ελλείψεις εφοδίων των Ουκρανών υπερασπιστών αποτέλεσαν τους κύριους παράγοντες που οδήγησαν στην παράδοση των υπερασπιστών. Ο αγώνας στο Azofstal κατέδειξε για άλλη μια φορά τις δυσκολίες του αγώνα σε κατοικημένους τόπους και στα οχυρωμένα βιομηχανικά συγκροτήματα, καταδεικνύοντας τον χρόνο ως τον κύριο παράγοντα που λειτουργεί υπέρ των πολιορκητών. Αποτελεί δεδομένο ότι η μάχη θα αποτελέσει πεδίο εξαγωγής συμπερασμάτων, τα οποία θα επηρεάσουν τον τρόπο σχεδιασμού ανάλογων επιχειρήσεων.

ΤΑ ΟΠΛΑ ΠΟΥ ΕΠΕΔΡΑΣΑΝ ΚΑΤΑΛΛΗΤΙΚΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ

Ο ΟΛΜΟΣ 2S4 ΤΥΥΛΡΑΝ

Ο αυτοκινούμενος όλμος 2S4 Tyulpan (Τουλίπα) αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 ως εξέλιξη του ρυμουλκούμενου όλμου M-240 των 240χιλ., με το πρώτο πρωτότυπο να ολοκληρώνεται το 1969. Το σύστημα τέθηκε σε υπηρεσία στον Σοβιετικό Στρατό το 1971 έχοντας ως κύρια αποστολή την καταστροφή πόλεων, ενώ η κατασκευή ολοκληρώθηκε με την παραγωγή 450 μονάδων. Το 2S4 μπορεί να εκτοξεύσει όλα τα βλήματα που αναπτύχθηκαν για το M-240, συμπεριλαμβανομένου βλημάτων Υψηλού Εκρηκτικού (High Explosive - HE), εναντίον τεθωρακισμένων στόχων και χημικών λευκού φωσφόρου και καπνογόνων, ενώ έχουν αναπτυχθεί και βλήματα καθοδηγούμενα με λείζερ. Ένα τυπικό κέλυφος HE ζυγίζει 130 κιλά και έχει μέγιστη εμβέλεια 9,6 χλμ., ενώ το μέγιστο βεληνεκές πυρός μπορεί να αυξηθεί στα 19 χλμ με βλήματα πυραυλική υποβοήθησης.

Το σύστημα έλαβε δράση στις επιχειρήσεις των Ρώσων στο Αφγανιστάν και στην Τσετσενία, με περιορισμένα αποτελεσματικότητα λόγω κυρίως του μικρού βεληνεκούς του, γεγονός που συντέλεσε στην σταδιακή απόσυρση του. Έως το 2018 ο ρωσικός στρατός διέθετε μόλις 40 συστήματα σε υπηρεσία με

άλλα 390 διατηρήθηκαν σε αποθήκευση. Με την έναρξη των επιχειρήσεων οι ρωσικές δυνάμεις μετέφεραν το σύνολο των συστημάτων στην Μαριούπολη και τα χρησιμοποιούν κατά την πολιορκία του Azovstal στην οποία το μικρό βεληνεκές του συστήματος δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιβίωση του.

Εικόνα 10 όλμος ΤΥΟΡΛΑΝ
Πηγή defencepoint.gr

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ MLRS GRAD

Το σύστημα πολλαπλού εκτοξευτή πυραύλων BM-21 των 122 χιλ τέθηκε σε υπηρεσία στον Σοβιετικό Στρατό το 1963 για να αντικαταστήσει το παλιό σύστημα BM-14 των 140 χιλ. Το όχημα εκτόξευσης εδράζεται στο σασί του φορτηγού 6x6 Ural-375D, περιλαμβάνοντας μια συστοιχία 40 σωλήνων εκτόξευσης διατεταγμένων σε ορθογώνιο σχήμα. Το σύστημα αποτελείται από τριμελές πλήρωμα και μπορεί να τεθεί σε θέση βολής εντός τριών λεπτών εκτοξεύοντας 40 πυραύλους εντός 20 δευτερολέπτων, μεμονωμένα ή σε μικρές ομάδες. Το σύστημα επιχειρεί μαζί με το φορτηγό ανεφοδιασμού 9Τ254, το οποίο μεταφέρει 60 πυραύλους, ενώ ο ανεφοδιασμός πραγματοποιείται χειροκίνητα εντός 10 λεπτών.

Κάθε πύραυλος έχει μήκος 2,87 μέτρων και περιστρέφεται αργά κατά την εκτόξευση του, η οποία μαζί με τη σταθεροποίηση που του προσφέρουν τα πρωτεύοντα πτερύγια τον κρατούν στην πορεία του. Οι πύραυλοι διαθέτουν κεφαλές υψηλού εκρηκτικού κατακερματισμού, εμπρηστικές ή χημικές κεφαλές και βεληνεκές που ανέρχεται στα 20 χλμ (12 μίλια). Οι νεότερες εκδόσεις των πύραυλων διαθέτουν κεφαλές ισχυρής έκρηξης και μπορούν να μεταφέρουν βομβίδια κατά προσωπικού ή αντιαρματικά, ενώ διαθέτουν αυξημένο βεληνεκές

που ξεπερνά τα 30 χλμ (19 μίλια). Οι κεφαλές ζυγίζουν περίπου 20 κιλά με το βάρος τους να διαφοροποιείται ανάλογα με τον τύπο.

Εικόνα 11 MLRGS GRAD
Πηγή informnapalm.org

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Ο πόλεμος της Ρωσίας με την Ουκρανία ξεκίνησε ως ένας κλασικός πόλεμος με την εμπλοκή των χερσαίων δυνάμεων σε χερσαίες επιχειρήσεις. Η εξέλιξη όμως των επιχειρήσεων κατατάσσει την σύγκρουση σε ένα νέο επίπεδο που αποτελεί αντικείμενο ενδελεχούς μελέτης και αξιοποίησης των διδαγμάτων που θα προκύψουν από το σύνολο των ενόπλων δυνάμεων των προηγμένων χωρών. Από τους πρώτους μήνες διεξαγωγής του πολέμου έχουν προκύψει τα εξής συμπεράσματα:

1. Η χρήση των συμβατικών δυνάμεων τείνει να μειώνεται και να αυξάνεται η χρήση των μισθοφορικών ομάδων και των παραστρατιωτικών ιδίως εντός των κατοικημένων τόπων, στους οποίους το επίπεδο των απωλειών παραμένει ιδιαίτερα υψηλό. Η χρησιμοποίηση όμως των ομάδων αυτών αυξάνει τα εγκλήματα πολέμου, καθώς οι μισθοφόροι δεν είναι διατεθειμένοι να ακολουθήσουν και να συμμορφωθούν με το διεθνές δίκαιο.

2. Η χρήση απαγορευμένων οπλικών συστημάτων και πυρομαχικών, ενώ απαγορεύεται από τις διεθνείς συμβάσεις έχει επανέλθει στο προσκήνιο με αποτέλεσμα οι εν λόγω συνθήκες να αποτελούν πλέον «κενό χαρτί» στις μελλοντικές εξελίξεις. Εκτιμάται ότι ο πόλεμος θα επιστρέψει στο παλιό του απάνθρωπο πρόσωπο, ενώ οι άμαχοι θα αποτελέσουν ξανά πεδίο αντεκδίκησης και στόχο μεταξύ των αντιμαχόμενων, ώστε να εξαναγκάσουν τον αντίπαλο τους σε παράδοση.

3. Η απειλή χρήσης πυρηνικών όπλων αν και αποτελούσε «ταμπού» μετά τον ψυχρό πόλεμο, πλέον μετά τις συνεχείς δηλώσεις περί χρησιμοποίησης τους έχει γίνει υπαρκτή. Σε περίπτωση δε χρήσης τακτικών πυρηνικών όπλων από τους Ρώσους, εκτιμάται ότι η ανθρωπότητα θα οδηγηθεί σε «ανεξερεύνητα μονοπάτια», καθώς το σύνολο των χωρών θα προσπαθήσουν να αποκτήσουν πυρηνικά οπλικά συστήματα. Ο κύριος δε στόχος των όπλων εκτιμάται ότι θα αποτελέσουν οι κατοικημένοι τόποι, ώστε αφενός μεν να πάψουν να αποτελούν κωλύματα, αφετέρου δε το πλήγμα επί

αυτών θα χρησιμοποιηθεί ως αντεκδίκηση έναντι εχθρικών επιτυχιών στο πεδίο της μάχης.

4. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει καταστήσει ουτοπική την προστασία των προσωπικών δεδομένων, τα οποία αποτελούν στόχο του εχθρού. Εκτιμάται ότι σε μελλοντικές διαμάχες τα προσωπικά δεδομένα των χρηστών θα αποκτήσουν περισσότερη στρατιωτική χρήση, με σκοπό την επίτευξη κύριου πλήγματος στο προσωπικό που μάχεται ή υποστηρίζει τα ένοπλα τμήματα. Επιπρόσθετα καταδεικνύεται το νομικό κενό που υπάρχει στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, τα οποία θα πρέπει να θωρακιστούν πίσω από το διεθνές δίκαιο.

5. Η χρήση των αυτόνομων συστημάτων οδηγεί στην αλλαγή των τρόπων μάχης μεταξύ των δύο στρατών, καθώς οι στρατοί ανταλλάσσουν πλήγματα χωρίς να εμπλέκεται άμεσα ο ανθρώπινος παράγοντας. Η ολοένα αυξημένη εμπλοκή τέτοιων συστημάτων προκαλεί ερωτήματα, καθώς αυξάνει τον κίνδυνο ο πόλεμος να γίνει απάνθρωπος και κατευθυνόμενος από μακριά με ολέθριες συνέπειες για τον άμαχο πληθυσμό. Επιπλέον η εξειδικευμένη απόκτηση τέτοιων μηχανημάτων από τις μεγάλες μόνο δυνάμεις κυρίως λόγω του μεγάλου οικονομικού τους κόστους, δημιουργεί αισθήματα φοβίας στις μικρότερες χώρες, οι οποίες μην έχοντας να αντιτάξουν αντίστοιχη τεχνολογία θα οδηγηθούν στην υιοθέτηση ασύμμετρων – υβριδικών μεθόδων, οι οποίες διαθέτουν ευρύ πεδίο εφαρμογής στους κατοικημένους τόπους, με κύριο την ανάπτυξη αντάρτικου πόλεων.

6. Η χρησιμοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης για την συλλογή προσωπικών δεδομένων έχει οδηγήσει στην υιοθέτηση τεχνικών συλλογής και διαφύλαξης πληροφοριών. Θεωρείται βέβαιο ότι με την επαύριον του πολέμου η βάση αυτή δεδομένων θα χρησιμεύσει ως εγχειρίδιο για μελλοντική ανάπτυξη νέων τεχνολογιών άμυνας και ασφάλειας. Παράλληλα τίθεται και το ανθρωπιστικό ζήτημα της χρήσης αυτής της βάσης δεδομένων για την διαδικασία στοχοποίησης και της προστασίας των αμάχων.

7. Για την στήριξη της καθημερινότητας του άμαχου πληθυσμού χρειάζεται η τροφοδοσία αυτού με επαρκή ενέργεια, καθώς αυτή αποτελεί ένα

αγαθό στο οποίο βασίζεται ο σύγχρονος τρόπος ζωής⁵². Τα πλήγματα των Ρώσων στα εργοστάσια παραγωγής ενέργειας και η αποστέρηση της από το σύνολο του αμάχου πληθυσμού, αναμένεται να δημιουργήσει νέα караβάνια προσφύγων, οι οποίοι μην μπορώντας να εξασφαλίσουν εντός των πόλεων τα αναγκαία αγαθά θα μετακινηθούν προς νέες περιοχές. Επιπρόσθετα η μείωση των παροχών ενέργειας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζει ήδη τη διαβίωση των κατοίκων, ενώ οι «στρατιές» των δυσारेστημένων και των νεόπτωχων συνεχώς αυξάνονται διογκώνοντας τα μίσση και την κοινωνική σύγκρουση. Θεωρείται βέβαιο ότι σε μελλοντικές συρράξεις η αποστέρηση ενέργειας με οποιοδήποτε μέσο θα αποτελεί ένα από τα κύρια όπλα των αντιτιθέμενων, ώστε να επηρεάσουν την κοινή γνώμη προκαλώντας αστάθεια στα μεγάλα αστικά κέντρα.

8. Οι κυβερνοεπιθέσεις τείνουν να γίνουν παράγοντες ισχύος σε όλες τις συγκρούσεις. Οι στρατιές των «χάκερς» έχει αποδειχθεί ότι αποτελούν σχετικά φτηνές λύσεις, πίσω από τις οποίες μπορεί να κρυφτεί ο επιτιθέμενος για να προσβάλει τον αμυνόμενο χωρίς ωστόσο να διαφαίνεται η ταυτότητα του. Η πολυπλοκότητα δε των σύγχρονων επιχειρήσεων και οι ανάγκες των σύγχρονων μεγάλων επιτελείων σε υποστήριξη πληροφορικής, τα έχουν καταστήσει ογκώδη συγκροτήματα τόσο σε μέγεθος, όσο και σε προσωπικό, ενώ έχουν γίνει δέσμια της ύπαρξης τους σε συγκεκριμένους χώρους στους οποίους διασυνδέονται όλοι αυτοί οι ηλεκτρονικοί κόμβοι. Η ιδιαιτερότητα αυτή και οι ανάγκες υποστήριξης κυρίως από ηλεκτρική ισχύ και διοικητική μέριμνα τα αναγκάζουν να μην μετακινούνται άμεσα σε πολεμικές θέσεις παραμένοντας εντός των πόλεων σε συγκεκριμένους υπόγειους χώρους. Η τακτική αυτή όμως προκαλεί τον αντίπαλο να τα πλήξει αυξάνοντας τις απώλειες σε άμαχο πληθυσμό.

9. Ο τομέας του διαστήματος ενώ κάποτε αποτελούσε προνόμιο των λίγων και των ισχυρών έχει γίνει πεδίο εκμετάλλευσης όλων των χωρών, οι οποίες προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε αυτόν. Το σύνολο των δορυφόρων σε τροχιά αποτελεί πρόκληση για την εξουδετέρωση και την

⁵² Ακόμα και τα τρόφιμα χρειάζονται ψυγεία για να διατηρηθούν.

καταστροφή τους από κάποιον αντιμαχόμενο⁵³. Το γεγονός αυτό πέρα από το ότι θα γεμίσει με θραύσματα τον διαστημικό χώρο κάνοντας τον αναξιοποίητο θα προκαλέσει και κατάρρευση των συστημάτων επικοινωνιών όλων των τομέων της σύγχρονης κοινωνίας οδηγώντας με μαθηματική ακρίβεια στην έλλειψη επικοινωνίας με την κεντρική εξουσία και στην αναρχία.

10. Η εμπλοκή των ιδιωτικών εταιρειών στην Ουκρανία κατέδειξε ότι ο πόλεμος και η ανάπτυξη οπλικών συστημάτων δεν αποτελεί κρατικό προνόμιο, αλλά πεδίο δόξης λαμπρό για όλες τις ιδιωτικές εταιρείες. Η εμπλοκή της «spaceX» όχι με κρατική παρέμβαση αλλά κατόπιν πρωτοβουλίας του προέδρου της Έλον Μασκ κατέδειξε την μετάβαση αυτής της λεπτής κόκκινης γραμμής. Θεωρείται σίγουρο ότι σε μελλοντικές διαμάχες οι ιδιωτικές εταιρείες θα διεκδικήσουν μεγαλύτερο πεδίο εμπλοκής, ενώ οι πόλεμοι θα τείνουν να γίνονται ιδιωτικοί. Η διαφοροποίηση αυτή θα συμπεριλάβει και τον άμαχο πληθυσμό, καθώς θα αποτελέσει στόχο από αυτές, αφού τα πλήγματα που θα μπορούν να επιφέρουν θα είναι κυρίως χαμηλής ισχύος (χωρίς την χρησιμοποίηση όπλων), με αντίστοιχη όμως έκφανση στον κοινωνικό ιστό.

11. Ο οικονομικός πόλεμος έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα για την κοινωνική ευημερία των πολιτών. Η φιλελευθερισμός της οικονομίας δεν θεωρείται δεδομένος, καθώς η αύξηση των επιπτώσεων του οικονομικού πολέμου προκαλεί τον κρατικό παρεμβατισμό, ενισχύοντας τις συγκρουσιακές τάσεις στους κόλπους της κοινωνίας. Τα κράτη επεμβαίνοντας ολοένα και περισσότερο για την στήριξη των ευπαθών ομάδων και λοιπών κοινωνικών στρωμάτων εκτιμάται ότι θα αναγκαστούν να ξεπεράσουν τους προϋπολογισμούς τους, με αποτέλεσμα την εναποθήκευση του μέλλοντος των γενεών που θα ακολουθήσουν. Τα προβλήματα αυτά εκτιμάται ότι θα προκαλέσουν κοινωνικές αναταραχές και συγκρούσεις εντός των πόλεων δημιουργώντας ένα νέο πεδίο στον αγώνα εντός των κατοικημένων τόπων της αντιμετώπισης των κοινωνικών κινημάτων κατά την διάρκεια των επιχειρήσεων.

⁵³ Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι δορυφόροι έχουν γίνει πολλοί μικροί σε μέγεθος, ενώ η πτήση τους δεν πραγματοποιείται ανεξάρτητα, καθώς αυτοί δημιουργούν σμήνη δορυφόρων.

12. Τέλος κατά την μελέτη της περιπτωσιολογικής περίπτωσης του εργοστασίου Αζοφσταλ καταδείχθηκε η ανάγκη ύπαρξης ισχυρών κέντρων αντιστάσεως σε περιβάλλον κατοικημένων τόπων ή σε μεγάλα εργοστάσια πλήρως εφοδιασμένων για επιχειρήσεις. Τα κέντρα αυτά μπορούν να αποτελέσουν πολλαπλασιαστές ισχύος, καθώς η διαμόρφωση τους εμποδίζει τον εχθρό να εμπλέξει μεγάλες μονάδες μαζικά προκαλώντας του σταδιακή φθορά, ενώ παράλληλα η ύπαρξη μεγάλων καταφυγίων εξασφαλίζει την επιβίωση τόσο των μαχητών, όσο και άμαχου πληθυσμού, ο οποίος δεν θα προλάβει να απομακρυνθεί εγκαίρως από την περιοχή των επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα τυχόν κατάληψη τους για λόγους γοήτρου ή για λόγους μη παράκαμψης τους θα έχει επιφέρει μεγάλο χρονικό κόστος, γεγονός που εξυπηρετεί τον αμυνόμενο.

Πλέον των ανωτέρω συμπερασμάτων από την εμπλοκή της Τουρκίας στις περιφερειακές της διενέξεις, καθώς και ενεργό εμπλοκή της στην διένεξη της Ρωσίας με την Ουκρανία προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις αναφορικά με τον εκτιμώμενο τρόπο δράσης της σε περίπτωση ελληνοτουρκικής σύγκρουσης:

1. Η Τουρκία έχοντας υποστηρίξει τις επιχειρήσεις των ενόπλων δυνάμεων των Αζέρων και των Ουκρανών προσφέροντας UAV έχει εξελίξει το δόγμα των επιχειρήσεων της, ενώ επιπλέον έχει βελτιώσει τις δυνατότητες τους. Εκτιμάται ότι σε περίπτωση σύγκρουσης η Τουρκία θα χρησιμοποιήσει τα εν λόγω οπλικά συστήματα μαζικά για να προσβάλλει εκτός από ένοπλες δυνάμεις το σύνολο των υποδομών, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων βρίσκεται εντός κατοικημένων τόπων. Επιπρόσθετα η συνεχιζόμενη τουρκική παραβατικότητα με πτήσεις εντός του FIR Αθηνών, στην οποία εκτός από τουρκικά μαχητικά συμμετέχουν και UAV έχει ως αποτέλεσμα οι Τούρκοι χειριστές να εκπαιδεύονται καθημερινά στην πτήση αυτών των συστημάτων στο απαιτητικό περιβάλλον του Αιγαίου και να στοχοποιούν από τον καιρό της ειρήνης τις θέσεις των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.

2. Η Τουρκία με βάση τα διδάγματα από τις επιχειρήσεις στην Συρία, το Αζερμπαϊτζάν και την Ουκρανία θα χρησιμοποιήσει μισθοφορικά τμήματα, τα οποία θα προβούν σε εγκλήματα πολέμου για να αναγκάσουν τον άμαχο

πληθυσμό να εγκαταλείψει τις εστίες του, ώστε να προκαλέσει ανάλογη πληθυσμιακή αλλοίωση κυρίως στην περιοχή της Θράκης. Οι δυνάμεις αυτές εκτιμάται δε ότι θα χρησιμοποιηθούν και εντός του κατοικημένου ιστού, έχοντας την ισχυρή υποστήριξη του τουρκικού πυροβολικού.

3. Πριν από την έναρξη των επιχειρήσεων η Τουρκία θα επιδιώξει να προκαλέσει εσωτερική αστάθεια στην χώρα εκμεταλλευόμενη τις σχέσεις της με την μουσουλμανική μειονότητα στην περιοχή της Θράκης, ενώ θα προσπαθήσει να προκαλέσει εξεγέρσεις των μεταναστών που διαβιούν στις διάφορες δομές φιλοξενίας. Επιπρόσθετα εκτιμάται σίγουρη η εκτέλεση υβριδικών επιχειρήσεων τόσο από προαναφερόμενες ομάδες, όσο και από καταδρομείς, οι οποίοι θα έχουν παρεισφρήσει στην χώρα.

4. Η Τουρκία κατανοώντας την διάσταση του ηλεκτρονικού πολέμου έχει αναπτύξει μοντέρνα συστήματα παρεμβολών, ενώ επιπρόσθετα εκπαιδεύει τα στελέχη της για την εκτέλεση επιχειρήσεων κυβερνοπολέμου. Η στήριξη που προσέφεραν στον Αζερμπαϊτζάν τους επέτρεψε να εκπαιδεύσουν και να βελτιώσουν τις μεθόδους τους. Η στενή παρακολούθηση της Ρωσο-ουκρανικής διένεξης και οι σχέσεις του προέδρου Ερντογάν και με τους δύο ηγέτες επιτρέπει στους Τούρκους να αποκτήσουν πρόσβαση στα νέα συστήματα κυβερνοπολέμου, που εξελίσσονται στην εν λόγω σύγκρουση.

5. Η Τουρκία θα συνεχίσει να διαδραματίζει ρόλο διαμεσολαβητή σε όλες τις περιφερειακές συγκρούσεις εκμεταλλευόμενη την γεωγραφική της θέση προωθώντας τα συμφέροντα της. Οι στενές της δε σχέσεις με την Ρωσία της επιτρέπουν να διαδραματίζει τον ρόλο του «μικρού τρομοκράτη» στο ΝΑΤΟ ωθώντας για την επίτευξη λύσεων και προτάσεων επιζήμιων για τον ελληνισμό, ενώ από την άλλη πλευρά εξασφαλίζει την σιωπηρή ουδετερότητα της Ρωσίας σε περίπτωση ελληνοτουρκικής σύγκρουσης.

6. Τέλος η Τουρκία κατανοώντας την διεθνή αντίδραση έναντι της ρωσικής επιθετικότητας επιδιώκει να διαστρεβλώσει την πραγματικότητα παρουσιάζοντας την Ελλάδα ως επιθετική δύναμη, η οποία παραβαίνει τις διεθνείς συνθήκες πραγματοποιώντας μια εκστρατεία ενημέρωσης τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ελληνική κυβέρνηση και η ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων της χώρας θα πρέπει να παρακολουθεί τις εξελίξεις που συμβαίνουν στην διεθνή σκηνή και ιδιαίτερα στις διεθνείς συγκρούσεις για να εξάγουν συμπεράσματα, για την αντιμετώπιση της ολοένα αυξανόμενη τουρκικής επιθετικότητας. Οι αλλαγές στην εξέλιξη των επιχειρήσεων ιδίως στους κατοικημένους τρόπους πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο ενδελεχούς έρευνας, καθώς σε περίπτωση ελληνοτουρκικής σύγκρουσης, οι παραμεθόριες πόλεις θα αποτελέσουν πεδίο συγκρούσεων. Από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτουν οι κάτωθι προτάσεις:

1. Η ανάπτυξη και ολοένα πιο έντονη χρήση των UAV έχει αναδείξει το πρόβλημα σε μείζον πρόβλημα για την αντιμετώπιση τους. Η ελληνική ηγεσία καθυστερώντας να ακολουθήσει την τουρκική ανάπτυξη συστημάτων UAV έχει βρεθεί να παρακολουθεί τις εξελίξεις μη διαθέτοντας αντίστοιχα συστήματα. Η προμήθεια συστημάτων anti-drone και αντιστοίχων πυραυλικών συστημάτων για την κατάρριψη τους λύνει μερικώς το πρόβλημα, καθώς οι λύσεις αυτές βασίζονται σε προμήθειες με αποτέλεσμα τα συστήματα που θα αποκτηθούν να είναι περιορισμένα σε αριθμό και να μην επαρκούν για την κάλυψη του ελληνικού χώρου από μια «στρατιά» συστημάτων UAV που έχουν αποκτήσει οι Τούρκοι. Επιπρόσθετα σε περίοδο σύγκρουσης η Ελλάδα θα πρέπει να έχει εξασφαλίσει μια συνεχή ροή υλικών για να υποστηρίξει τα συστήματα σε ανταλλακτικά, σε πυρομαχικά και να μεριμνήσει για την αγορά συστημάτων για την αντικατάσταση των απωλειών τους. Η Ελλάδα για να αποκτήσει ισχυρά συστήματα UAV δεν καλείται «να ανακαλύψει τον τροχό» τα ελληνικά πανεπιστήμια και οι ελληνικές εταιρείες διαθέτουν ήδη την ικανότητα κατασκευής UAV συστημάτων. Αυτό που καθίσταται αναγκαίο απουσιάζει είναι η βούληση απόκτησης και η γενναία χρηματοδότηση για την ανάπτυξη τέτοιων συστημάτων σε ικανό αριθμό.

2. Οι νέες δυνατότητες κυβερνοπολέμου και η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης από τις αντίστοιχες υπηρεσίες κυβερνοπολέμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και

των λοιπών δημόσιων φορέων. Η μελέτη αυτή δεν πρέπει να είναι επιδερμική αλλά σε βάθος, ώστε να αναπτυχθούν εγκαίρως ηλεκτρονικά συστήματα, τα οποία θα προστατέψουν τα φίλια δίκτυα από εχθρικές παρεμβολές, ενώ θα επιτρέψουν παράλληλα στις φίλιες δυνάμεις να προσβάλουν τα αντίστοιχα εχθρικά. Η αποτυχία της ελληνικής άμυνας θα αφήσει τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις χωρίς ένα δίκτυο διοικήσεως, ενώ η επιτυχία της θα αποτελέσει παράγοντα για την νίκη. Στον εν λόγω τομέα η συνεισφορά των ιδιωτικών εταιρειών αποτελεί ενισχυτικό παράγοντα, καθώς διαθέτουν ανάλογη εμπειρία και εξειδικευμένο υλικό, τα οποία θα μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν σε περίπτωση σύγκρουσης. Φυσικά για να υλοποιηθεί η συνεργασία αυτή, θα πρέπει να έχουν γίνει από τον καιρό της ειρήνης ανάλογη προσέγγιση και πιθανώς να έχει καταρτιστεί ανάλογο νομικό πλαίσιο.

3. Η εξασφάλιση επαρκών καταφυγίων για τον άμαχο πληθυσμό κρίνεται επιβεβλημένη, καθώς τα υπάρχοντα καταφύγια χρονολογούνται από την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και δεν πληρούν τις σύγχρονες απαιτήσεις. Προσπάθειες για την χρησιμοποίηση πολιτικών υποδομών (όπως τα δίκτυα του μετρό και μεγάλα οικοδομικά συγκροτήματα) ως καταφύγια στις μεγάλες πόλεις έχουν πραγματοποιηθεί με πολύ καλά αποτελέσματα. Στις παραμεθόριες όμως περιοχές και ιδιαίτερα στα νησιά⁵⁴ η μη ύπαρξη ανάλογων τέτοιων χώρων θα πρέπει να προκαλέσει προβληματισμούς, καθώς η ασφάλεια και η προστασία της οικογένειας των μαχητών αποτελεί τον κύριο παράγοντα επηρεασμού του ηθικού των μαχητών.

4. Τέλος διαπιστώθηκε ότι η ύπαρξη διεθνών συμμαχιών και διαβεβαιώσεων δεν επαρκεί για την αποτροπή της εχθρικής επιθετικότητας από μόνη της. Η Ρωσία δεν σεβάστηκε τον διεθνή παράγοντα και στις δύο επιθέσεις της το 2014 και το 2022 εκμεταλλευόμενη την ισχύ των όπλων της και κυρίως του πυρηνικού της οπλοστασίου. Η ύπαρξη και η ενίσχυση των ένοπλων δυνάμεων τόσο σε προσωπικό, όσο και υλικό κρίνεται επιβεβλημένη και μονόδρομος, καθώς η ισχύς των ενόπλων δυνάμεων αποτελεί τον κύριο παράγοντα αποτροπής των επιβουλών του αντιπάλου. Επιπλέον η δυνατότητα ενός έθνους να αμυνθεί αποτελεσματικά και σε μεγάλο χρονικό ορίζοντα

⁵⁴ Των οποίων ο άμαχος πληθυσμός δεν θα μπορεί να μετακινηθεί προς ασφαλείς περιοχές.

προκαλεί την συμπάθεια του διεθνή παράγοντα προς τον αμυνόμενο, προκαλώντας παράλληλα την αποξένωση του επιτιθέμενου από την διεθνή σκηνή. Δεν πρέπει να παραγκωνίζουμε ακριβώς αυτήν την τεράστιας σημασίας διαφορά στην αντίληψη των Ουκρανών ανάμεσα στις συγκρούσεις του 2014 και του 2022, που έχει επιτρέψει στις Ουκρανικές δυνάμεις να συνεχίσουν τον αγώνα τους ενισχυόμενες συνεχώς από τους Δυτικούς, ενώ οι κυρώσεις που έχουν επιβληθεί στην Ρωσία έχουν προκαλέσει μείωση των δυνατοτήτων των ενόπλων δυνάμεων της να ενισχυθεί με νέο πολεμικό υλικό. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να τύχει ανάλογης εκμετάλλευσης από την ελληνική κυβέρνηση και την ελληνική εξωτερική πολιτική, ώστε όχι μόνο να εκθέτει συνεχώς την τουρκική προκλητικότητα και επιθετικότητα, αλλά και να εξασφαλίσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις (υλικά και μέσα) για την διεξαγωγή του αγώνα για μεγάλο χρονικό διάστημα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η διένεξη της Ρωσίας με την Ουκρανία αποτελεί τον προάγγελο των μελλοντικών εξελίξεων στο πεδίο της μάχης. Ήδη οι εξελίξεις εμπλέκουν τον ανθρώπινο και τον τεχνολογικό παράγοντα σε μια διεγκυστίνδα για την επικράτηση, με την τεχνολογία να παίρνει σαφώς το προβάδισμα έναντι του ανθρώπου. Η χρησιμοποίηση τόσο του συμβατικού οπλισμού, όσο και νέων τεχνολογιών στο πεδίο της μάχης μας δίνουν μια πρόγευση των μελλοντικών συγκρούσεων, οι οποίες θα διεξάγονται με νέους κανόνες, οι οποίοι ξεφεύγουν των προβλέψεων του δίκαιου του πολέμου.

Η διεθνής κοινότητα και ο ΟΗΕ έχοντας απωλέσει μεγάλο μέρος της ισχύος τους γίνονται παρατηρητές της σύγκρουσης και της αύξησης της βίας έναντι των αμάχων, ενώ η χρησιμοποίηση των μισθοφόρων τείνει να γίνει από περιστασιακό παράδειγμα συνήθεια στις σύγχρονες συγκρούσεις από τους εμπλεκόμενους. Η συνεχής ανάφλεξη συγκρούσεων σε όλο τον πλανήτη θα πρέπει να προβληματίσει την διεθνή κοινότητα, η οποία πέρα από τα οικονομικά της συμφέροντα θα πρέπει να αγωνιστεί για την ειρηνική συμβίωση των λαών και εντάσεων.

Η ιστορία αποδεικνύει ότι η στροφή προς την αύξηση της βίας και η ολοένα αυξανόμενη απειλή για την χρήση πυρηνικών όπλων οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην απόκτηση ολοένα ισχυρότερων πυρηνικών οπλοστασίων από περισσότερες χώρες αυξάνοντας τον κίνδυνο χρησιμοποίησής τους.

Σε χαλεπούς καιρούς οι λύσεις θα πρέπει να είναι δραστικές για την αποκατάσταση της ισορροπίας προτού να είναι αργά και η κατάσταση γίνει μη αναστρέψιμη. Μόνο το μέλλον θα δείξει ποια θα είναι η εξέλιξη και αν η ανθρωπότητα οδηγηθεί στην καταστροφή ή στην πρόοδο.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Congressional Research Service . (2022, September 14). War Crimes. Στο C. R. Service, *Russia 's War in Ukraine: Military and Intelligence Aspects* (σσ. 21-22). Ανάκτηση από Congressional Research Service: <https://crsreports.congress.gov/R47068>
- Kari Martti, Pynnöniemi Katri. (2019, September 11). Theory of strategic culture : an analytical framework for Russian cyber threat perception. *Journal of Strategic Studies*, σσ. 1-29.
- Adam Taylor, Niha Masih . (2022, April 19). *How a Mariupol steel plant became a holdout for the city's resistance*. Ανάκτηση από The Washington Post: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/18/azovstal-mariupol-steel-iron/>
- Allen, G. C. (2022, May 13). *Across Drones, AI, and Space, Commercial Tech Is Flexing Military Muscle in Ukraine*. Ανάκτηση από csis.org: <https://www.csis.org/analysis/across-drones-ai-and-space-commercial-tech-flexing-military-muscle-ukraine>
- Amnesty.org newsroom. (2022, August 4). *Ukraine: Ukrainian fighting tactics endanger civilians*. Ανάκτηση από amnesty.org: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/08/ukraine-ukrainian-fighting-tactics-endanger-civilians/>
- Andrew Osborn and Polina Nikolskaya. (2022, February 24). *Russia's Putin authorises 'special military operation' against Ukraine*. Ανάκτηση από Reuters: <https://www.reuters.com/world/europe/russias-putin-authorises-military-operations-donbass-domestic-media-2022-02-24/>
- ARMY, U. (2017, December 7). *URBAN OPERATIONS*. Ανάκτηση από chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN35826-ATP_3-06-000-WEB-1.pdf
- Baezner, M. (2018). *Cyber and Information warfare in the Ukrainian conflict*. Zürich: Center for Security Studies (CSS).
- Baines, P. (2022, May 11). *Ukrainian propaganda: how Zelensky is winning the information war against Russia*. Ανάκτηση από theconversation.com: <https://theconversation.com/ukrainian-propaganda-how-zelensky-is-winning-the-information-war-against-russia-182061>
- Christopher Miller, Mark Scott and Bryan Bender. (2022, June 8). *UkraineX: How Elon Musk's space satellites changed the war on the ground*. Ανάκτηση από politico.eu: <https://www.politico.eu/article/elon-musk-ukraine-starlink/>
- CLARK, M. (2020, SEPTEMBER). *RUSSIAN HYBRID WARFARE*. Ανάκτηση από INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR: <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Hybrid%20Warfare%20ISW%20Report%202020.pdf>
- Constantinescu, V. (2022, 1 March). *New FoxBlade Malware Hit Ukraine Hours Before Invasion, Microsoft Says*. Ανάκτηση από bitdefender.com:

<https://www.bitdefender.com/blog/hotforsecurity/new-foxblade-malware-hit-ukraine-hours-before-invasion-microsoft-says/>

Dascalu, D. (2019, May 22). Frozen Conflicts and Federalization: Russian Policy in Transnistria and Donbass. *The Journal of International Affairs COLUMBIA SIPA*.

Frederick Kagan, George Barros Kateryna Stepanenko. (2022, March 4). *Russian Offensive Campaign Assessment, March 4*. Ανάκτηση από [criticalthreats.org](https://www.criticalthreats.org):
<https://www.criticalthreats.org/analysis/russian-offensive-campaign-assessment-march-4>

Grau, L. W. (1995, January 1). Russian Urban Tactics Lessons from the Battle for Grozny. *Strategic Forum*. Ανάκτηση από [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA394517.pdf](https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA394517.pdf)

Huet, N. (2022, May 24). *Switchblade drones: What are these US-made 'kamikaze' weapons being sent to Ukraine?* Ανάκτηση από [euronews.com](https://www.euronews.com):
<https://www.euronews.com/next/2022/05/16/switchblade-drones-what-are-these-kamikaze-weapons-and-how-can-they-help-ukraine>

Human Rights Watch. (2022, June 15). *Background Briefing on Landmine Use in Ukraine*. Ανάκτηση από [hrw.org](https://www.hrw.org): <https://www.hrw.org/news/2022/06/15/background-briefing-landmine-use-ukraine>

Human Rights Watch. (2022). *Intense and Lasting Harm Cluster Munition Attacks in Ukraine*.

Jahn, H. (2022, April 29). *A War on History? Patriotism and Propaganda in Contemporary Russia*. Ανάκτηση από [historyworkshop.org](https://www.historyworkshop.org):
<https://www.historyworkshop.org.uk/a-war-on-history-patriotism-and-propaganda-in-contemporary-russia/>

Jason Abbruzzese, Mithil Aggarwal. (20, April 2022). *Facing our last days': Mariupol commander pleads for help as Russian forces close in*. Ανάκτηση από [NBC news](https://www.nbcnews.com):
<https://www.nbcnews.com/news/world/mariupol-commander-video-azovstal-russia-surrender-donbas-offensive-rcna25127>

Knorr-Evans, M. (2022, May 8). *US passes intelligence to Ukraine: What have they shared? Russian generals...sinking of Mosvka*. Ανάκτηση από en.as.com:
https://en.as.com/latest_news/us-passes-intelligence-to-ukraine-what-have-they-shared-russian-generalssinking-of-mosvka-n/

Kovalev, A. (2022, September 13). *Putin Has a New Opposition—and It's Furious at Defeat in Ukraine*. Ανάκτηση από [oreignpolicy.com](https://foreignpolicy.com):
<https://foreignpolicy.com/2022/09/12/russia-ukraine-war-defeat-opposition-putin-stab-in-the-back-conspiracy-theory-far-right/>

Lakomy, M. (2016). THE GAME OF UKRAINE: CONFLICT IN DONBASS AS AN OUTCOME OF THE MULTILAYERED RIVALRY. *Politeja*, σσ. 279-316.

Laura Jones, Kyle Atwell. (2022, 6 17). *FROM LITTLE GREEN MEN TO TANKS OUTSIDE KYIV: IRREGULAR WARFARE IN UKRAINE SINCE 2014*. Ανάκτηση από [Modern War](https://www.modernwar.com)

Institute: <https://mwi.usma.edu/from-little-green-men-to-tanks-outside-kyiv-irregular-warfare-in-ukraine-since-2014/>

- Le Monde Newroom. (2022, September 12). *Russia hits power stations after Ukraine counter-offensive*. Ανάκτηση από [lemonde.fr](https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/09/12/russia-hits-power-stations-after-ukraine-counteroffensive_5996571_4.html): https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/09/12/russia-hits-power-stations-after-ukraine-counteroffensive_5996571_4.html
- Lynch, A. (2002, March). The Evolution of Russian Foreign Policy in the 1990s. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, σσ. 161-182.
- MacGregor, I. (2022). *The Lighthouse of Stalingrad*. Blackstone Pub.
- Marc Champion, Daryna Krasnolutska. (2022, March 12). *With 4,000 Staff in Bunkers, Ukraine's Steel Mills Are a War Zone*. Ανάκτηση από Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-12/with-4-000-staff-in-bunkers-mariupol-s-steel-mills-are-a-war-zone>
- Mason Clark, George Barros, and Kateryna Stepanenk. (2022, March 18). *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, MARCH 18*. Ανάκτηση από [understandingwar.org](https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-18): <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-18>
- Michael Schwartz, Cora Engelbrecht and Andrew E. K. (2022, April 19). *Despair in Mariupol's last stronghold: 'They're bombing us with everything'*. Ανάκτηση από The New York Times: <https://www.nytimes.com/2022/04/19/world/europe/mariupol-azovstal-steel-plant.html>
- Milmo, D. (2022, Feb 28). *Facebook takes down Ukraine disinformation network and bans Russian-backed media*. Ανάκτηση από [theguardian.com](https://www.theguardian.com/technology/2022/feb/28/facebook-takes-down-disinformation-network-targeting-ukraine-meta-instagram): <https://www.theguardian.com/technology/2022/feb/28/facebook-takes-down-disinformation-network-targeting-ukraine-meta-instagram>
- Office of the United Nations . (2016). *Report on the human rights situation in Ukraine 16 November 2015 to 15 February 2016*. United Nations. Ανάκτηση από Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights .
- Oliker, O. (2001). *Russia's Chechen wars 1994–2000 : lessons from urban combat*. Santa Monica: RAND Institute.
- Ruhl, M. (2022, 2 21). *Paramilitary Forces in Ukraine: Matches to a Powder Keg*. Ανάκτηση από [smallwarsjournal](https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/paramilitary-forces-ukraine-matches-powder-keg): <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/paramilitary-forces-ukraine-matches-powder-keg>
- SCOTT, M. (2022, August 24). *How Ukraine used Russia's digital playbook against the Kremlin*. Ανάκτηση από [politico.eu](https://www.politico.eu/article/ukraine-russia-digital-playbook-war/): <https://www.politico.eu/article/ukraine-russia-digital-playbook-war/>
- Stebelsky, I. (2022). *Mariupol*. Ανάκτηση από [Encyclopediaofukraine](http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CM%5CA%5CMariupol.htm): <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CM%5CA%5CMariupol.htm>
- Thomas, T. L. (2000, Summer). The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat. *Foreign Military Studies Office Summer 2000 issue of Parameters*, σσ. 87-102.

- Tsereteli, A. (2022, 8 2). *Use of Technologies in the Russia-Ukraine War*. Ανάκτηση από Friedrich Naumann Foundation: <https://www.freiheit.org/ukraine-and-belarus/use-technologies-russia-ukraine-war>
- Ullman, H. (2022, February 16). *Why Putin won't invade Ukraine*. Ανάκτηση από atlanticcouncil.org: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/why-putin-wont-invade-ukraine/>
- United Nations. (29 June 2022). *Situation of Human Rights in Ukraine in the Context of the Armed Attack by the Russian Federation 24 February - 15 May 22*. United Nations Human Rights Office.
- Walsh, D. (2022, May 31). *Putin's Shadow Soldiers: How the Wagner Group Is Expanding in Africa*. Ανάκτηση από The New York Times: <https://www.nytimes.com/2022/05/31/world/africa/wagner-group-africa.html>
- Winkie, D. (2022, April 25). *Latest "Air Force DNR" stories*. Ανάκτηση από militarytimes.com/: <https://www.militarytimes.com/tags/air-force-dnr/>
- Wintour, P. (2022, Jan 12). *Russia's belief in Nato 'betrayal' – and why it matters today*. Ανάκτηση από The Guardian : <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/12/russias-belief-in-nato-betrayal-and-why-it-matters-today>
- Zelenski, V. (2022, February 26). Twitter Message. Kiev.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Γενικό Επιτελείο Στρατού. (2002). *ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΤΡΑΤΕΙΑΣ 121-1Α ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΕ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ*. ΑΘΗΝΑ: ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.
- Δελημάτσης Κωνσταντίνος. (2022, Σεπτέμβριος 13). *Το διεθνές δίκαιο και η χρήση της ένοπλης δύναμης/βίας*. Ανάκτηση από Νομική Εφημερίδα Curia.gr: <https://curia.gr/to-diethnes-dikaio-kai-i-xrisi-tis-enoplis-dinamis-vias/>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2020, 9 9). *Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη και πώς χρησιμοποιείται;*. Ανάκτηση από Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20200827STO85804/ti-einai-i-techniti-noimosuni-kai-pos-chrisimopoiείται>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο . (2022, Σεπτέμβριος). *Αντίδραση της ΕΕ στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία*. Ανάκτηση από Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-response-ukraine-invasion/#how>
- Μαυραγάνης, Κ. (2022, 04 23). *Πόλεμος στην Ουκρανία: Αυτά είναι τα τανκς της Ρωσίας*. Ανάκτηση από huffingtonpost.gr: https://www.huffingtonpost.gr/entry/krise-sten-oekrania-ta-tank-tes-rosias_gr_62161829e4b0afc668b8d025
- Μπαλτζώης, Ι. Α. (2019, Aug 01). *EMNI: Η τρομερή υπηρεσία πληροφοριών και ο υβριδικός πόλεμος του ISIS*. Ανάκτηση από Geopolitics & Daily News: <https://geopolitics.iisca.eu/2019/08/01/emni-%ce%b7->

%cf%84%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%b5%cf%81%ce%ae-
 %cf%85%cf%80%ce%b7%cf%81%ce%b5%cf%83%ce%af%ce%b1-
 %cf%80%ce%bb%ce%b7%cf%81%ce%bf%cf%86%ce%bf%cf%81%ce%b9%cf%8e%ce
 %bd-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%bf/

Axe, D. (2022, Αυγ 23). *Τα ουκρανικά DIY drones κλιμακώνουν τις επιθέσεις τους κατά των Ρώσων*. Ανάκτηση από capital.gr: <https://www.capital.gr/forbes/3653899/ta-oukranika-diy-drones-klimakonoun-tis-epitheseis-tous-kata-ton-rosou>

Beevor, A. (2004). *STALINGRAD*. (Κ. Κρίστης, Μεταφρ.) Αθήνα: Γκοβόστης.

capital.gr. (2022, Μαρ 24). *Ουκρανία: Συμφωνήθηκε να ανοίξουν 7 ανθρωπιστικοί διάδρομοι*. Ανάκτηση από capital.gr: <https://www.capital.gr/diethni/3623471/oukrania-sumfonithike-na-anoixoun-7-anthropistikoi-diadromoi>

Capital.gr, A. (2022, Αύγουστος 10). *Με ταχείς ρυθμούς στρατολογούνται σε όλη τη ρωσική επικράτεια μισθοφόροι για να σταλούν στην Ουκρανία*. Ανάκτηση από <https://www.capital.gr/diethni/3652296/me-taxeis-ruthmous-stratologountai-se-oli-ti-rosiki-epikrateia-misthoforoi-gia-na-staloun-stin-oukrania>: <https://www.capital.gr/diethni/3652296/me-taxeis-ruthmous-stratologountai-se-oli-ti-rosiki-epikrateia-misthoforoi-gia-na-staloun-stin-oukrania>

Daily Post.gr. (2022, Απρίλιος 19). *Η μάχη του Azovstal – Τι δείχνουν οι «κλεμμένες» συνομιλίες Ρώσων στρατιωτών*. Ανάκτηση από Daily Post.gr: <https://dailypost.gr/kosmos/i-machi-toy-azovstal-ti-deichnoyn-oi-klemmenes-synomilies-rosou-stratioton/>

efsyn.gr newsroom. (2022, Απριλιος 7). *ΟΗΕ: Στο εδώλιο του κατηγορουμένου η Ρωσία*. Ανάκτηση από efsyn.gr: <https://www.efsyn.gr/world/561740557/oie-sto-edolio-toy-katigoroymenoy-i-rosia/>

hellenicparliament. (2022). *Συνθήκη της Οτάβα*. Ανάκτηση από hellenicparliament: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/NOM_SYM_EE_2828_UD16.DOC

thetoc.gr newsroom. (2022, Μαιος 1). *Μια ομάδα γνωστή στο Telegram ως "Cyber Front Z" λέγεται ότι βρίσκεται στο επίκεντρο αυτών των δράσεων και έχει δημιουργήσει τις εγκαταστάσεις της σε ένα πρώην εργοστάσιο όπλων που βρίσκεται στην Αγία Πετρούπολη*. Ανάκτηση από thetoc.gr: <https://www.thetoc.gr/diethni/article/cyber-front-z-pos-leitourgei-to-ergostasio-trol-tis-mosxas-kai-diaspeirei-fake-news-gia-ton-polemo/>